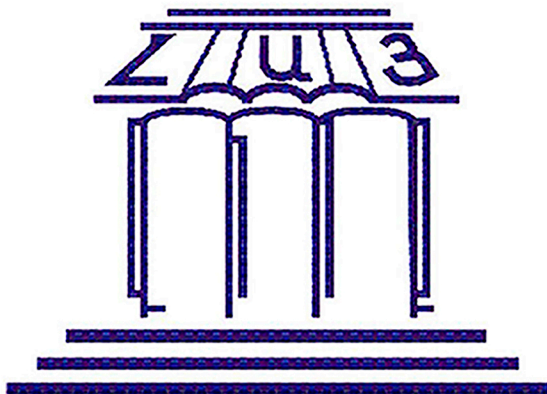

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
նշ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

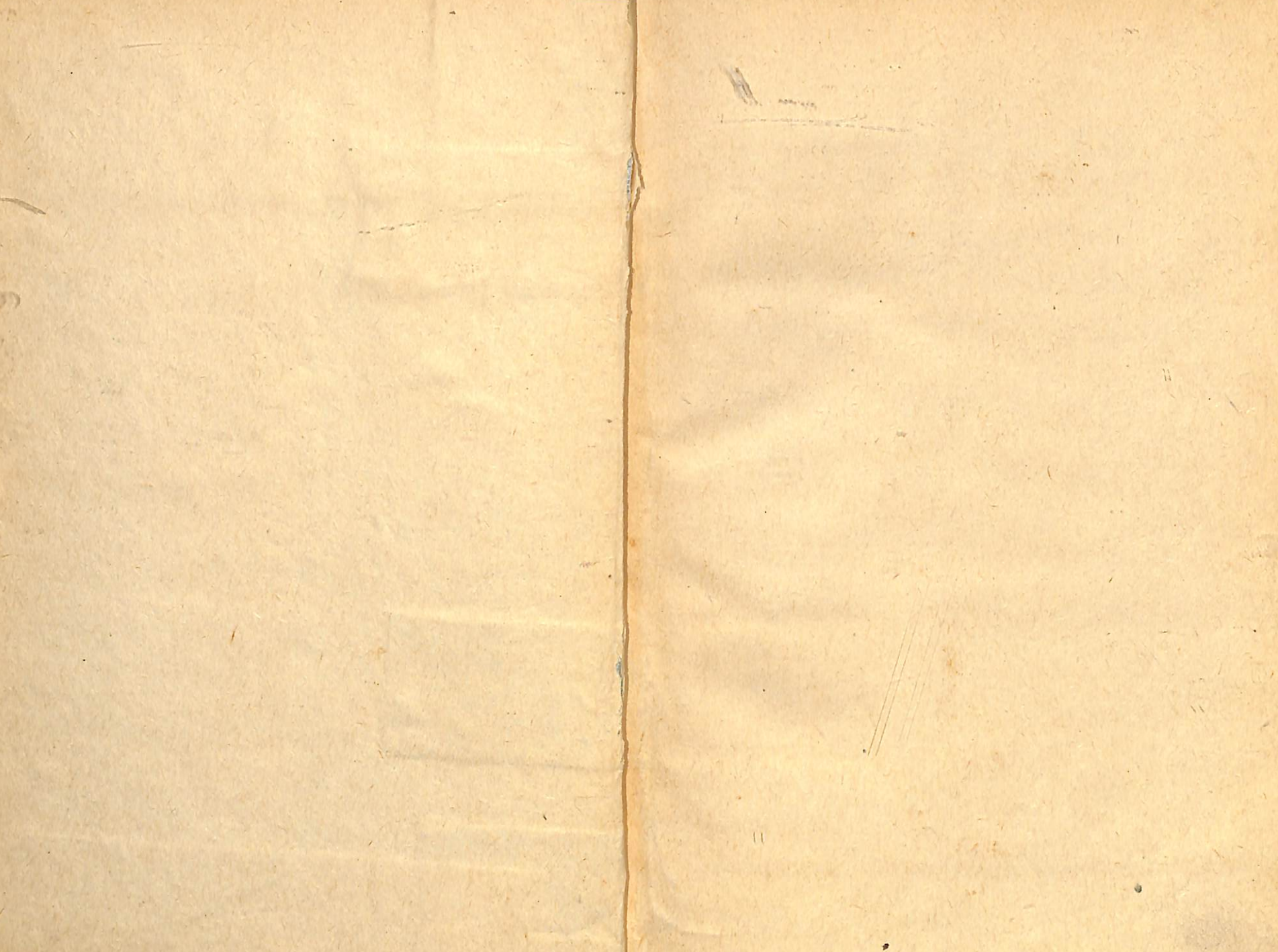
Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

362

7-50

1 MAR 2010

362

7-50

ՈՐԲԻՆ ԳԻՐԳԸ

Յիշատակներ

Մերձ. Արեւելի նպաստաւատոյց Հանրապետական

Գործունէութեան

ՍԻՆԻԱ, ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒ ՊԱԼԵՍՏԻՆԻ ՇՐՋԱՆ

1915 — 1930

ՊԱՏՐԱՍՏԵՑ

Ղ. Տ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ ԱԶԱՏ - ՊԵՏՐՈՒԹ

1932

20 Ն

Նիյր Իսթ Րիլիֆին՝ որուն մէջ ցոլացաւ Ամերիկեան
վեհանձն ազգին մարդասիրական ազնիւ
զգացումները:

ԳՁ-15283

19 JUL 2013

43324

ՅԱՌԱՋԱՐԱՆ

Սոյն հրատարակութեամբ մեր նպատակը չէ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի 15 տարուան գործունէութեան մէկ մանրամասն պատմութիւնը գրել, եւ ոչ ալ կարելիութիւն ունինք այդպիսի հսկայական գործի մը ձեռնարկելու. այլ անոր մեր բնական հոգամասին վրայ կատարած աշխատանքին մէկ մասը ամփոփ կերպով ներկայացնել ընթերցողներուն: Մասնաւորապէս մեծցած եւ մեծնալու վրայ եղող որք սերունդին՝ որ խնամուեցաւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի հաստատութեանց մէջ երկար ժամանակ: Սերունդ մը որուն թիւը ներկայ Հայ պատանի եւ երիտասարդութեան մէջ կարելոր տոկոս մը կը կազմէ. եւ շատ բան կը պարտի ան, ան բոլոր ծառայութեանց փոխարէն, որոնք եղան Մերձ. Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցին կողմէն եւ ապահովեցին իր գոյութիւնը: Հայ ժողովուրդը ահագին կորուստ մը տալէ վերջ (1914-1918ի) Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին, Զինադադարէն վերջն իսկ վրա պիտի տար հարիւր հազարաւոր վերապրող անչափահաս մանուկները, որոնք մնացած էին անպաշտպան եւ անորոշ վիճակի մը մէջ: Ահաւասիկ պիտի ջանանք հոս շատ համառօտ կերպով մէկ յիշատակութիւնը ընել գործունէութեան մը որ գուտ մարդասիրական է եւ միեւնոյն ատեն որբերու վերապրումին պգտիկ մէկ պատմութիւնը: Մեծ յոյս ունինք որ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի որք եւ որբունները հաճութիւն պիտի գգան կարգալու սոյն հրատարակութիւնը որ պիտի ծառայէ յիշեցնելու իրենց կեանքին ըսկզբնական շրջանը եւ որուն վրայ նաեւ հիմնուած է իրենց ապագան, կը յուսանք նաեւ որ «Որբին Գիր

63921-67

քընին ընթերցումը մեծապէս պիտի նպաստէ արդէն իսկ երախտագիտական զգացումներով լեցուն բազմահազար որբերու երախտագիտութեան բազմապատկուելուն հանդէպ իրենց ծանօթ եւ անծանօթ բարերարներուն եւ Մերձ. Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյց ընկերութեան:

Ղ. Տ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

1 Յունվար 1932

Պէյրութ

ՅԱՆԿ ՆԻՒՔԵՐՈՒ

1. Որբանոցներ
Ապաստանարան
Արհեստանոց
Կրթական հաստատութիւն
2. Մարմնակրթութիւնը որբանոցներու մէջ
3. Տուն
4. Ատամնաբուժական գործը
5. Բժշկա-առողջապահական գործունէութիւնը Պէյրութ եւ շրջանին մէջ
6. Տեղաւորման ճիւղ
7. Գրասենեակային աշխատանքներ
8. Ընդհանուր ակնարկ մը Մերձ. Արեւելքի Նպաստամատոյցի կողմէ Սիւրիոյ շրջանին մէջ կատարուած ձեռնարկներուն վրայ
9. Նիյր Իսթ Լիկ (Որբ. Ընդհ. Միութիւն, Մերձ. Արեւ. Ընկերակցութիւն, Հայ Երիտ. Ընկերակցութիւն)
10. Զիպէյյի որբանոցէն Ֆրանսա մեկնող տղոց ուսուցչական կազմի կողմէ գրուած նամակ մը
11. Քայլերդ Որբ. Ընդհ. Միութեան
12. Տեղեկատուութիւն Լիկի ութերորդ տարեգարծին առթիւ (Պէյրութ)
13. Անթիլիասի որբանոցը եւ Անթիլիասի Ընծայարանը
14. Դեռ ի՞նչ կարելի է ընել որբ սերունդին

ՈՐԲԻՆ ՓԻՐՔԸ

ՈՐԲԱՆՈՑՆԵՐ

Որբանոցներուն մատուցած գլխաւոր ծառայութիւնը կարելի է դասաւորել հետեւեալ չորս նիւթերու մէջ.

Ա. Ապաստանարան.	Բ. Արհեստանոց.
Գ. Կրթական հաստատութիւն.	Դ. Տուն.

ԱՊԱՍՏԱՆԱՐԱՆ.

Ամերիկեան Նպաստամատոյցը համաշխարհային պատերազմի պատճառած թշուառութիւնները նկատի առնելով զինադադարէն անմիջապէս վերջը առաջին պատեհութեամբ որբանոցներ հաստատեց այնպիսի կեդրոններ, ուր կը հաւաքուէին որբերը պատերազմի ընթացքին կամ պատերազմէն վերջ: Տարակոյս չի կայ թէ այս հաստատութիւնները մեծագոյն ծառայութիւնը մատուցած են որբերուն իբրեւ ապաստանարան. երբ անոնք կորսուելու կամ քաղցելու անմիջական վտանգին տակ կը գտնուէին: Որբերէն մէկ մասը այլ և այլ շրջաններէն կը հաւաքուէին, ուր անոնք յատկապէս կամ բազմի քանակով ապաստան գտած էին օտար վայրերու մէջ: Շատ որոշ է որ անոնք դատապարտուած էին կորսուելու մեղի համար եթէ օգնութեան ձեռքը չուտ չի հասնէր: Դեռ պակաս չէ թիւը այնպիսի տղոց որոնք անապատային կիսավայրերի հեղերու մէջ մնալով ստրկացած են, զուրկ մտային կամ ընկերական ունէ զարգացումէ: Նաեւ աղջիկներ

որոնք անորակելի դժբաղդութեանց ենթարկուած են յանձնուած ըլլալով անխնայ ձեռքերուն նոյն միջավայրի մէջ, ուր կը մնան իրենց դժբաղդ եղբայրները։ Ահաւասիկ ասոնցմէ տասներկու հազարի չափ Հայ երկսեռ որբեր միայն այս շրջաններուն մէջ (Սիւրիա, Լիբանան եւ Պաղեստին) հաւաքուած են Ամերիկեան Նըպաստամատոյցի անհամար քանքերուն շնորհիւ եւ խնամուած իր որբանոց—ապաստանարաններուն մէջը։ Դիւրին գործ մը չէր անշուշտ հաւաքել այս տղաքը օտարներու մէջէն, նամանաւանդ աղջիկները։ Այս գուտ մարդասիրական գործը առաջ տանելու համար գործադրուած են շատ դժուար միջոցներ որոնք կը բաժնուին երկուքի։ զոհողութեան տեսակէտով. նիւթական եւ բարոյական։ Այս երկու միջոցներն ալ հաւասարապէս գործածուած են այս գործին յաջողութեան համար, մէկը միւսը գերազանցելու չափ զօրաւոր եւ ազդու կերպով։ Երբեք չէ խնայած Ամերիկեան Նպաստամատոյցը իր պաշտօնեաները զրկելու այնպիսի վտանգաւոր տեղեր ուրկէ կարելի էր որբեր հաւաքել։ Անոնք իրենց կեանքերը յաճախ վտանգի ենթարկելով ցամաքային դժուար ճամբորդութեանց միջոցին ընկերացած են որբերու կարաւաններուն եւ պաշտպանած են զանոնք մինչեւ վերջին կայանը։

Հազարաւոր օրինակներ կան այսպիսի զոհողութեանց որոնց ականատես եղած է որբ սերունդը ինքը, եւ չեն պակսիր տղոց քով այնպիսի պատմութիւններ որոնք կը թուեն Նպաստամատոյցի պաշտօնէութեան բարերար պաշտպանութիւնը որբահաւաք գործին մէջ։ Յաճախ որբերը իրենք ալ լքելով իրենց գտնուած անախորժ վայրերը դիմած են այս ապաստանարաններուն եւ գուրգուրալից ընդունելութեան արժանացած սոյն հաստատութեան կողմէ։ Դեռ մինչեւ այսօր Տէր

Մր. ՃԵՅՄՍ Լ. ՊԱՐԹԸՆ

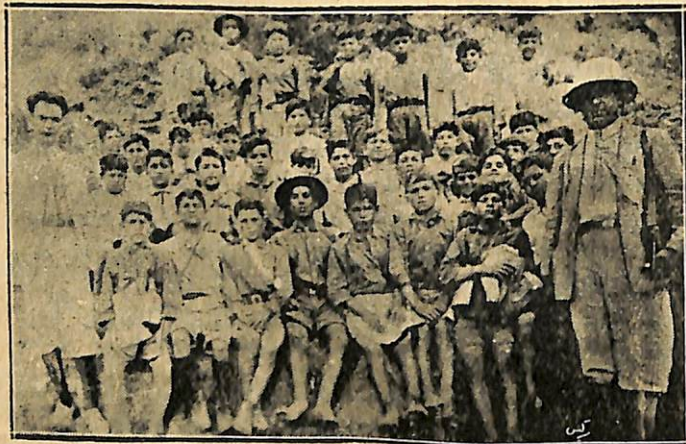
Մերձ. Արեւելի Նպաստամատոյց Ընկերութեան Հիմնադիրներէն

Զօր եւ իր շրջաններէն Հայաբնակ քաղաքներ հասնելով օգնութեան համար Նպաստամատոյցի գրասենեակները փնտռող Հայ բեկորներ անպակաս են։ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը իր ամբողջ գործունէութեան ընթացքին ջերմ պաշտպանութիւնը վայելած է Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Պաղեստինի կառավարութեանց։ Որբահաւաք կամ որբապաշտպան գործին ալ եւ ալ փութերուն մէջ սոյն կառավարութեանց ընծայած դիւթիւնները մասնաւորապէս յիշատակութեան արժանի են։

Որբանոցը իբրեւ ապաստանարան ծառայած է իր սկզբնաւորութեան մէջ որբերու կարգին նաեւ ոչ որբերու եւ նոյն իսկ շատ մը ընտանիքներու, որոնք կը գաղթէին Արաբիոյ եւ Թիւրքիոյ ամէն կողմէն գէպի Սուրիոյ եւ Լիբանանու ապահով վայրերը, ուր կը

յուսային անոնք լծուիլ խաղաղ աշխատանքի շնորհիւ իշխանութեանց պաշտպանութեան և նպաստամատոյցի օգնութեան: Հալէպ եւ Պէյրութի մօտ գտնուող որբանոցներ իբրեւ ապաստանարան մեծագոյն ծառայութիւնը մատուցած են չափահաս տարիքի մէջ գրտնուող շատ մը գաղթականներու ալ: Անթիլիասի որբանոցը (ներկայիս կաթողիկոսարան-Ընծայարան) մեծ ապաստաններէն մէկը եղած է Թիւրքիայէն եկող որբ եւ գաղթականներու: Նմանապէս Մամլութէյնի որբանոցը առաւելապէս ապաստանարանի դերը կատարած է իր արհեստանոցի հանգամանքով մէկտեղ: Պէյրութի մէջ նպաստամատոյցը երկար ատեն պահած է իր ապաստանարանը Շէյթըր Հաուզ մակդիրով որ ծառայած է հազարաւոր որբերուն իբրեւ կայան:

Կարելի չէ մանրամասնօրէն նկարագրել որբանոցներու ծառայութիւնը իբրեւ ապաստանարաններ: Տը-

Անթիլիասի որբանոցի օղակը կը պօսին Էիբանանի լեռներուն վրայ իրենց ուսուցիչներուն հսկողութեան տակ:

դաք կամ աղջիկներ անհատապէս կրնան յիշել թէ որբնք մինչեւ որ հաստատուած են որբանոցի մը մէջ, քանի ապաստանարան որբանոցներու մէջ կանգ առած են, մէկուն համար իբրեւ ապաստանարան ծառայող որբանոցը ուրիշի մը համար վերջնական տեղ եղած է հաստատուելու: Այս կերպով շարունակաբար փոխանցման շրջան մը ունենալէ վերջ ամէն մարդ իր վերին կայանը գտած է հաստատուելով որբանոցնէն մէկուն մէջ: Անտուն եւ անտէր մէկուն համար կարեւոր էր երեւակայել ասկէ աւելի տաքուկ բոյն մը, ան իրենց համար լաւագոյն հիւրանոցն էր: Երբոր որբերու կարաւան մը հասնէր այս ապաստանարաննէն մէկուն, առաջին գործողութիւնը որոնց վրայ կը կատարուէր մաքրութեան գործողութիւնն էր: Հաստատութեան մէջ գտնուող սափրիչ տղաք շատ դրազած կրլլային կարաւաններու հասած օրը: Անոնք կազմ ու պատրաստ կրլլային նախապէս տրուած հրահանգի մը համաձայն հասնող տղոց բոլորին ալ մազը կտրելու համար: Սափրիչին հետ իր հաշիւը մաքրողը պէտք է որ առաջնորդուէր դէպ ի բաղնիք, ուր իրեն հին հագուստները կը փոխարինուէին բոլորովին նորին հետ, եւ լաւ լողանք մը առնելէ վերջ դուրս կելլէր խառնուելու համար միւս տղոց մէջ: Արդէն բաղնիքէն դուրս ելած միջոցին կարելի էր տղոց դէմքին վրայ նշմարել գոհունակութեան առաջին ժպիտը: Բայց այս միջոցին նորեկները հիններէն զանազանել շատ դիւրին էր: Անոնց քալելու ձեւը, օտարոտի նայուածքները եւ վերջապէս ամէկոտ եւ նիհար երեւոյթը կը մատնէր թէ իրենք նորեկներ էին: Նամանաւանդ անոնց ընդհանուր երեւոյթէն կարելի էր դատել թէ անոնք տառապալիք կեանքէ մը արձակուած բանտարկեալներ էին: Բայց խեղճ ու կրակ վիճակը կը չէղոքանար տա-

կաւ առ տակաւ, հաստատութեանց խնամքին շնորհիւ : Նիհար, վախկոտ, եւ յուսալքուած տղան մի քանի շաբթուան կամ ամսուան ընթացքին բոլորովին կը փոխուէր : Ան այլեւս լաւ կ'զգար թէ ապահով էր իր գտնուած տեղը : Կրնար ազատ խորհիլ եւ կրնար համարձակօրէն արտայայտուիլ եւ կրնար իբրեւ ազատ մարդ ապրիլ եւ պատրաստուիլ ապագայի մը համար սր յոյսերով լի էր եւ կ'ըսպասէր զինք ուղղունելու համար : Մինչդեռ անորոշ էր իր կացութիւնը երբ ան լքուած էր պատերազմի դժբաղդ բերումով անգութ եւ անգիտակից ձեռքերու մէջ : Պայմանները բոլորովին կը փոխուէին ժամանակի ընթացքին եւ այս բնական վիճակը ստեծուելէն վերջ շատ բնական էր թէ տղայ մը խորհէր արհեստի եւ ուսման մասին, որոնք միջոց պիտի ըլլային յաջողցնելու զինքը կեանքի իրական պայքարին մէջ : Կեանքի պայքարը որ գոյութիւն ունի ամէն մէկ անհատի համար եւ անոր յաղթելու միակ միջոցը մշակուած միտք, հոգի եւ մարմին ունենալու մէջ կը կայանար առաւելապէս : Կեանքի դժուարութիւններուն յաղթելու ընդունակութիւնները չէին պակսէր Հայ տղուն մէջ, միայն թէ՝ անոնք զարգանալու միջոցները ունենային : Ահաւասիկ Հայ որբին համար կեանքի այլ եւ այլ դժուարութեանց յաղթելու եւ այդ մասին պատրաստուելու ինքնագիտակցութիւնը առաջին անգամ արթննալու կսկսէր այս ապաստանարաններուն մէջ ուրկէ ան պիտի առաջնորդուէր քայլ առ քայլ :

ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ

Որբերու Գոյութիւնը ապահովելու համար առաջին ձեռնարկը ըրած էր Նպաստամատոյցը զանոնք

հաւաքելով այլեւայլ դժուարութիւններով եւ տեղաւորելով որբանոց ապաստանարաններու մէջ, ուր անոնք կը կերակրուէին եւ անոնց ֆիզիքական գոյութեան պահպանման համար պէտք եղած բոլոր միջոցները կը արամադրուէին կարելիութեան սահմանին մէջ : Ինչպէս անդեղէնէ զատ նաեւ անկողին հագուստեղէն եւ մաքրութեան վերաբերեալ բոլոր միջոցներ : Բայց անոնք ինքնաբաւ վիճակի մը հասնելու համար պէտք էր որ սորվէին արհեստ մը որ ծառայէր իրենց իբրեւ նեցուկ որբանոցներէն դուրս ելլելէն վերջ : Ուստի Ամերիկեան Նպաստամատոյցը իր այս դժուար գործին մէջ կրցաւ հաստատել կարգ մը արհեստանոցներ չափահաս տղոց եւ աղջիկներու համար : Թանձնեց զանոնք յաւաքոյն ուժերու ձեռքը ուր կը գործակցէին արհեստաւոր վարպետներու հետ նաեւ ուսուցիչներ, որոնք ոչ մէկ ֆանք կը խնայէին տղոց արհեստ սորվեցնելու համար քաջայերելով զանոնք արհեստի վերաբերեալ բոլոր ձեռնարկներու մէջ : Առ հասարակ տղաք աղաւթ էին րնտրելու այն արհեստը որուն իրենք նախապատուութիւն կուտային : Բայց որքա՞յ ժամանակուայ մը ընթացքին եթէ անոնք ընդունակութիւն ցոյց չի տային իրենց հետեւած արհեստին մէջ իրենց կը Թոյատրուէր որ ուրիշ մը րնտրէին : Թէեւ առ հասարակ տղաք իրենց րնտրած արհեստներուն մէջ յաջողած են կրնանք ըսել, միակ նրկատեղի պարագայ մը եթէ կայ հոս ան ալ անչուտ արհեստներու թիւին սահմանափակ ըլլալն էր : Կարելի չըլլալով անկէ աւելին ընել որբանոցներու պայմաններուն մէջ :

Տղաքներու համար գլխաւոր արհեստներ եղած են հետեւեալները :— 1. Կօշկակարութիւն, 2. Ատաղծա-

գործութիւն, 3 Դերձակութիւն, 4. Հացագործութիւն, 5. Կազմարարութիւն, 6. Մեքենավարութիւն եւ մեքենագիտութիւն, 7. Երկաթագործութիւն, 8. Զուհակութիւն, 9. Գուլպայագործութիւն, 10. Ներկարարութիւն եւ Գծագրութիւն, 11. Ելեւորական գիտելիքներ, 12. Որմնադրութիւն եւ քարակոփութիւն, 13. Պարտիզպանութիւն եւ հողագործութիւն, 14. Կենդանարւածութիւն, 15. Սափրիչութիւն եւ այլն:

Նագարէթի Ուրանցի Կոեկակարի խանութը

Մեծ քաղաքներու մէջ գտնուող տղաք աւելի պատենութիւններ ունեցած են անշուշտ զանազան արհեստներու հետեւելու որովհետեւ կարելիութիւն եղած է ազգիսները ուղղակի չուկայի մէջ տեղաւորել իրենց նախաւիրած արհեստին մէջ: Իսկ որբանոցային արհեստանոցներու մէջ ստիպողական էր արհեստներութիւնը սահմանափակել պիւտճէի ներսը չափով եւ տե-

ղական յարմարութեանց պատշաճեցնել:

Աղջիկներն ալ հետեւած են կարգ մը արհեստներու որոնք գլխաւորաբար կը դասաւորուին հետեւեալ կերպով.—1. Գորգագործութիւն, 2. Ձեռագործ, 3. Կար եւ ձեւագիտութիւն, 4. Գուլպայագործութիւն, 5. Խոհարարութիւն եւ այլ տնական գործեր, եւ այլն:

Գորգ հիւսող որբուհի մը.

Արհեստանոցներու ընդհանուր ծառայութիւնը չառ մեծ եղած է. հոն է որ տղաք իրենց տնտեսական անկախութեան գաղափարը մշակելու սկսած են:

եթէ երբեք անոնք չեն կրցած իսկ երբեմն կատարելագործել իրենց արհեստները ընդունած են գոնէ սկզբունքով թէ՛ իրենք արհեստ մը ունենալու են իրենց ապրուստը կարենալ ճարելու համար։ Այսպէս տասներկու տարեկանէն վեր տղաք ընդհանրապէս հետեւած են արհեստի մը եւ այդ կերպով ձգտած են ինքնաբաւ ըլլալու որուն արդիւնքը շատ գոհացուցիչ եղած է։ Տղաք ընդհանրապէս գովելի աշխատանք մը ունեցած են արհեստանոցներու մէջ։ շատ անգամ անոնք իրենց շինած առարկաները ցուցադրութեան դրած են հաստատութեանց կողմէ կազմակերպուած ցուցահանդէսներու մէջ եւ այդ կերպով աւելի քաջալերուած ու յառաջդիմած են իրենց գործերուն մէջ։ Երբեմն ցուցադրութեան դրուած առարկաներուն հեղինակները հետաքրքիր Ամերիկացիներու մասնաւոր պաշտպանութեան ենթարկուած են արժանատի տալով մեծ համակրանքի եւ կամ յատկապէս բարեբարուած են անոնց կողմէ։

Արհեստանոցներու մէջ առաջ տարուած ժրջան աշխատանքին ակտիւ տես եղող Ամերիկացիք կամ ուրիշ օտար այգելուներ յաճախ հիացումով դիտած են անոնց գործը։ Տղոց այդ աշխատասիրութիւնը այցելուները մղած է շարունակական ապսպրանք ընել տալու որոնց շնորհիւ միշտ գործ հայթայթուած եւ առիթ տրուած է նոր նոր առարկաներու շինուելուն։

Արհեստանոցներու մէջ մշտական եռուզեռ տեսնուած է, եռուզեռ մը որ բազմաթիւ բազուկներու միահամուռ տարած աշխատանքին մէկ պատկերը կը ցուցնէր։ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի վերջին որոշանոցներէն Անթիլիասի արհեստանոցը այցելելու եկող Սթէնտարտ Օյլ ընկերութեան տնօրէններէն մէ-

կը հիացմամբ դիտած էր տղոց կանոնաւոր աշխատանքը. եւ այդ լաւ տպաւորութիւնը իր մտքին մէջ տեղ բռնելով որոշած էր յառաջիկային Պէյրութի մէջ իրենց բանալ ծրագրած թիթեղի գործարանին առաջին գործաւորները ընտրել այդ տղոցմէ։ Ինչպէս որ կատարուեցաւ 1929 Յուլիս ամսուայ մէջ երբ սոյն թրուականին թիթեղի գործարանը բացուեցաւ, ընկերութեան ղեկավարին վրայ որբանոցի տնօրէնութիւնը այս տղերք գրողին յանձնարարած էր 35 տղոց առաջին կարաւանը տեղաւորել ներկայիս գոյութիւն չունեցող գործարանին մէջ, ինչ որ կատարուեցաւ ժամանակին։ Անոր յաջորդեցին ուրիշ խումբեր եւս բարձրանալով անոնց թիւը մինչեւ 90, իսկ հիմա հոն ներկայիս կ'աշխատին 60 հոգի մեր տղոցմէ որոնք թիթեղի գործարանի գլխաւոր աշխատասիրներն են։ Ահաւասիկ արդիւնքը աշխատասիրութեան անոնք բաղդատմամբ հրապարակի միւս գործաւորներէն աւելի լաւ կերպով կը վճարուին եւ երջանիկ են։ Տեսակ մը արհեստանոցներու կարգին կարելի է դասել շինութեան գործերը, որոնք հսկայական աշխատանքով յառաջ տարուած են որբանոցներու մէջ։ Տղաք շատ մեծ բաժին ունեցած են որբանոցաին շատ մը շէնքերու շինութեան մէջ, շինութեան բոլոր գործերուն մէջ անոնց բաժինը բաւական մեծ եղած է։ Դեռ մինչեւ հիմա կը յիշեն անոնք իրենց շինած շէնքերը։ Աւագ, քար, ցեխ եւայլն բերելու բոլոր գործը իրենց բաժնուած է շէնքերու շինութեան մէջ եւ անոնք սիրով օժանդակած են վարպետներուն։ Ընդհանրապէս կատարելով իրենց ինկած պարտականութիւնը։ Մշտական աշխատանքներ ունեցած են ծառեր տնկելով եւ խնամելով գանոնք։

Այսօր Նպաստամատոյցի սեփական հաստատու-

թիւներուն շուրջ երեւոյժ (Ճիպէյլ. Անթիլիաս) հսկայ ծառեր մեծաւ մասամբ տնկուած են տղոց կողմէն, այս կարգի գործեր շինարարութեան ոգին ներշնչած են դեռատի տղոց մատաղ մտքերուն մէջ:

Այլեւայլ արհեստներ սորվեցնելու համար մասնաւոր ճիգ թափուած է Նպաստամատոյցի որբանոցներուն մէջ և այդ կերպով է միայն որ հաւաքական կեանք մը ապրող տղոց մէջ ծուլութիւնը չէ կրցած դիւրութեամբ թափանցել:

Վերջին տարիներու ընթացքին Նպաստամատոյցի որբանոցներուն կրթական ընդհանուր տնօրէն Մր. Ուիլքսթաքսի նախաձեռնութեամբ արհեստները մասնաւոր մեթոտով մը սորվեցնելու համար ջանքեր թափուած են որբանոցներու մէջ եւ առ այդ ատաղձագործութեան, դերձակութեան, կօշկակարութեան և հացագործութեան մասին վարպետներու և ուսուցիչներու գործակցութեամբ գիրքեր պատրաստուած են, որոնք իրենց կարգին մեծ օգտակարութիւն ունեցած են:

Շնորհիւ իրենց սորված արհեստներուն որբերէն շատ շատեր ներկայիս տիրացած են նախանձնի գիրքերու Սուրիոյ, Լիբանանի և Պաղեստինի մէջ առևտրական հրապարակներու վրայ, նաեւ արտասահման, Ֆրանսա և Հարաւային Ամերիկա, Որով չէ կարելի անտեսել որբանոցներու մէջ հաստատուած այլեւայլ արհեստանոցներու մատուցած օգնությունը որբ սերունդին: Աղջկանց կողմէ պատրաստուած գորգեր և ձեռագործներ Ամերիկեան եւ Եւրոպական հրապարակներու մէջ գնահատուած և մեծ շուկաներ ապահոված են նման արտադրութեանց սպասմանը համար: Դիտմինչեւ այսօր Պրն. Յովհ. Թաշճեանի հսկողութեան

Անթիլիասի ինճաքաւ որբերէն խումբ մը որ վճարովի կաշխատէին որբանոցի արհեստանոցներուն մէջ 1928ին

տակ գորգ գործելով իրենց օրապահիկը ճարող բաղմաթիւ որբուհիներ կան: Ամերիկեան Նպաստամատոյցը հաշուեյարդարի ենթարկուելէն վերջ Պրն. Յ. Թաշճեանի գորգի գործին շարունակութիւնը շատ մեծ օգտակարութիւն ունեցած է խումբ մը որբուհիներուն: Ինչ որ գնահատանքի արժանի գործ մըն է եղածը:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Որբերը մեծ մասամբ Պատերազմի շրջանին ընտանեկան յարկէն զրկուած եւ հեռեւաբար ընտանեկան կրթութենէն ալ զրկուած էին: Ուսուցչութեամբ զբաղողներ շատ լաւ գիտեն տարբերութիւնը այն աշակերտին որ կուգայ տղէտ ընտանիքէ մը նախնական շատ մը գիտելիքներուն իսկ անտեղեակ եւ որ խեղճ ու կրակ վիճակ մը կը ներկայացնէ. և միւսին՝ որ թէև յաճախ տարիքով ալ պզտիկ է, բայց իր

Ճիպէյի Որբանոցին Պագմը 1922ին

միտքը մարդուած է իր ծնողքին խնամքին տակ, գտնուած ըլլալով քիչ թէ շատ զարգացած ընտանիքի մը մէջ։ Որբերը մեծ մասամբ ասոնցմէ ալ տարբեր էին երբ որբանոց կուգային, անոնք մեծաւ մասամբ, ոչ ազէտ և ոչ ալ ուսեալ ընտանիքէ մը կուգային, այլ գերութեանէ, զրկումէ կամ հալածանքէ որոնք ընկճուած մարմին մը, տխուր դէմք մը և անմշակ միտք մը ունէին։ Անոնք ընդհանրապէս իրենց մայրենի լեզուն ալ մոռցած և անոր փոխարէն սորված էին այլեւայլ օտար լեզուներ - Արաբերէն, Թրքերէն և Բրտերէն։ Ասոնց հետ իւրացուցած էին նաեւ գէշ ունակութիւններ։

Առաջին գործն էր ուրեմն որբանոց կրթարանին մայրենի լեզուն ընդհանրացնել անոնց մէջ։ Այս ուղղութեամբ թէեւ շատ ժամանակ վատնուած է

բայց ապարդիւն չէ մնացած։ Հայերէն լեզուի տարածման համար ուսուցիչներու չափ նախաձեռնողի եղած են տղաք եւս, նաեւ շատ անգամ հաստատութեանց Ամերիկացի տնօրէնները։ Անոնք օտարներ ըլլալով հանդերձ յաճախ Հայերէնի եւ Թրքերէնի տարբերութիւնը նկատելով տղոց խօսակցութեան միջոցին, ուսուցիչներուն թելադրած են որ Հայերէնին ուժ տրուի, նաեւ քաջալերուի Արաբերէնը փոխանակ Թրքերէնի։ Լեզուի խնդրոյն գծուարու իւնը հարթուելէ վերջ, պէտք էր նաեւ տղաքը դպրոց երթալու վարժեցնել, քաղաքավարութեան եւ խօսակերպի վարժեցնել պէտք էր, ինչ որ պարզ գործ մը չէր։

Ընտանիքներէն եկող տղոց տարիքը առ հասարակ դպրոցական տարիք ըլլալով դժուարութիւն չըլլար զանոնք կարգապահութեան ենթարկելու մէջ։ Բայց որբերէն մէկ կարեւոր մասը դպրոցական նախնական տարիքը անցուցած էին եւ հետեւաբար անոնց համար շատ անրնական էր գրասեղաններու առջեւ հլու հնազանդ նստիլը։ Ուստի ուսուցիչներու համար մասնաւորաբար անփորձ ուսուցիչներու համար մեծ էր դժուարութիւնը այս կէտին մէջ, պէտք էր որ ուսուցիչը մեծ համբերութեամբ այդպիսիները ընտելացնէր, հակառակ պարագային ընդհարումը անխուսափելի կ'ըլլար երկուքին մէջտեղ։ Պայտօնակիցներէս մէկուն սա խօսքը միշտ կը յիշեմ. ան կ'ըսէր—«Բարեկամ, եթէ ես քեզի պէս ուժով մէկը ըլլայի սա անկիրթներուն անանկ դաս մը կուտայի որ...» կը պատասխանէի «Բարեկամ այդ տղուն անցած պայմաններէն եթէ մենք ալ անցնէինք նոյնի կ'ըլլայինք, անկախ խստութեամբ չի կրթուիր. անոր մօտենալ պէտք է համբերատար ոգիով, թէեւ ան հասակ նետած է բայց կատարեալապէս անմշակ մնացած է,

Ճիպէլլի Որբանոցին գիւետորիկ ուսուցիչներէն խումբ մը 1924ին

Բարձրագոյն կըթուծին առնող տղոց թիւը թէև միջակ կրթութիւն առնողներուն չի հաւասարիր. բայց հոս նպաստամատոյցի տեսակէտը բոլորովին տարբեր և իրաւացի է չափ մը տեսակէտներով: Նրապատմատոյցը տեղական պայմաններով նկատի առած է իր բոլոր գործերուն մէջ, և ան ոյժ տուած է գործնական կրթութեան մը: Բարձրագոյն կրթութիւնը այս երկրին մէջ այնքան բնականացած է որ շրջանաւարտներուն մեծագոյն մասը կը հետանան օտար հորիզոններու մէջ փնտռելու համար իրենց ապրուստի միջոցները: Ասոր հետ մէկտեղ նպաստամատոյցը պատեհութիւն տուած է բարձրագոյն ուսման հետեւելու այնպիսի տղոց, որոնք լաւ բնդունակութիւն ցոյց տուած են իրենց նախնական ուսմանց շրջանին: Որբանոցներ կրթական տեսակէտով հրաշալի ծառայութիւն մը մատուցած են մեր ազգին այս դժնդակ պայմաններուն տակ՝ որոնք կը դասաւորուին հետեւեալ կերպով. —

1. Սա անժխտելի ապացոյց մըն է որ որբ սե-

Սայա — Հիլթափի որբանոցին պատճենութեան կազմը 1926ին

րունդը բացարձակապէս Հայաստան դարձած է որբանոցներու շնորհիւ. Հայերէնը իւրացուցած են տասնհազարէ աւելի Հայ որբեր միմիայն Սուրիոյ, Լիբանանի և Պաղեստինի շրջաններուն մէջ: Որոնցմէ չափ քիչեր նախապէս Հայերէն գիտէին, առողջ մեծամասնութիւնը բնիկ կիլիկեցի էին եւ պատերազմի միջոցին Սուրիոյ այլեւայլ կողմերը կամ Թուրքիոյ մէջ ցրուած այլեւայլ անկիւններու մէջ կը մնային:

2. Որբ սերունդը չէ կարելի կոչել յետ այսու անդրադէտ սերունդ մը, ան ամբողջութեամբ տիրացած է ինչպէս Հայերէն լեզուի նմանապէս Հայ տառին. ան կարող է կատարել իր սեփական թղթակցութիւնները Հայերէն լեզուով առանց վարանելու, մինչդեռ մեր ժողովուրդին մեծ մասը չունի այս յատկութիւնը: Միթէ այս ալ առաւելութիւն մը չէ՞ այս սերունդին համար և ան չի՞ պարտիր այս բոլորը Ամե-

րիկեան Նպաստամատոյցին : Որք սերունդը շնորհիւ այս հաստատութեան ունեցած է ընդհանուր զարգացում մը, որ գործնականապէս կարելի է բաւարար նրկատել իր կեանքին մէջ :

3. Կրօնաբարոյական լաւագոյն սկզբունքները որք սերունդին սորվեցնելու համար ալ Նպաստամատոյցը ոմանց կարծածին պէս անտարբեր չէ եղած : Քահանաներ և կամ քարոզիչներ մշտական յարաբերութեան մէջ եղած են Նպաստամատոյցի որբանոցներուն հետ : Երբեմն այդպիսիներ պատասխանատու գործեր ալ վարած են այլեւայլ հաստատութեանց մէջ և աշխատած են տղոց միտքն ու հոգին մշակելու : Կրնանք ըսել թէ լաւ արդիւնք մը տուած է անոնց աշխատանքը : Կրթական ծրագրի մաս կազմած է նաև կրօնաբարոյական դաստիարակութիւնը անշուշտ ժամանակի և պայմաններու ներած չափովը : Զեմ կարծեր որ այս նիւթին որբանոցներու մէջ տըրուածէն աւելի ոյժ տրուի ներկայիս իսկ մեր շատ մը կրթական հաստատութիւններուն մէջ : Որբանոցներու մէջ կրօնաբարոյական դասախօսութեան տրուած ժամանակի մասին զազափար մը կազմելու համար կուտանք հետեւեալ ծանօթութիւնները :

1. Օրուան 3 ճաշերուն աղօթել սովորութիւն եղած է առանց բացառութեան բոլոր որբանոցներուն մէջ :

2. Ննջելու ժամուն նմանապէս աղօթելու սովորութիւնը տղաք իւրացուցած են :

3. Ամէն առաւօտ դպրոցը սկսելէն առաջ աղօթքի և կրօնաբարոյախօսութեան 15—30 վայրկեան ժամանակ տրուած է (այդ ժամանակը իւրաքանչիւր որբանոցի մէջ կրնայ տարբերիլ) :

4. Կիրակի օրերը առանց բացառութեան կրօնա-

բարոյական նիւթերու շուրջ կէսօրէն առաջ, երբեմն տեղեր կէսօրէ ետքն ալ ժամեր յատկացուցած են պաշտամունքի :

5. Արդէն յիշած ենք թէ դպրոցական ծրագրի մաս կազմած է կրօնաբարոյական դաստիարակութիւնը և կարելին ի գործ դրուած է :

6. Կիրակնօրեայ դպրոցներու դրութիւնը առաջին անգամ կիրարկուած է Նպաստամատոյցի Սուրբ Լիբանանի որբանոցներէն ոմանց մէջ, (Անթիլիաս, Սայտա, Ղազիր եւայլն) :

6. Այս կանոնաւոր բրօկրամէն զատ նաև կարելի էր կրօնական տօներու յատուկ պաշտամունքներ կատարուած են որոնց նշանակութիւնը մշտապէս բացատրուած է տղոց, օրինակի համար Ծնունդը, Զատիկը, Վարդանանցը և բոլոր տաղաւարները որ Հայ եկեղեցին հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ ամէն տարի :

Սա մեծ ճշմարտութիւն է որ որբեր շատ աւելի գովելի ընթացք մը ունեցած են որբանոցին մէջ գտնուած ժամանակին կրօնաբարոյական մարզին վրայ, քան թէ դուրսի սերունդին մէկ կարեւոր մասը ունի ներկայիս : Եթէ երբեք ներկայիս բաւական թիւով որբեր ալ կան որոնց բարոյական վիճակը գոհացուցիչ չէ. չիտակ չէ զայն վերագրել որբանոցներուն կամ ուղղակի Ամերիկեան Նպաստամատոյցին : Այս մասին մեր բրած քննութեանց շնորհիւ շատ լաւ հասկցած ենք որ ներկայիս կարգ մը տարբեր պատճառներ կան որոնք քար գայթակղութեան կ'ըլլան դժբաղդարար կարգ մը որբերուն, ինչպէս նաև իրենց ծնողքին խնամքին տակ գտնուող շատ մը պատանիներուն :

Ա. Այս պատճառներէն մէկը ինքնին միջավայրն է որ լեցուն է անբարոյեցուցիչ երեւոյթներով իր

ամբողջութեանը մէջ:

Բ. Առ հասարակ ներկայ հայկական բնակարաններու անպատշաճութիւնը (ֆէմբ):

Գ. Այլեւայլ անպատասխանատու անհատներու եւ կազմակերպութիւններու տուած թերի դաստիարակութիւնը որոնք կը թունաւորեն երիտասարդութիւնը առաջնորդելով զանոնք վերջ ի վերջոյ բարոյական անկման:

Դ. Տնտեսական տագնապը կամ բնդհանուր տնտեսական իւր շուազ անբարոյացուցիչ եղանակէ:

Կրնանք հետեւցնել թէ կրթական մարդի վրայ ինչպէս ըսինք արդէն բնդհանուր զարգացում մը տալու ձգտումը ունեցած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցը իր բոլոր որբանոցներուն մէջ և արդիւնքը մեծ եղած է:

Գաւառահանգիսի տնտեսական մը Աճիւնիսի որբանոցէն 1927/28

ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱԿԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մարմնակրթական բնդհանուր կրթութեան մեծ կարեւորութիւնն ընծայուած է Ամերիկեան որբանոցներուն մէջ. մասնաւորաբար տղոց բաժիններուն մէջ. մարմնակրթանքը տղոց կարեւոր զբաղումներէն մին եղած է: Չսփէն աւելի խճողուած որբանոցներու մէջ սնունդի չափ անհրաժեշտ էր նաեւ առօրեայ մարզանքը. եւ այս իրականութիւնը Ամերիկացիք քաջալու գիտնալով պէտք եղած կարգադրութիւնները կ'ընէին այդ մասին: Գրեթէ բոլոր որբանոցները ունեցած են իրենց մասնաւոր մարդիչները կարգ մը որբանոցներու մէջ ուսուցչական մարմինները որոշ պարտականութիւն վերցուցած են մարմնակրթական

Միջորբանոցային ողիմպիականի մէջ տնտեսական հանգիստացող ձիւղիկի տղան 1924ին

տեսակէտով, և իւրաքանչիւր տարւոյն վերջը ունեցած են փառաւոր դաշտահանդէսներ

Նպաստամատոյցի Ընդհանուր Տնօրէնութիւնը մասնաւոր կերպով քաջալերած է մարմնակրթանքը, և թոյլատրած միջորդանոցային ախոյեանական մրցումներ, որոնք տեղի ունեցան Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի խաղաժայրին վրայ, մի քանի տարի յաջորդաբար:

1923ին տեղի ունեցող միջորդանոցային մրցումներուն կր մասնակցէին հինգ որդանոցներ (Անթիլիաս. Ճիպէյլ, Նահր Իպրահիմ, Մամթէյն և Սայտայի Արաքական որդանոցը). Մրցումը խիստ հետաքրքրական էր եւ ծովածաւալ բազմութիւն մը կանուխէն լեցուցած էր Ա. Համալսարանին դաշտը: Հինգ որդանոցները ներկայացնող տղոց պաշտօնէութեան եւ

Աճքիլիսսի որդանոցին արհեստանոցներու մէջ աշխատող ինճաքաւորներու ժաբայօրի խումբը 1928—1929ի՛ն

կողմնակիցներու հետաքրքրութիւնը չափէն աւելի էր: Մրցումը շատ լաւ կազմակերպուած էր եւ անոր ղեկավարութիւնը յանձնուած էր Ա. Համալսարանին կողմէ որոշուած անձնաւորութիւններուն:

Երեք ժամէ աւելի տեւող այս մրցումը յարուած հետաքրքրութեան մէջ պահեց հանդիսականները եւ վերջապա Ճիպէյլի Որդանոցին յաղթութեամբ: Ճիպէյլի վասնդաւոր մրցորդն էր Սայտայի Արաքական որդանոցը որ երկուք ու կէս կէտի տարբերութեամբ պարտուեցաւ:

Միջորդանոցային մրցումները ոչ թէ միայն որդանոցի տղոց ներշնչեցին մարզական ոգին, այլ ազդեցին Պէյրութահայ երիտասարդներուն և Սիւրիացիներուն: Այս շրջաններու համար աննախընթաց կարելի է նկատել եօթը, ութը հազար տղոց ներկայացուցիչներու միջեւ եղած այս մրցումները:

Որդանոցներու շնորհիւ սկսող մարմնակրթական շարժումը այսօր դեռ վերջ չէ գտած, և առանց վարանելու կարելի է ըսել որ, ներկայիս Սիւրիոյ և Լիբանանի մէջ գոյութիւն ունեցող մարզական զանազան Հայ խումբերու մէջ գլխաւոր դերը կատարողները որբերը եղած են. նոյնը կարելի է ըսել մարզական Հայ կազմակերպութիւններու համար:

Վերջերս, Մ. Ա. Ընկերակցութեան (Նիյր Իսթ Լիկ) Հայէպի Մասնաճիւղին Ֆութ — Պօլի խումբը մըրքելով տեղւոյս (Տէյրութի) Ամերիկեան համալսարանի Ուօրսթի խումբին հետ, Սիւրիոյ և Լիբանանի ախոյեանութիւնը խլեց անկէ, ինչ որ տեղական եւ արտասահմանեան մամուլին գովասանքներուն արժանացաւ. նաեւ ան շնորհաւորութիւններ ընդունեց զանազան անհատներէ և կազմակերպութիւններէ, ի մէջ այլոց Ամերիկեան Նպաստամատոյցի նախկին թարտուղար Մ. Ուրքրիէ:

Դատահանդեսի տեսարան մը Անթիլիասի որբանոցին մէջ

Լոգաւիք. — Մարմնակրթանքի մաս կազմած են նաեւ ծովային լողանքը ու մրցումները: Մասնաորաբար Լիբանան գանձող որբանոցները զլիսաորաբար ծովեզերեայ վայրեր հաստատուած ըլլալով, որբերը միշտ պատենութիւնը ունեցած են լողանքի վարժութիւն ընելու, եւ կարելի է ըսել որ, այսօր նպաստամատոյցի որբերուն մէջ լողալ չգիտցողներ հազուադիւս են: Տաք կամ մեղմ եղանակներուն որբերը սովորաբար օրական երեք անգամ լողանք կ'առնէին, ուսուցիչներու և վարժ լողորդներու հսկողութեան տակ, ինչ որ իրենց առողջութեան մեծապէս կը նպաստէր:

Պօռնոցներ. — Ամառուան ընթացքին շատ մը որբանոցներու մէջ սովորութիւն եղած էր խմբական պտոյտներ կատարել ալ որբերուն: Այս պտոյտները կը կատարուէին ուսուցիչներուն ընկերակցութեամբ,

Անթիլիասի որբանոցի ուսանող որբերու ժողովոյի խումբերէն մէկը 1928ին

50 - 100 հոգինոց որբերու խումբեր շալկելով իրենց ասուեակները (պաթաճա) (երկու հատ իւրաքանչիւր հոգիի). կը բարձրանային Լիբանանի բարձունքները, ուր 1—7 օրուան բացօդեայ գետնք մը անցնելէ վերջ մեծ ուրախութեամբ կը վերադառնային փոխանակուելու համար ուրիշ խմբակի մը հետ: Այս կերպով, իւրաքանչիւր որբ առիթը կ'ունենար մէկ կամ աւելի անգամներ լեռնային պտոյտ մը կատարելու, ինչ որ մեծ օգտակարութիւն ունեցած է առողջապահական և մարմնակրթական տեսակէտներով:

Որբանոցներէն ոմանք ունեցած են իրենց յատուկ սքաութական խումբերը, որք եւս իր կարգին ըլլայ մարմնակրթական և թէ քաղաքացիական տեսակէտով իր օգտակարութիւնը ունեցած է:

Տ. Պօղոս Արք. Արիսի առաջնորդութեամբ խումբ մը սքաութ որբեր Պէյրութէն մինչեւ Երուսաղէմ ոտ-

քով գացած եկած են, ինչ որ գովելի գործ մըն է
սքանութեան մարդի մէջ:

Տ Ո Ւ Ն

Ինչպէս նախապէս յիշեցինք, որբերու համար ամենամեծ զրկանքներէն մէկը անոնց պատերազմի ընթացքին ընտանեկան յարկէն հեռու ըլլալնն էր: Անոնք շատ արտասովոր պայմաններէ անցած էին գաղթականութեան. ջարդի և այլևայլ հոլածանքներու ենթարկուելով: Անոնցմէ շատեր մատաղատի հեռացած էին իրենց բոյնէն, ծնողաց հետ և ոմանց ծնողները այդ միջոցին ջարդուած, և ոմանցինը պարագաներու բերումով իրենցմէ բաժնուած էին: Այս դժուար պայմաններէն անցնող սերունդի մը մտային բարոյական և ֆիզիքական վիճակը կարելի է երեւակայել թէ որքան խղճալի էր: Բայց այսուհանդերձ երբ անոնց կրթութեան հարցը մէջտեղ դրուած է, միշտ ընտանեկան կրթութեան պակասը մատնանշուած է. բայց այս պակասը լրացնելու համար եւս Ամերիկեան Նպաստամատոյցը անտարբեր չէ եղած և իր կարելին ի գործ դրած է: Առաւելապէս պզտիկ որբանոցներու մէջ տան մը մթնոլորտը բացառուած, իսկ մեծ հաստատութիւններու մէջ եւս այս ուղղութեամբ կրկնակի փորձեր եղած են:

Ամերիկեան Նպաստամատոյցը այս շրջաններու մէջ խնամած է մատակարարել 15000 երկսեռ որբերուն մեծամասնութիւնը տեղաւորուած էին Լիբանանու ծովեզերեայ մասերուն մէջ Սայտէն միջին ձիպէյլ: Աղջկանց որբանոցները գրեթէ միշտ տղոցմէ անջատ եղած են: Շատ քիչ և ստիպողական պարագաներու տակ անոնք իրարու կից գտնուած են: Տեղաք և թէ աղջիկներ առ հասարակ իրենց տարեկից-

Ամերիկասի որբանոցին վերջաւորութեան մնացող խումբ մը
սղախ եւ քանի մը պատանեակներ 1920ին

ներով պզտիկ խմբակներու բաժնուած և անոնց իբրեւ խնամակալ նշանակուած էին մայրիկ մը և ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի մը: Ուսուցիչներուն որոշապէս ծնողական պարտականութիւն մը յանձնուած էր իրենց բուն դաստիարակչական գործէն զատ: Ուսուցիչը միշտ աչքին առջեւ ունենալու պարտաւորուած էր իրեն յանձնուած խմբակի բոլոր պէտքերը. հետեւաբար ան գործակցելով մայրիկին հետ ջանացած է լրացնել ծնողքի մը պակասը: Կրնան այս վրասեմ պարտականութիւնը կատարելու մէջ թերացումը ըլլալ կարգ մը պաշտօնեաներ, բայց այդ թերացումը միշտ Նպաստամատոյցին կամ բոլոր պաշտօնէութեան վերադրելը ճիշտ չի կրնար ըլլալ: Ինչպէս շատ անգամ ծնողքներ իսկ իրենց զաւակներուն հանդէպ ունեցած նուիրական պարտականութեան մէջ կը թերանան եւ անոնց կեանքին ձախող հանգամանք մը տալու պատճառ կ'ըլլան:

Առաւելագոյն չափով ծնողական դեր կատարելու կոչում ունեցող պաշտօնէութիւնը Նպաստամատոյցի ովանաւորութեամբ մեծ ջանք թափած է որբանոցը

վերածելու տան մը և յաճախ յաջողած է: Տգոց ֆիզիքական և բարոյական մաքրութեան դադափարը ներշնչելու համար հրաշալի աշխատանք մը տարուած է որբանոցի տան բաժնին մէջ:

Անշուշտ կարելի չէր ակնկալել երկու հարիւրէն մինչև հազար հինգ հարիւր (200 1500) մանուկներէ բաղկացած բնտանիքէ մը սպասել այն արդիւնքը ինչ որ սովորաբար 4—5 հոգիէ բաղկացած բնտանիքէ մը կ'սպասուի: Պէտք է խոստովանիլ թէ համեմատաբար քիչ թիւով մանուկներ պահող որբանոց մը աւելի կը նմանի բնտանիքի մը քան թէ խնդուած հաստատութիւնները: Որով այս ուղղութեամբ եղած յաջողութիւնները կը համեմատին տարբեր որբանոցներու մէջ իրենց ունեցած մանուկներու թիւին: Հոս գովեստով կարելի է յիշել կարգ մը որբանոցներու մէջ եղած յաջողութիւնները այս ուղղութեամբ:

Ա. Սայտայի մէջ (ներկայիս Ճիպէյլ) Դանիական որբանոց մը ուր 3—400 մանուկներ խնամուած են Դանիացի միախոնար Օր. Ճէքրպարնի հսկողութեան տակ որուն Թոշնոց Բոյն անունն այ տրուած էր. և իրապէս ալ բուն բոյն մը եղած էր ոչ թէ 10—16 տարիքին մէջ եղող մանուկներուն այլ նաև նորածիններուն, շնորհիւ վերայիշեալ Օրիորդի ջանքերուն: Սոյն որբանոցը Ամերիկեան Նպաստամատոյցէն շրպաստաւորուած է երկար ժամանակ:

Բ. Նմանապէս Սայտայի Ամերիկեան Նպաստամատոյցի որբանոցին մէջ Տիկին Քըր որբանոցը տան վերածելու մէջ յաջողած էր իր անձնուիրութեամբ եւ անխոնջ աշխատանքով, ան երբեք չէ վարանած իր իսկ ձեռքովը լոգցնելու տղաքը նամանաւանդ աղտոտ տղաքը: Զինքը մօտէն ճանչցողներ շատ լաւ կը յիշեն անոր այս մարզին մէջ ըրած ալեւալ զոհողութիւնները:

Ամերիկացի որբանոցի մատուցներ

Գ. Ճիպէյլի տղոց որբանոցին մէջ Օրիորդ Փեթըրսըն պղտիկները զատելով մեծերէն զանոնք բնտանեկան մեթոտով ապրեցնելու աշխատած և զգալի արդիւնք յառաջ բերած է: Միս Փեթըրսըն հայ տղոց վրայ գուրգուրացող մօր մը դերը կատարած է:

Դ. Պաղեստինի մէջ Մր. Պէլէֆըրտ այս ուղղութեամբ մեծ յաջողութիւններ ունեցած է: Մր. Պէլէֆըրտ շատ ազնիւ Ամերիկացի մըն է և հօր մը պէս կը գուրգուրայ Հայ որբին վրայ: Չէ. կարելի անոր մարդկային այնքան բարձր զգացումները նկարագրել հոս այս մի քանի տողերու միջոցաւ: Ան միշտ սիրած է իր խնամքին տակ գտնուող տղաքը և սիրուած անոնցմէ իրական հօր մը պէս. անոր մատուցած ծառայութիւնները անթիւ են:

Ե. Հայր Պօղոս Արիս Վարդապետ իր խնամքին տակ գտնուող որբանոցը տան մը վերածելու համար մեծ ջանք թափած է, ան շատ մօտէն կրցած է հսկել իր որբերուն որոնց համար մեծագոյն նպաստը կ'ըստանար Ամերիկեան Նպաստամատոյցէն: Գովեստով կարելի է արձանագրել հոս թէ գերյարգելի վարդապետը ոչ մէկ ջանք խնայած է իր որբանոցը տան մը վերածելու մասին:

Զ. Քիւնսլէր ընտանիքը որ կը ճանչցուի Բաբա և Մամա Քիւնսլէր անունով, Ղազիրի մէջ իրենց խնամքին յանձնուած որբանոցին մէջ կրգած են բնատանկան պայմաններ ստեղծել և օգտակար եղած են:

Կարելի է երկարել շարքը այն անհատներուն որոնք իրենց յանձնուած հաստատութիւնները կրցած են վերածել տան (հօմ) մը եւ այդ կերպով մեծագոյն ծառայութիւն մատուցած են որոք սերունդին: Այս մասին շատ բախնդիր եղած են ընդհանրապէս Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Պաղեստինի չրջանի ընդհանուր տնօրէնները նաեւ որբանոցներու տնօրէնները, նմանապէս Ամերիկացի այցելուներուն այս մասին ըրած յաճախակի թելադրութիւնները նկատի առնուած են ընդհանուր գործունէութեանց ընթացքին:

Որբանոցներ նմանած են միշտ հիւրասէր ընտանիքներու անոնց դռները բաց ըլլալով ըողոր կարօտեալներուն: Այս երեւոյթներէն ազդուող մեր որբ սերունդը ներկայիս ալ շատ հիւրասէր և առատածեռն է: Ան պատրաստ է տալու զոհուելու և ծառայելու ամէն կերպով ուր որ պէտք կամ պահանջ կայ: Գիտակցութեան տարիքին հասնող ըղոր որբերուն մէջ նկատած եմ յատկանշական այս երեւոյթը, բայց պըզտիկներու մէջ դժուար է գտնել այս ոգին: Որոշ ըլլալով որ պըզտիկները աւելի անձնասէր կ'ըլլան բնականօրէն: Տղաք հիւրասիրութիւնը և առատածեռնութիւնը սորված են որբանոցի տան մթնոլորտին մէջ որոնք արժէքէ զուրկ բաներ չեն:

Որբերու հիւրասիրութեան մասին շատ պատմութիւններ գիտենք ոչ թէ մենք նոյնիսկ Ամերիկացիներ նկատած են այդ պարագան: Անթիլիասի որբանոցի վերջին տնօրէններէն Մր. Պրատուն երբ իր Ամե-

րիկա ճամբորդութեան ընթացքին Ֆրանսայէն կանցնէր Մարսիլիոյ մէջ խումբ մը Հայ որբեր զինք անկնկալի բերին հրաւիրելով զինք և հրամցնելով փառաւոր ճաշ մը, ան մեծ գովեստով պատմած է այդ հրաւերի պատմութիւնը ուր որ պատեհ առիթը ներկայացած է:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Վերջապող տառնամեակը Նպաստամատոյցի բարեւտիական գործունէութեան թերեւս ամէնէն փայլուն և արդիւնաբեր մէկ շրջանն արձանագրէ մեր որբ սերունդին պատմութեանը մէջ իր բազմապիսի հոգածութեան ենթարկուող Հայ մանկտիներուն ֆիզիքական բարօրութեան ստատրած ըլլալու տեսակետով: Որբանոցներէն Դերս թէ գուրս անոր կազմակերպած բժշկական լուրջ օժանդակութեամբ մեր որբ որբուն հիւները, կարելի է ըսել, վայելած են բժշկական եւ առողջապահական ամէն տեսակ խնամք որոնց շնորհիւ գլխաւորաբար տիրանալով ֆիզիքական տոկուն կազմի և հաստատուն առողջութեան, կրցած են մեղմացնել իրենց կեանքի այնքան սուղ ու ծանր պայքարը:

Բժշկական սոյն անգին ծառայութեան մէջ ներնթաց Նպաստամատոյցը ընծայած է նաեւ առամնաբուժական խնամք կանոնաւորապէս, եւ այս գլխաւորաբար երկու որոշ ուղղութեամբ, մին ԳԱՐԾԱՆԱԿԱՆ խնամելով դարմանատանց մէջ բերանի զանազան հիւանդութիւններ իսկ միւսը ԱՐԳԵԼԱԿԱՆ դաստիարակելով որբ որբունները և լուսաւորելով անոնց միտքը բերանի առողջապահութեան վերաբերեալ զանազան հիւթերու և միջոցներու լուրջ, դարմանատուններէն և հիւանդանոցներէն դուրս եղող իրենց ա-

Բերանի մաքուրեցման ակտիւեանցեւէն խումբ մը Սայրայի (Թուչնոց Բոյն) Դանիական ուրանոցէն:

ուրեքայ չորսնակին մէջ: Նպաստամատոյցի ատամնա-
բուժութիւնը այս զոյգ և համընթաց ուղղութեամբ
է որ կրցած է զգալիօրէն սատարել մեր որբ սերուն-
դին բերանի առողջապահութեան և ուրեմն անոր ա-
ռողջական ընդհանուր վիճակին: Մէկ կողմէն զինել
զիրենք տոկուն և արթուն ինքնագիտակցութեամբ
մը բերանի և ակռաներու զանազան ախտերու և
այս վերջիններուն առողջութեան վրայ խողովակ ցա-
ւելի դերին մասին, իսկ միւս կողմէն ժամանակին ս-
տամնաբուժական անհրաժեշտ դարմանումներն ընել
ատենին կարենալ առաջին առնելու ֆիզիքական շատ
մը չարիքներու: Այս երկու հաւասարապէս կարեւոր
ուղղութեամբ յառաջ տարուած ատամնաբուժական
աշխատանքը որուն արդիւնքը թուանշաններով իսկ
քիչ անդին պիտի նշմարուի, ոչ միայն հետաքրքրու-
թիւն ստեղծած է ենթակայ որբ որբուհիներու մէջ

այլ նաեւ վայելած է շօշափելի և գնահատելի քաջա-
ւերութիւն Բրիթի ընդհանուր տնօրէնութեան, Բր-
ժիշկներու, հիւանդապահուհիներու և որբանոցներու
ուսուցչական կազմին կողմէ:

Որբանոցներու մէջ բոլոր որբ որբուհիներու ըն-
ծայուած ատամնաբուժական ծառայութիւնը կանոնա-
ւորապէս կ'սկսի 1923 թուականին որ պահուէն կը ծա-
ռայէին երկու ատամնաբուժներ: Այս երկու ատամ-
նաբուժներուն խղճամիտ պատասխանատուութեանը
յանձնուած էին 12 որբանոց հաստատութեանց մէջ
պատասպարուող 6000ի մօտ որբ որբուհիներ: Նաեւ
որբանոցներէն զուրս սոյն ծառայութենէն օգտուած
են չորսնակար որբ որբուհիներ, ինչպէս նաեւ Քէմ-
բրիու մէջ անորոշ թիւով անօգնական գաղթական-
ներ: Պահանջին ստուարութիւնը նկատի առնելով բը-
նական է որ ատամնաբուժական սոյն ծառայութիւ-
նը բաղկանար մի միայն ենթակային ընդհանուր ա-
ռողջութիւնը ապահովող ատամնաբուժական արդի
անհրաժեշտ միջոցներէն, ինչպէս լեցնել, մաքրել,
քաշել, լնտախտներ և կամ բերանի վէրքեր դարմա-
նել եւայլն:

Այս առթիւ աւելի որոշ գաղափար մը կազմելու
նպատակաւ կ'արժէ ներկայացնել հետեւեալ մէկ տե-
ղեկագիրը զոր քաղած ենք Ամերիկեան Նպաստամա-
տոյցի ատամնաբուժներէն Տօքթ. Սրապեանի հնգամ-
եայ ծառայութեան արձանագրութիւններէն: (1925-30)
Ա. Քննուած որբ որբուհիներուն ընդհ. թիւը 6200
Բ. Բերանի քննութեանց ընդհ. թիւը 13560
Գ. Դարմանուած ատամնաբուժական հիւանդներ 2905
Դ. Դարմանուածներու մօտաւոր թիւը 7980
1. Մաքրութիւն 2350
2. Լեցուածքներ 2300

Բերանի մաքրութեան ախոյեաններէն խումբ մը հղալ
Աճիքի տան որբանոցին մէջ:

3. Քաշել անպէտ ակոսներ	1750
4. Լնտախտի դարմանում	660
5. Ակոսներու թերի ծագում	490
6. Պալարներու դարմանում	380
7. Բերնահոտներ եւայն	250

Իւրաքանչիւր որբանոցի աշակերտութիւնը տարեկան առ նուազն երկու անգամ, փոքրները աւելի յաճախ, բերանի ընդհանուր քննութեան կ'ենթարկուէր ատամնաբոյժին կողմէ: Քննութիւնները կը կատարուէին դասարան առ դասարան և նոյն պահուն կը տեղեկացուէր առնչապէս իւրաքանչիւր քննողող անհատի բերանի իսկական վիճակը, նոյն պահուն կը լար նաև կարճ դասախօսութիւն մը բերանի առողջապահութեան շերտերեալ յարմար մէկ նիւթին շուրջ: 1925 տարուայ ամառուան ձեռնարկուեցաւ միջ-որջանոցային մրցակցութեան մը բերանի մաքրութեան

Բերանի մաքրութեան մասին անհոգ
զգնողող հղան կը պատժուի առամաքող-
ժի եւ հիւանդապահութիւն կողմէ:

զարկ տալու նրպատակաւ, ներկայացնելով սոյն մրցակցական շարժումը վեցամսեայ ախոյանութիւնը որոշող գեղեցիկ գորգով մը զոր մեր Ղազիրի որբուհիները իրենց ձեռքովն իսկ հասած էին: Այս մրցակցական շարժումը, շնորհիւ ատամնաբոյժին աջակցող ձեռքերուն որոնք երկարեցան որբանոցներէն, ուսուցիչներէն, բժիշկներէն և հիւանդապահուհիներէն հաւաստաբարպէս, մեր որբ որբուհիները ապահովեց բերանի մաքրութեան բժախնդրական ոգին այնպիսի յարատեւ եռանդով մը որ չորս տարուայ շրջանի միջոցին անոնց բերանի մաքրութեան չափանիշը կարելի եղաւ բարձրացնել 62 առ 100է մինչեւ 92 առ 100: Բերանի մաքրութեան չափանիշին այս բարձրացումն ալ իր կարգին նոյն ժամանակամիջոցին մէջ նշանակեց փոփոխութիւն և անպէտ դարձած ակոսներու նուազեցում 15 առ 100 համեմատութեամբ: Այս նոյն (զօրաշարժին) պահուն որբ որբուհիներէն ամէնամաքուր բերան ունեցողները կը

րէն և հիւանդապահուհիներէն հաւաստաբարպէս, մեր որբ որբուհիները ապահովեց բերանի մաքրութեան բժախնդրական ոգին այնպիսի յարատեւ եռանդով մը որ չորս տարուայ շրջանի միջոցին անոնց բերանի մաքրութեան չափանիշը կարելի եղաւ բարձրացնել 62 առ 100է մինչեւ 92 առ 100: Բերանի մաքրութեան չափանիշին այս բարձրացումն ալ իր կարգին նոյն ժամանակամիջոցին մէջ նշանակեց փոփոխութիւն և անպէտ դարձած ակոսներու նուազեցում 15 առ 100 համեմատութեամբ: Այս նոյն (զօրաշարժին) պահուն որբ որբուհիներէն ամէնամաքուր բերան ունեցողները կը

վարձատրուէին զանազան մրցանակներով իսկ աղ-
տոտները իրենց յարմար պատիժներով: Բերանի
մաքութեան ախոյեանութիւնը չափող որբանոցը
պատիւը կուեննար պահելու գորգ — զրօշակը վեց ամ-
սուայ միջոցի մը համար, որմէ յետոյ մրցակցութիւ-
նը կը նորոգուէր յաջորդաբար:

Ահա այսպէսով արգելիչ և բուժիչ այս զոյգ ուղ-
ղութեամբ հետապնդուած առամնաբուժական ծրագրի
շնորհիւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը մեծաւ մասամբ
յաջողած է արթնցնել մեր որբ սերունդին մէջ բերա-
նի առողջապահական անուում գիտակցութիւնը եւ
այդ գիտակցութեան շաղախողն է որ ան կրցած է
ամբողջով անոր մաքուր բերնին մէջ անրիժ ու ան-
թերի ակռաներ կերտելու համար առողջ մարմին մը
առողջ մտքին հետ:

ԲԺՇԿԱ-ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌՈՒԹԻՒՆ

Մերձ. Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցին
բժշկա-առողջապահական տեսակէտով մատուցած ծա-
ռայութեանը մասին գաղափար մը տալու համար
տեղ կուտանք մեր գրքոյկին մէջ այս խիստ շահեկան
գրութեան որուն պարունակութիւնը մեծաւ մասամբ
քաղուալ է Նպաստամատոյցի Պէյրութի չրջանի բազ-
մալատակ բժիշկներէն Տօքթ. Խոսրոյ Գրիգորեանի
տեղեկագիրներէն:

1921—1922 թուականին Պէյրութ եւ իր շրջանին
(Ճիպէյլ, Նահր էլ Բէլպ, Մամլութէյն, Ղազիր, Ճի-
նի Անթիլիաս, Մայտա, Եւայլն) մէջ հեռզհետէ տե-
ղաւորուող որբ և որբուհիներու թիւը արդէն հասած
էր մօտ 12000ի: Այս հսկայ զանգուածին հանդիստը
ապահովելու համար կեանքի բոլոր պայմանները նը-
կատի առնել ու ըստ այնմ կարգադրել պէտք էր նը-

պաստամատոյցը իր բոլոր կարելին ըրաւ, տալով մեր
որբ և որբուհիներուն հոգեկան և բարոյական առողջ
զաստարակութիւնը, նա մանաւանդ հոգ տարաւ ա-
նոնց ֆիզիքականին շնորհիւ բաւարար սնունդ, ա-
ռողջ սպահիկ բնակարան և բժշկական հոգածութեան:
Թողելով առողջապահական ճիւղէն զատ միւս բո-
լոր գործունէութեանց գնահատանքին արտայայտումը
միւս նիւթերուն, հոս կուզենք միմիայն տալ հա-
մառօտ տեղեկութիւն Նպաստամատոյցի այս շրջանին
բժշկական գործունէութեան շուրջ:

Նպաստամատոյցը հաստատեց մէյ մէկ հիւանդա-
նոցի բաժին իւրաքանչիւր որբանոցի կից, օգասուն,
արեւոտ դիրքի մը վրայ և օժտուած առողջապահա-
կան այն բոլոր պայմաններով հնարաւորութեան
սահմանին մէջ, Իւրաքանչիւր հիւանդանոց ունէր իր
մնայուն և կամ այցելու բժիշկը, մէկ զլիսաւոր հի-
ւանդապահուհի և մէկէ աւելի օգնական հիւանդապա-
հուհիներ: Բժիշկը գրեթէ ամէն օր որոշեալ ժամուն
կայցելէր հիւանդանոցի բոլոր հիւանդները. տալով
անոնց հարկ եղած դարմանումը և բացատրութիւնը:
Իսկ հիւանդապահուհիին աշխատանքը վեր էր ամէն
գնահատանքէ. քանզի անոնք իրենց նուիրական պար-
տականութիւններուն կը խառնէին նաեւ մայրական
գուրգուրանք և հոգածութիւն: Հիւանդանոցի հի-
ւանդներէն զատ որբանոցի առողջ տղաքն ալ գրեթէ
ամէն ամիս ընդհանուր բժշկական քննութեան կ'են-
թարկուէին, որու ընթացքին եթէ գտնուէին կարգ-
մը տղաք որոնք ունէին թեթեւ անհանգիստութիւն-
ներ և կամ բժշկական հսկողութեան պէտք անմիջա-
պէս նկատի կ'առնուէին: Անոնք որոնք իրենց անձին
և կամ իր շուրջիներուն վնասակար կամ փոխանցիկ
հիւանդութեամբ կը տառապէին, կը զատուէին միւս-

ներէն և կը զետեղուէին առանձին սենեակներուն մէջ:

Կային շատ մը տղաք որոնք թեթեւ վէրքեր կամ անվնաս քրոնիկ հիւանդութիւններ կամ տկարութիւններ ունէին: Անոնք չարունակելով հանդերձ իրենց ուսումը և կամ արհեստը, կստանային կանոնաւոր բժշկական դարմանում:

Հաշմանդամ եւ տկարներուն կը արուէր մասնաւոր կերակուրներ: Անոնք իրենց առողջ ընկերներուն սեղանէն եւ ճաշերէն դուրս կստանային նաեւ մասնաւոր սննդեղէն, հաւկիթ, միս, կաթ եւ այլն: Այդ կերպով կարճ ժամանակուայ մէջ կը հաւասարէին իրենց առողջ ընկերներուն: Ուրախ ենք ըսելու թէ այսօր կը տեսնենք անոնցմէ շատեր որոնք կ'աշխատին առանց ուրիշ վրայ բեռ ըլլալու եւ կը ճարեն իրենց օրապահիկը:

Նպաստամատոյցի բժշկական ընդհանուր գործունէութեան չարքին կ'արժէ նաեւ յիշատակել կարգ մը հիւանդութեանց եւ անոնց դարմանումներոն, շուրջ եղած աշխատանքը:

Ա. Քոստութիւն: Թուրքիայէն նոր եկող որբ եւ որբուհիներու մէջ կային բաւական թիւով քոստոնքեր: Անոնք առաջին առթիւ զատուելով առողջներէն դրուեցան առանձին յարկաբաժին մը եւ ստացան խիստ եւ կանոնաւոր հսկողութիւն եւ դարմանում: Մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձուէր անոնց անկողին եւ հագուստներուն մաքրութեան եւ հականեխման: Այս զգուելի հիւանդութենէ ազատումը կարժէր մեծ զոհողութիւն եւ ծախս, որուն համար Նպաստամատոյցը բրաւ իր բոլոր կարելին եւ կարճատեւրայ մէջ յաջողեցաւ միանգամայն ընդ միշտ փրկել մանուկները այդ գարշելի հիւանդութենէն:

Նպաստամատոյցի Պէյրուի քոյանի բժեկա—առողջապահական ծիւղի բնդհ. կազմը եւ որբանոցներու տնօրէնները, 1927.

Բ. Քոնշութիւն (Քէլ): Քոստութեան չափ զրգուելի եղող այս հիւանդութիւնը բոյն գրած էր մեր որբ և որբուհիներու զլխուն վրայ և մազերուն արմատներուն մէջ: Բժիշկներուն մեծ աշխատանք եւ յոգնութիւն պատճառող այս հիւանդութիւնն ալ անհետացաւ շնորհիւ ելեքտրական դարմանումի, տանելով իրեն հետ մազի թելերու թիւով դրամ Նպաստամատոյցի քսակէն: Ահա այդ զոհողութեան շնորհիւ մեր որբ և որբուհիներէն շատեր ունին գեղեցիկ եւ վայելուչ մազեր իրենց զլխուն վրայ, փոխանակ ճաղատութեան տգեղ երեւոյթին:

Գ. Մալարիա: Նահր Իպրահիմի վատառողջ եւ մալարիկ կլիման պահ մը սարսեց Նպաստամատոյցը և իր բժշկական դասը, ամբողջ որբանոց մը վարակելով այս սարսափելի հիւանդութեամբ:

Նպաստամատոյցը առանց ժամանակ կորսնցնե-

լու շարժեցաւ կայծակի արագութեամբ, քանդեց չէն-
քերը. և փոխադրեց տղաքը ուրիշ առողջապահիկ
վայրեր, տալով անոնց առատ սնունդ, դեղ, եւ դար-
մանում, նկատի չ'առաւ ան երբեք տարուած աշխա-
տանքի դժուարութիւնը ու ծախսուած գումարները,
որովհետեւ իր նշանաբանն էր վայրկեան առաջ ա-
զատուած տեսնել իր զաւակները փորձանքէն:

Դ. Ֆրանկախո, (Սիֆիլիզ): Հայ մաքուր և ա-
ռողջ ծնած մաքուր զաւակները թիւրք և Գիւրտ հի-
ւանդոտ ընտանիքներու մէջ վարակուած էին Ֆրան-
կախով, հիւանդութիւն մը որուն հաւասարող չկայ
իր աւերիչ յատկութեամբը: Պատերազմի պակաս թո-
ղած աւերը, Ֆրանկախոն էր որ պիտի ամբողջացը-
նէր հնձելով որոշ թիւով որբ և որբուհիներ մեր մա-
տաղ սերունդէն, եթէ Նպաստամատոյցը չ'երկարէր
իր փրկարար թաթը անոնց վրայ: Բժշկական յա-
ճախակի քննութեանց շնորհիւ կասկածելիները են-
թարկուեցան արեան քննութեան, եւ անոնք որ ի-
րապէս Ֆրանկախտաւորներ էին, անմիջապէս ենթա-
կայ եղան դարմանումի, ամենաարդիական մեթոտով,
առաջնակարգ գեղ և ներարկումներով:

Իւրաքանչիւր Ֆրանկախտաւոր հիւանդ գրեթէ 3 4
տարի դարմանումի տակ պահուեցան մինչև որ ար-
եան կրկնակի քննութիւնները ցոյց տուին անոր
վերջնական բուժումը: Եղան ժամանակներ որ հա-
րիւրին 5 համեմատութեամբ Ֆրանկախտաւորներ կա-
յին Նպաստամատոյցի որբանոցներուն մէջ, որով կա-
րելի է երեւակայել փրկուածներուն թիւը ու անոնց
համար թափուած աշխատանքը ու ծախսուած դրամը:

Ե. Հիւժախտաւորներ (Թոքախտ): Թշուառու-
թեան անբաժան ընկերը եղող հիւժախտը իր զանա-
զան ձևերով բոյն դրած էր մեր որբ և որբուհիներէն

սմանց մարմնոյն մէջ: Նպաստամատոյցը միջոցի մէջ
խտիր չի դրաւ արգիլելու համար անոր ծաւալումը
որբանոցներէն ներս: Անոնք որ թոքախտով վարակ-
ուած էին, անմիջապէս կը հեռացուէին որբանոցներու
չրջանակէն, և կը զրկուէին Համանայի (Հիւանան) օ-
դասուն եւ առողջապահիկ մէկ մասին վրայ հաստատ-
ուած թոքախտանոցը: Ժամանակ մը քսանի չափ թո-
քախտաւոր որբ եւ որբուհիներ գտնուած են Համա-
նայի եւ Տահր էլ Պաշքի թոքախտանոցներուն մէջ:
Անոնցմէ մեծագոյն մասը երկար տարիներ մնալէ վերջ
բուժուած ըլլալով հանուեցան հիւանդանոցէն եւ
զրկուեցան Պէյրութ և այլուր իրենց պարագաներուն
մօտ:

Թոքախտաւոր իւրաքանչիւր հիւանդի համար ամ-
սական կը վճարուէր 15 տալէր, այդ գումարէն դուրս
կը հոգացուէր նաեւ անոնց հագուստեղէնի եւայլն
ծախքերը: Ամիսը եւ կամ երկու ամիսը մէկ կամ
մէկէ աւելի անգամներ բժիշկներէն եւ հիւանդապա-
հուհիներէն ոմանք կ'այցելէին անոնց եւ չէին զլա-
նար տալու հոգեկան միխթարութիւն: Այս օգնու-
թիւնը ցարդ կը շարունակուի կարգ մը թոքախտա-
ւոր որբ ու որբուհիներու համար, որոնք կը գտնուին
Հիւանանի զանազան Սանաթօրիւմներու մէջ:

Թոքախտաւորներէն զատ կային ոսկրային հիւ-
ժախտաւորներ, գեղձային հիւժախտաւորներ եւայ-
լն, որոնք իրենց դարմանումը կ'ստանային կանո-
նաւոր եւ դիտական արդիական մէթոտներով: Հոս
կ'արժէ յիշել Տօքթ. Տիւրին ջանքերը: Ան մասնա-
ւորաբար վերջին երկու տեսակ հիւժախտաւորներու
դարմանումին համար պատրաստել տուաւ Սայտայի
(Հիլթօփ) որբանոցի չրջափակին մէջ արեւու լոգան-
քի յատուկ տեղեր, ուր հիւանդները ամէն առաւօտ

Ժամը Ցէն մինչեւ կէս օրուան մօտ, մէկէն մինչեւ երեք ժամ ցոյց կուտային իրենց մարմնոյն հիւանդոտ մասերը արեւու կենսատու ու բուժիչ ճառագայթներուն: Այդ դարմանումը տեւեց մինչեւ Սայտայի որբանոցին գոցուիլը, որմէ յետոյ հիւանդները փոխադրուեցան Ղազիրի բարձունքին վրայ և չարունակեցին իրենց առօրեայ լողանքը արեւին տակ, ամբողջովին և կամ մասամբ մերկացած վիճակի մը մէջ: Սքանչելի եղաւ արդիւնքը այս դարմանումին որուն իբր հետեւանք շատ մը հիւծախտաւորներ կատարելապէս բուժուեցան իրենց ախտերէն, և այսօր մէջ մէկ ինքնապահներ դարձած կ'աշխատին, ունենալով երախտադիտական խորին զգացում իրենց սրտին ու հոգւոյն խորը հանդէպ նպաստամատոյցին:

Չ. Աջքի հիւանդութիւն: Աջքի զանազան տեսակ հիւանդութեանց շարքին ամէնէն շատ կարեւոր դիրքը կը գրաւէր Թրաքոմա ըսուած սարսափելի հիւանդութիւնը: Սկզբի չրջանին մեր որբ և որբուհիները գրեթէ 100ին 70ը Թրաքոմա ունէր իր աչքերուն մէջ: Սրտի անհուն ուրախութեամբ կը յայտարարենք թէ մի քանի տարուայ ընթացքին յուսացուածէն շատ աւելի լաւ արդիւնք տուած է այդ ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքը, չնորհիւ Նըպաստամատոյցի անհամար գոհողութեանց և յանձին իր մասնագէտ և փորձառու ակնաբոյժ բժիշկներուն:

Որբանոցներէն բաժնուող որբ և որբուհիներուն հազիւ 100ին մէկը տակաւին ունէր իր աչքերուն մէջ Թրաքոմա, սա որոշ տարբերութեամբ թէ այս վերջինը սպիացած տեսակէն էր և նուազ վնասակար իր անձին և իր շուրջիներուն: Ահա այս կերպով փրկուեցան անթիւ և անհամար որբ և որբուհիներ աւազուրկ ըլլալու ստոյգ վտանգէն:

Թելագուրկ որբուհին ոտով կը մաքրէ իր ակուսները. (Ղազիրի Որբանոց)

Տարիներ կը թաւալէին եւ մեր որբ և որբուհիները կը մեծնային տարիքով, ֆիզիքով և մտային կարողութեամբ: Այլ եւս ժամանակը հասած էր խորհիլ անոնց ապագայի մասին: Ամենատրամարանական եւ օգտակար լուծումը այն էր, վերջ տալ իրենց որբանոցային կեանքին եւ վարժեցնել դիւրենք եւ պատրաստել կեանքի գործունէ-

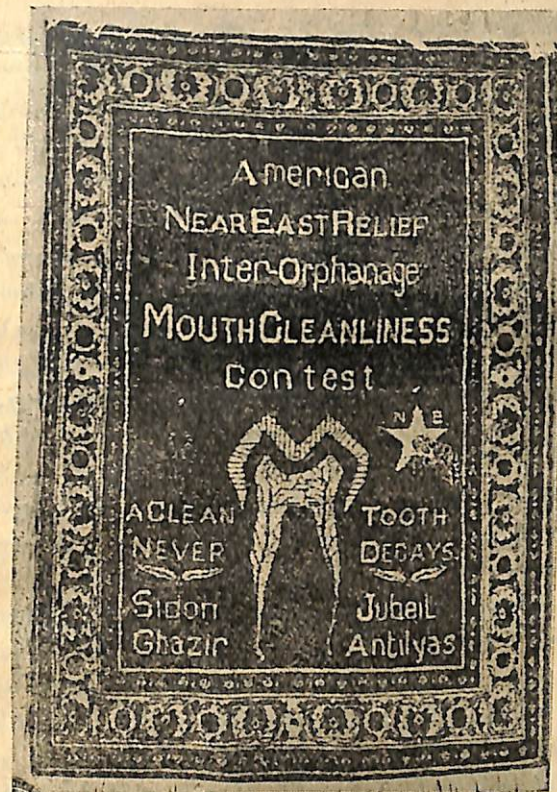
կան ասպարէզին մէջ: Ահա այդ նպատակաւ մաս առ մաս կը հանուէին անոնք որբանոցէն և կը յանձնուէին իրենց ամենամօտիկ պարագաներուն կամ գործի ասպարէզին մէջ կը տեղաւորուէին: Նպաստամատոյցը հոս եւս յաւերժացուց իր վրայ դրուած յոյսը: Ան չի դադրեցաւ օժանդակել նիւթապէս եւ րարոյտապէս եւ նամանաւանդ բժշկական տեսակէտով: Բացաւ դարմանատունը մը եւ հիւանդանոց մը: Դարմանատան մէջ կը դարմանուէին ոտքի վրայ գտնուող ամէն տեսակ հիւանդներ, որոնք իրենց դարմանումը ստանալէն ետքը կը վերադառնային իրենց տունը կամ գործատեղին: Անոնք որոնք պէտք կու-

հենային հիւանդանոցային դարմանումին, կ'ուղարկուէին Սէյնթ Ճէյմսի (կեդրոնական դարմանատուն) հիւանդանոցը:

Այս հիւանդանոցը ունէր 40—50ի չափ անկողիններ, որոնք մաքուր և հանգստաւէտ էին: Ժամանակ մը 1926 եւ 1927 տարեշրջաններուն անկողիններու թիւը բարձրացաւ մինչեւ 70—80ի շնորհիւ Տօքթոր Ուիլսըն Տատի: Նոյնպէս անոր նախաձեռնութեամբ աւելցաւ վիրարութեական բաժին մը կարելի եղածին չափ առատ գիտական միջոցներով: Այդ երկու տարիներու ընթացքին միայն 450ի մօտ վիրարութեական գործողութիւններ կատարուեցան անվտանգ և արդիւնաբեր կերպով: Նոյնքան եւ աւելի նաեւ կատարուեցան աչքի գործողութիւններ կատարեալ յաջողութեամբ:

Նպաստամատոյցի հաշուեյարդարը մօտեցած ըլլալուն համար ան ստիպուեցաւ գոցել դարմանատուներ եւ իր հիւանդանոցային հիւանդանոցը: Թէպէտեւ կատարուած աշխատանքը ու ծառայութիւնը վեր եղաւ մէն գնահատանքէ սակայն կարծես թէ դեռ մեծ պահանջ մը կար այս զոյգ հաստատութիւններուն ժամանակ մը եւս պահպանման:

Մինչեւ հոս ջանացինք տեղեկագրել այն բժշկաառողջապահական գործունէութիւնը զորս Ամերիկեան Նպաստամատոյցը ուղղակի ինք ստանձնած էր անոր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը: Ասոնցմէ դուրս կայ նաեւ շատ կարեւոր աշխատանք մը, որուն մասին կարժէ յիշատակութիւն մը տալ: Այդ Միջազգային Նպաստամատոյցին է, 1926ին տարան Հայկական Քէմբրիջ մօտ բացուեցաւ Մայրանոց մը, որուն նիւթական բաժնին Նպաստամատոյցէն զատ կ'օժանդակէին նաեւ կարգ մը ուրիշ ընկերութիւններ:

Ախոյեանութեան գորգէ դուռակ, որ փոխն ի փոխ կը տուէր, առամարտական ընդն քննութեանց աղիւնքով մրցանիքը՝ ճանող որքանոցին:

որպիսին է Ամերիկեան Օգնութեան կոմիտէ եւ այլն, իսկ նիւթական մաս մը օգնութենէ զատ բարոյական մասը ինքը Նպաստամատոյցը ուղղակի իր ուսերուն վրայ առած էր: Մայրանոցը ունէր 14 անկողին, այցելու բժիշկ մը, դայակ մը, հիւանդապահուհի եւ օգնականներ: Դրեթէ բոլոր անկողինները գրաւուած

կ'ըլլային եւ ամէն ամիս 35—40 ծննդաբերութիւններ կը կատարուէին, կատարեալ խնամքով եւ առանց վտանգի: Մայրանոցը հազիւ կըցաւ մէկուկէս տարի կեանք մը ունենալ որովհետեւ օգնութեան աղբիւրները կը ցամքէին օր ըստ օրէ: Աւելի կանուխէն գոցուած պիտի ըլլար եթէ Օր. Իվոնի պէս անձնուէր պաշտօնեաներ հարկ եղած բարերարները եւ անոնց միջոցաւ կառուար գումարներ չի կարենային հայթայթել: Իսկ մեծ և նախախնամական օգնութիւն էր որ կը կատարուէր այս մայրանոցի շնորհիւ: Տախտակաչէն հիւղակներու մէջ ընակող աղքատ խեղճ հայերը, չունենալով առողջապահական ամէնատարրական միջոցները, ձգուած բախտին եւ անուշ դայեակներու ձեռքը, ով գիտէ տարին քանի քանիներ զոհ կ'երթային թողելով իրենց ետին նոսրանոր որբ և որբուհիներ անտէր ու անպաշտպան:

Ծաւալի պիտի ըլլար կորուստը նման օգտաշատ հաստատութեան մը: Բայց դրամի չգոյութեան պատճառաւ դատապարտուած էր վերջակէտը դնելու իր անգին ծառայութեան և ահա Պէյրութի Ա. Բերիկեան Բժշկական Համալսարանը ուզեց տէր դառնալ անոր ամէն տեսակէտով: Այն օրէն ասդին միեւնոյն թաղի մէջ և աւելի յարմար չէնքի մը մէջ կը շարունակուի այդ նուիրական հաստատութիւնը:

Վերոյիշեալ գլխաւոր բժշկա—առողջապահական գործունէութիւններէն դուրս կատարուեցան նաև շատ մը օգնութիւններ որոնց մի առ մի թուումը կրնայ շատ երկարօրէն մեր տեղեկատուութիւնը:

Սկզբէն միշտ մերջը ջանացինք հեռու կենալ զոյգ տարե փճակագրական ցուցակներ կատարուած հսկայ դարմանումներու մասին, քանզի այդ պարագային շատ աւելի պիտի երկարէր մեր գրութիւնը: Բայց շատ

դիւրաւ կարելի է տեղեակ ըլլալ այդ թիւերուն նըպաստամատոյցի կեդրոնը զրկուած ամսուայ եւ տարեկան բժշկական տեղեկագիրներէն, որոնք առանձինըն հատորներ կրնան կազմել:

ՏԵՂԱԽՈՐՄԱՆ ՃԻԻՂ

Տղաքը կամ աղջիկները որբանոցներէն դուրս գործի ասպարէզ առաջնորդելու աշխատանք

Որբերը հաւաքելու ժամանակ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը որքան որ զոհողութիւն րրած է կարելի է ըսել առանց չափազանցութեան թէ՛ նոյնքան մը և քիչ մը աւելի աշխատած է զանոնք տեղաւորելու, դիմելով այլեւայլ հնարաւոր միջոցներու: Կարելի չէ այս հսկայ գործը ևս պատկերացնել հարեւանցի ակնարկով մը բայց ջանանք ամփոփ գաղափար մը տալ այդ մասին:

Տեղաւորման գործը կարելի է բաժնել հետեւեալ չորս ձեւերու տակ:

Ա. Ազգականներու կամ ծնողաց քով տեղաւորել:

Բ. Իրենց զբաղմունքը նկատի առնելով տղաքը գործի ասպարէզը առաջնորդել:

Գ. Արհեստաւոր տղոց տուններ կամ ակումբներու մէջ տեղաւորել:

Դ. Արտասահման ղրկել (Ֆրանսա և Եգիպտոս):

Ա. Որբերու կարաւաններուն հասած օրէն իսկ ըսկըսեալ զանոնք տեղաւորելու գործն ալ սկսած է ինչպէս նախապէս յիշած էինք Նպաստամատոյցը պըղտիկներուն հետ միասին նաև իր ապաստարաններուն մէջ զետեղած էր չափահասներ: Վերջիները ապահով սահմաններ հասնելէն վերջ արդէն սիրով կը հեռանային այդ կայաններէն եւ կը լծուէին գործի: Այս

կերպով հարիւրաւորներ Նպաստամատոյցի ազակցութիւնը վայելելով իրենց կեանքը ազատած եւ տեղաւորուած են ժողովուրդի մէջ; Կեսարիայէն (Էֆէզէն) Ճիպէյի որբանոցը եկող խումբերու մէջ նշմարած ենք շատ մը մեծ տղաք որոնք մի քանի շաբթեւան հանգիստէն վերջ ինքնաբերաբար Պէյրութ եկած և գործի ապարէզ նետուած են: Խարբերդէն Անթիլեաս եկող բազմաթիւ չափահաս տղաք եւ աղջիկներ եւս կարճ ժամանակուայ ընթացքին դուրս ելած են սոյն ապաստարաններէն: Այս չափահաս տղոց կամ աղջիկներէն շատեր որ դուրս կ'ելլէին որբանոցներէն, անշուշտ առաջին անգամ իրենց ազգականներուն կամ առ նուազն հայրենակիցներուն քով կ'առաջնորդուէին, եւ անոնց թելադրութիւններով կը շարժէին մինչև որ իրենց անձնական փորձառութիւնները ունենային նոր երկրի մը մասին, որուն ժողովուրդը արարախօս իսկ իրենք թրքախօս կամ հայախօս ըլլալուն չէին կրնար անմիջապէս յարմարիլ պայմաններուն:

Ասոնցմէ զատ կային նաև այնպիսի որբեր որոնք մասնաւոր նամակներով ուղղեալ որբանոցներու տընօրէնութեանց կամ թերթերու մէջ գրուած յայտարարութեանց միջոցաւ կը փնտռուէին իրենց պարագաներուն կողմէ: Այս կերպով եւս շատ մը որբեր կրցած են իրենց ծնողաց կամ ազգականներուն միանալ, որ ինքնին շատ բաղձալի բան մըն էր երկու կողմին համար ալ: Տարիներէ ի վեր կորսուած զաւակի մը իր ծնողաց կողմէ գտնուիլը ինչքան ուրախալի պարագայ մըն է, արդեօք կարելի է երեւարկայել ասկէ աւելի ուրախութիւն մը: Բայց միայն նման փորձառութիւն ունեցողներէն մէկը տեսնել եւ լսել անոր արտայայտութիւնները; Նպաստամատոյցը,

որբերը իրենց ազգականներուն քով տեղաւորելու համար ահագին նիւթական և բարոյական զոհողութիւն բրած է: Ան իր գրասենեակներուն միջոցաւ այն խարէի ամէն կողմին հետ թղթակցած է. սոյն թրդթակցութիւնները ահագին ծրարներ կը կազմեն եւ կը պահուին ներկայիս գրաւելով շատ մը սենեակներ Եկող բոլոր դիմումներուն անմիջապէս և շատ անգամ կրկնակի պատասխաններ և բացատրութիւններ տրուած և այդ կերպով շատերու դիմումները կրցած են գոհացնել: Այս թղթակցութիւնները հրաշքեր արձանագրած են Ամերիկեան Նպաստամատոյցի զուտ մարդասիրական պատմութեան մէջ:

Անցագրային մեծ աշխատանքներ տարուած են որբերը իրենց պարագաներուն քով հասցնելու համար և մինչև վերջը յարունակած այս գործողութիւնը: Թէև աւելի սահմանափակ կերպով: Այսուհանգերձ գտնուած են շատ մը ազգականներ նոյնիսկ մայրեր և հայրեր ալ որոնք չեն ուզած իրենց զաւակները որբանոցներէն դուրս հանել, քաջ գիտնալով թէ՛ անոնք իրենց քով չի պիտի կրնան վայելել այն ասպրնջականութիւնը ինչ որ կը վայելէին որբանոցներու մէջ: Այսպիսիք անշուշտ աւելի կարօտ ծնողներ կամ ազգականներ էին, երբեմն ալ կծծի: Ամերիկեան Նպաստամատոյցը իր աշխուրջ քննութեանց շնորհիւ հասկցած է այսպիսիներուն իրական վիճակը և ըստ այնմ կարգադրած է յարմարագոյնը: Այս կերպով որբանոցներու մէջ խնամուած են նաեւ ոչ որբ մանուկներ: Ասոնցմէ ոմանք եւս անըտուած էին իրենց ողջ ծնողներէն պարագաներու դժբախտ բերումով:

Բ. Որբերուն մեծագոյն մասը դեռ կը մնային որբանոցներուն մէջ և անոնք կը խնամուէին, կը կր-

Գամասկոս սեղաւորում որբեր ինճաբաւ վիճակի մէջ:

Թուէին եւ զանազան սրհետներու կը հետեւէին, Բայց ինչ պիտի ըլլար ասոր վերջաւորութիւնը: Անշուշտ լաւագոյն գործը պիտի ըլլար զանոնք տեղաւորել զանազան գործերու մէջ որոշ տարիքէ մը վերջը որուն անոնք կը հասնէին: Այդ տարիքը սովորաբար նկատուած էր 16 տարիքը: Այս հիման վրայ ալ շարունակուած է տեղաւորման գործը ընդհանուր առմամբ: Արհեստներու մէջ ընդունակութիւն չի ցուցունողներէն երբեմն աւելի պզտիկ տարիքի մէջ ալ դուրս հանուողներ եղած են: Ասոնք ալ դժբաղդ չեն եղած միշտ, ոմանց կարծիքին համաձայն, աւելի կանուխէն փորձառութիւն ունենալով կեանքի մէջ յաջողած են առաւելապէս: Տեղաւորման գործը մասնագիտական աշխատանքի մը հանգամանքը ստացած է, ան կարծուածէն շատ աւելի փափուկ գործ մը ըլլալուն երբեմն կարգ մը Հայ կամ Արաբ պաշտօնեաներ

տեղի տուած են ձախողութեանց իրենց անփորձութեան եւ երբեմն ալ անհոգութեան պատճառաւ: Բայց նպաստամատոյցը շնորհիւ իր արթուն հսկողութեան անմիջական սրբագրութիւն կատարելով շարունակած է իր ուղիղ ճամբան, որուն կատարած աշխատանքը կարելի է օրհնութիւն մը համարել, սա զժնդակ եւ աննպաստ պայմաններուն ընթացքին: Ան իր կազմակերպուած գրասենեակին շնորհիւ հրապարակի մէջ դնուած գործերէն մեծ բաժին մը հանած է իր որբերուն համար: Տեղաւորման ճիւղը այս երկիրներուն մէջ շատ մը տեղացի եւ օտար գործարանատէրեր եւ գործատուներու հետ բարուով յարաբերութիւն մշակելով, գործեր ապահոված է իր սաներուն: Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Պաղեստինի շատ մը քաղաքներուն մէջ ան հետաքրքրուած է գործեր ճարելու իր որբանոցներէն դուրս ելլող տղոց մեծ բանակին համար: Որբանոցէն ելլող իւրաքանչիւր տղու կամ աղջկան մասին նպաստամատոյցը հետաքրքրուալ է եւ շարունակած է իր օգնութիւնները այլեւայլ կերպերով մինչև որ ան կարենայ հաստատել իւրաքանչիւր որբը մնալուն կերպով եւ հասցնէ ինքնաբաւութեան: Ոմանց ճամբորդութիւնը դիւրացուցած է ճամբու ծախք եւ այլ միջոցներ հայթայթելով: Ոմանց ուղղակի գործի ալ միջոցներ հայթայթելով կամ գրամագուխ տուտեղաւորած, ոմանց գործիք կամ գրամագուխ տուած այլեւայլ պայմաններով: Վերջապէս որբանոցի մէջ եւ որբանոցէն ելլելէն վերջ ալ որբեր նպաստամատոյցի օժանդակութիւնը վայելած են երկարատեան բացառութիւններ շատ քիչ են, եթէ կան ալ բանաւոր պատճառաւ մը այս օգնութիւնէն զրկուած են:

Տեղաւորման ճիւղի մէջ շատ մեծ գոյծունեթիւն ունեցած եւ հետաքրքրութիւն տուած է Օրդ. Հարութեանը որ առիթ տնօրէնութիւններէն մէկը եղած է

էին Սիւրիայէն եւ Յունաստանէն եղիպտոս գաղղ
հազարէ աւելի որբեր: Մը. Տէյվիտսընի աշխատանք-
ները որբերու նկատմամբ, արժանի են մեծ գնա-
հատութեան: Սիւրիոյ եւ Լիբանանի չրջանի մէջ եւս
Ամերիկեան Նպաստամատոյցը նման տուներ հաս-
տատած է չատ մը կեդրոններու մէջ, ինչպէս, Պէյ-
րութ, Դամասկոս, Զահլէ, եւայլն:

Ինչպէս ըսինք, այս հաստատութիւնները տուներ
էին: Տղաք այս տուներուն մէջ բնակող ընտանիքին
անդամներն էին: Մասնաւորապէս մեր խօսքը կեդ-
րոնացնելով Լիբանանի եւ Սիւրիոյ չրջանին համար
կրնանք ըսել թէ այս հաստատութիւնները բնտանի-
քի մը մթնոլորտը ստեղծած են յաջողապէս: Տղոցմէ
զատ իրենց գործին մէջ բաժին կ'ունենային մայրիկ
մը եւ հսկիչ պարոն մը: Մայրիկին գործը այն է, ինչ
որ է տան մը մէջ տանտիկինի մը պարտականութիւ-
նը, Իսկ տղոց վրայ հսկողին գործն էր կազմակեր-
պել գործը: Այսինքն տղոց մէջ զօրաղնել ինքնավա-
րութեան զգացումը: Մոռցնել իրենց կերպով մը
նպաստը կալ մը ըլլալու գիտակցութիւնը եւ սորվե-
ցնել անոնց համագործակցութեան օգտակարութիւ-
նը: Այս տուներուն մէջ բնակող տղաք իրենց կար-
գադրութեամբ ընթացք կուտային տան վերաբերեալ
բոլոր գործերուն: Այս էլիզին մէջ երեք չորս տար-
ուայ փորձառութիւն ունենալով, կրնամ ըսել թէ այս
գրութեան չնորհիւ Կարիւրաւոր տղաք կրցած են
ինքնաբաւ դառնալ կարճ ժամանակի մը ընթացքին
եւ սկսիլ խնայողութեան, Նպաստամատոյցը երբ ա-
ռաջին անգամ Պէյրութ եւ այլ քաղաքներու մէջ
սոյն գործին ձեռնարկեց եւ հաագին գումարներ յատ-
կացուց անոր, չէնքեր վարձելով այն պայմանաւ որ
տղաքը մաս առ մաս պիտի վերադարձնէին սոյն գու-

մարները տարուան ընթացքին՝ յոռետես էր. բայց
երբ տեսաւ որ ձեռնարկը կատարեալ յաջողութեամբ
մը պսակուեցաւ, կրկնեց իր փոխատուութիւնը ար-
դոց, պահելով իր վերին հսկողութիւնը: Եւ այսօր
այդպիսի տուներէն ոմանք արդէն իրենց տնտեսա-
կան անկախութիւնը ունեցած են: Անոնցմէ ոմանք
թէեւ պզտիկ խումբերով բաժնուած, բայց դեռ կը
պահեն ապրելու նոյն գրութիւնը օգտուելով անոր
բարիքներէն: Պէյրութի մէջ կան ներկայիս այսպիսի
անկախ տուներ որոնց ներքին եւ արտաքին բոլոր
գործերը կը վարեն տղաքը, իրենց սեփական միջոց-
ներով:

Նոյն գրութիւնը գործադրուած է նաեւ աղջկանց
բաժիններու մէջ: Ներկայիս բաւական մեծ թիւով
աղջիկներ (Նպաստամատոյցի Ղազիրի եւն. որբուհի-
ներ) նոյն մեթոտով կ'ապրին Պրն. Յովհաննէս Թաշ-
ճեանի խնամքին տակ: Պրն. Թաշճեանը իր գորգի
աշխատանոցին մէջ անոնց գործ ալ կը հայթայթէ
զոհացուցիչ վճարումով: Այս կազմակերպուած հաւա-
քական կեանքի չնորհիւ էր որ աղջկանց վերոյիշեալ
տուներ իրենց գործատէրին կողմէ անցեալ ամառ
(1931) փոխադրուեցան Պհամտուն (Լիբանան), բնու-
ած օդատուն գիւղը: Անոնք հոն իրենց գորգ հիւսե-
լու աշխատանքը շարունակելով հանդերձ, լաւ օդա-
փոխութիւն մը ըրին ինչ որ շատ դժուար եւ նոյնիսկ
չատերուն համար անկարելի պիտի ըլլար, եթէ ի-
րաքանչիւրը առանձինն կատարել փորձէին նման օ-
դափոխութիւն մը:

Արհեստաւոր տղոց կամ աղջկանց տաններու այս
գրութիւնը շատ մը օգտակարութիւններ ունի որոնց
շարքին կարելի է յիշել նաեւ իրարու օգնելու մա-
սին տղոց կատարած պարտականութիւնները: Անոնք

Անթիլիասի ուրբանոցէն Եգիպտոս գացող եղաբ
եղաւորութիւն վերջը 1929ին

օգնած են իրարու երբ իրենցմէ մին հիւանդացած է և կամ անգործ մնացած: Անշուշտ օգնութիւնը միայն բարեգործութեան հիման վրայ չէ եղած այլ փոխադարձաբար հատուցում բրած է օգտուող անհատն այն Բայց փոխադարձ օգնութեան կարելիութիւն մը ըստ տեղեկ ինքնին մեծ գործ մըն է:

Դ. Որբերու տեղաւորման գործը դիւրացնելու համար Ամերիկեան Նպաստամատոյցը ստիպուած էր նաեւ բաւակնութիւնով տղաք ճամբել արտասահման (Ֆրանսա և Եգիպտոս): Ֆրանսա գաղտնի տղոց մասին չատ մը ըսի բաւանք յաճեցին: Թէեւ այդ մասին վիճակագրական որոշ տեղեկութիւններ չունինք մեր արամադրութեան տակ, բայց անոնց մէջ լաւ գիրք գրաւողներ անպակաս եղած են: Ֆրանսա դրկուող տղաք մեծ մասամբ գիւղերու մէջ ջրուած եւ պայմանաւորուած էին որոշ ժամանակ մը մնալ իրենց գտնուած տեղերը: Բայց անոնցմէ ոմանք առանձնու-

թեան չգիմանալով մեծ քաղաքներ գացած եւ հաստատուած են: Անշուշտ անփորձ տղոց համար քաղաքի խճողեալ կեանքը աւելի դժուար ըլլալուն, այդպիսիներէն ոմանք մեծ դժուարութեանց առջև գտնուած են քաղաքներու մէջ, բայց վերջապէս ինքզինքնին յարմարացուցած են իրենց գտնուած միջավայրին:

Իսկ Եգիպտոսի շրջանը տեղաւորուող հազարէ աւելի որբերու վիճակը միշտ գոհացուցիչ երեւոյթ մը ունեցած է, մէկը շնորհիւ իրենց տնօրէն Մր, Տէյվլտսընի ջանքերուն, իսկ միւսը տեղւոյն հայ գաղութին ըրած օժանդակութեան և Եգիպտական կառավարութեան ցուցուցած համակրանքին: Եգիպտոս անշուշտ աւելի յարմարութիւններ ունէր իր լաւ կազմակերպուած հայ գաղութովը և իբրեւ չափեր երկիր մը օժտուած բնութեան առատութեամբ: Ֆրանսայի մէջ պայմանները նոյնը չէին: Տեղւոյն հայերը մեծ մասամբ նոր գաղթականներ էին և ցրուած ամէն կողմ, որով ի վիճակի չէին որբերու պաշտպանութեան գործին ուղղակի օգնելու: Նպմանաւանդ որբերն այլ ցրուած էին գիւղերու մէջ: Այսուհանդերձ Ֆրանսայի մէջ գիւղական կեանքին հանգուրժելով յարատեւութեամբ գործող տղոցմէ չատեր նախանձելի գիրքերու հասած են: Անոնցմէ ոմանք նիւթական օժանդակութիւն ընելով իրենց ազգանիւթական օժանդակութիւն Սիւրիայէն: Ոմանք տեկաններն իսկ փոխադրեցին Սիւրիայէն: Ոմանք տեղացիներու հետ ամուսնանալով ընտանիքներ կազմած են: Շատ փափաքելի էր այս մասին ունենալ լրացուցիչ տեղեկութիւններ բայց այս գործը գլուխ հանելը մեծ աշխատանքի կը կարօտի, ինչ որ կարելի չէ մեր ունեցած միջոցներով կատարել:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԱՑԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Որբանոցներու միջոցաւ կատարուած հսկայ գործերէն զատ, Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցը բրած է նաեւ գրասենեակային զանազան ընդարձակ աշխատանքներ, որոնք կը վերաբերէին մեծաւ մասամբ որբերուն և գաղթականներուն և որոնք հանրութեան աչքին հազիւ թէ կ'երեւային:

Գրասենեակներու միջոցաւ որբերու եւ գաղթականներու յատուկ արձանագրութեանց տօսիէները եթէ աչքէ անցնենք, կարելի է գաղափար մը կազմել թէ այդ աշխատանքը բարոյական եւ նիւթական որքան մեծ գոհողութեան կը կարօտէր: Անոնք Նպաստամատոյցի իւրաքանչիւր գրասենեակին մէջ կանոնաւոր կերպով կը պահուին և կը ծառայեն իբրեւ առաջնորդ հին թէ նոր պաշտօնեային: Անոնք աշխատանքի ընդհանուր արձանագրութիւնն են եւ միեւնոյն ատեն ընդհանուր գործունէութեան մէկ ամբողջական պատմութիւնը: Հոն կը տեսնես իւրաքանչիւր որբ կամ որբուհիին անհատական պատմութիւնը, աւոր վրայ Նպաստամատոյցի բրած խնամքներուն արձանագրութիւնը:

Նպաստամատոյցի գրասենեակները իրենց որբանոցային, հաշուական և վարչական զանազան գործերը կատարելու պաշտօնը լիովին կատարելու զատ, նպաստած են նաեւ օգնութեան կարօտ եղող բոլոր անոնց որոնք դիմած են իրեն շարունակաբար մասնաւորաբար այս գրասենեակները ինքնաբաւ գործող որբերուն, իրենց զանազան պարագաներուն տակ բրած խնդրանքներուն գոհացում տուող, միակ կեդրոնը եղած են: Մինչեւ այսօր Պէյրութի մէջ կան հազարաւոր որբեր որոնցմէ ոմանք ամուսնացած, եւ

չատեր ինքնաբաւ կիճակի մէջ ըլլալով հանգերծ, անգործութեան, հիւանդութեան և կամ թէ իրենց ինքնութիւնը հաստատող վաւերացիրներ ստնելու ժամանակեան խնդիրներ կարգադրելու և այլ պարագաներու տակ ազգային զանազան հաստատութիւններու կամ երեւելի անձերու օժանդակութեան դիմելէ առաջ, կը դիմեն ուղղակի Նպաստամատոյցի գրասենեակներուն ուրկէ կարելիութեան սահմանին մէջ գոհադուլ կը գտնեն ստանալով պէտք եղած վաւերութիւնները: 1929-ին Նպաստամատոյցի Պէյրութի Տեղաւորման ճիւղին հետ դործ ունեցող տղոց և աղջկանց արձանագրութիւնները պահելով տեսած ենք որ սոյն տարուան ընթացքին 2500 որբ կամ որբուհիներու դիմումները արձանագրուած են: Պէյրութի մէջ նոյն տարուան մէջ կը գտնուէին 4—4500 որբեր, որով անոնց կէսէն աւելին գործ ունեցած է Նպաստամատոյցի զանազան ճիւղերուն հետ մէկ տարուան ընթացքին:

Արտասահման եւ այս շրջանին մէջ գտնուող որբերը և իրենց ծնողները իրարու հետ յարաբերութեան մէջ գտնուած են միշտ Նպաստամատոյցի Գրասենեակներուն միջոցաւ: Նպաստամատոյցի գրասենեակները եղած են զանոնք իրարու կապող միջոցը եւ բարերար զեր կատարած են շատ անգամ տեղեակ պահելով հետաքրքիր կողմերը իրարու մասին: Ան որբերուն ծնողներուն կամ ազգականներուն կողմէ ղրկուած զանազան նուէրներ կամ գումարներ ամենաապահով միջոցաւ փոխադրած է, կատարելով ամենաապահով գրառատան մը պաշտօնը:

Գրասենեակային աշխատանքները բազմակողմանի եղած են ժողովուրդին եւ որբերուն օգնելու տեսակետով: Անոնք յաւաքոյն միջոցը եղած են նաեւ

Նիյր Իսր Բիլիթի զանազան որբանոցներու տնօրէնները

Ա. Եարֆ, (Չախէն աջ), 1. Տիկ. Պ. Լ. Հօրն. 2. Տիկ. Ճ Նրս-սրն. 3. Տիկ. 2. Քրս. 4. Օր. Փեթրսրն. 5. Օր. Մ. Ճէմրայրն. 6. Տիկ. Քիւնզլը.

Բ. Եարֆ, 1. Մ. Տ. Պրաուն. 2. Մր. Պ. Լ. Հօրն. 3. Օր Ու-էպրսրն. 4. Մր. Ա. Ճէսրփ. 5. Մր. Ճ Նրսսրն. 6. Մր. Ք. Լեզ-լը (Փափոմ):

ծանօթացնելու Նպաստամատոյցի օգնութեան հսկայ գործը արտասահմանէն եկող զրօսաշրջիկներու: Շատ անգամ այցելուններու (թուրիսթ) 50-60 ինքն սչարժ. ներք առաջնորդուելով Կեդր. Գրասենեակին պաշտօնէութեան կողմէ, այցելած են որբանոցները եւ ըզմայլած, տեսնելով որբերու համար եղած այդ հսկայ աշխատանքը: Այցելուններէն շատեր անկեղծ գնահատանքի խօսքեր ուղղած են պաշտօնէութեան երբ հազարաւոր որբերուն կարգապահութիւնը տեսած են ճաշասեղաններուն առջեւ, ննջարաններուն, դասա-րաններուն եւ բակերուն մէջ, ինչպէս նաեւ անոնց

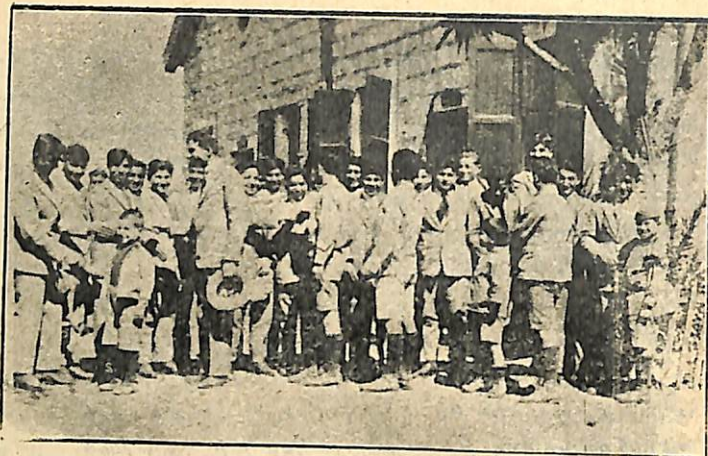
մեղու աջան աշխատութիւնը արհեստանոցներու մէջ:

Եւ անոնց այցելութիւնը շատ անգամներ առիթ տուած է որ անոնցմէ ոմանք մեծ նուիրատուութիւն-ներ ընեն, եւ կամ ընդունին մէկ կամ աւելի որբե-րու պաշտպանութիւնը:

Նպաստամատոյցի գրասենեակային աշխատանքնե-րու բաժնին մէջ կ'իյնան նաեւ Ընդհանուր Տնօրէն-ներու աշխատանքները, որոնց կատարած գործը առանձին հատոր մը կրնայ կազմել. միմիայն սաքանը յիշենք թէ Ընդհանուր Տնօրէնութիւնը միշտ աջալուրջ հսկած է գործին եւ ապահոված է տեղական եւ հոգա-տար կառավարութեանց աջակցութիւնը, նաեւ ընդ-հանուր տնօրէնները տեղացի եւ օտար տարրերու ներ-կայացուցիչներուն հետ սերտ յարաբերութիւն պա-հելով, մշտակաւ տնօրէն ապահոված են անոնց բարեկա-մութիւնն ու համակրանքը: Այս ուղղութեամբ մեծ գեր կատարած են նաեւ որբանոցներու տնօրէնները: Պաղեստինի շրջանին ընդհանուր տնօրէնը, միեւնոյն ատեն Նազարէթի որբանոցին տնօրէնը, Մր. Պլէչ-ֆօրտը շատ համակրելի անձնաւորութիւն մը ըլլա-լով, բարեկամական լաւ շրջանակ մը ստեղծած է իրեն սոյն երկրին մէջ: Ան, օտար շրջանակներու հետ լաւ յարաբերութիւն ունենալէն զատ մօտէն կը տեսնուէր նաեւ հանգուցեալ Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Ե-դիշէ Դուրեան Սրբազանին հետ: Մր. Պլէչֆօրտ, Ամ. Դուրեան Սրբազանին մասին յաճախ հիացումով ար-տայայտուած է:

Մր. Մէքաֆի, Մր. Չարլզ Ֆաուլ եւ ուրիշներ նը-մանապէս, օտար եւ տեղացի տարրերու վստահու-թիւնը չահելով, զայն օգտագործած են ի նպաստ Նը-պաստամատոյցի մարդասիրական նպատակներուն:

Նպաստամատոյցի գրասենեակները մէյմէկ կեդրոն-

Անթիլիասի որբանոցէն եգիպտոս երթալիս տղոց
խումբը 1928ին

ներ եղած են ժողովուրդին եւ որբերուն քանակաւ
կարօտութիւնները գտնելու, անոնցմով հետաքրքրու-
նելու եւ զանոնք դարմանելու: Անոնք բաց դռներ
եղած են մէկ խօսքով օգնութեան կարօտ դասակար-
գին անխտրաբար: Հոն է որ կազմակերպուած է նը-
պաստամատոյցի օգնութեան վերաբերեալ բոլոր աշ-
խատանքներն ու արշաւանքները:

Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի նախագահը
Թր. Պայետար Տօճ եւ իր կազմէն շատ մը անհատ-
ներ, վարչական եւ խնամակալական տեսակէտներով
մեծ դեր ունեցած են, նպաստամատոյցի այս շրջա-
նի գործերուն յաջողութեան ամէն կերպով նպաստե-
լով: Սուրիա, Լիբանան եւ Պաղեստին գտնուող այլ
եւ այլ օտար բարեսիրական հաստատութիւններ ու-
րոնց կարգին կարգ մը Ազգ. հայ հաստատութիւններ
նպաստամատոյցի Գրասենեակներուն հետ գործակ-
ցելով անոր հետ փոխադարձ յարաբերութիւններ մը:

շակած եւ զարկ տուած են մարդասիրական այս մեծ
գործին յառաջացմանը համար:

Նպաստամատոյցին կեդր. Գրասենեակին (Պէյրութ)
կատարած ամենամեծ գործերէն մէկը կարելի է նը-
կատել անոր Ամերիկեան Ժողովուրդին մէջ օգնու-
թեան գործին հանդէպ արթնցուցած հետաքրքրու-
թիւնը. ընդհ. վարիչներ եւ Տեղաւորման ճիւղի վա-
րիչները այս ուղղութեամբ կարելի է ըսել հրաշքներ
գործած են: Անոնք օրը օրին տեղեկագրած են իրենց
կեդրոնը, օգնութեան շրջաններու մէջ եղած բոլոր
կարօտութեանց մասին. եւ իրենց կոչերուն ճոխ նը-
խրատութեամբ պատասխանած է Ամերիկայի այ-
լաւէր ժողովուրդը:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՍԻՒՐԻՈՑ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ ԵՂԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Սիւրիոյ շրջանին օգնութեան գործը սկսաւ 1915-
ին, 1918ին (զինագաղար) սոյն գործը ընդարձակուե-
ցաւ. որբանոցներ, դարմանատուններ եւ մեծ պա-
տրասպարաններ հաստատուեցան 1918էն սկսեալ եւ գր-
թութեան գործը իր գագաթնակէտին հասաւ 1922-23
տարիներուն:

Սիւրիոյ մէջ կատարուած գործին մասին որոշ
գաղափար մը կրնան տալ հետեւեալ տեղեկութիւննե-
րը:

Ա. Ապուրի խոհանոցներ 60 կեդրոններու մէջ, ու-
րոնք կերակուր հայթայթած են օրական իրաւուն հա-
զար անձներուն:

Բ. Հագուստի բաշխում 30 տեղեր:

Գ. Դարմանում, — 8 հիւանդանոց եւ 12 դարմա-
նատուններու միջոցաւ:

Դ. Որբանոցներ, թիւով 16:

Ե. Պատասպարեալ սիւրիաքիններու բարձրագոյն թիւը՝ 9700:

Զ. Որբերու ընդհ. գումար (հայ և ոչ-հայ) 15000:

Է. Ընդհանուր ծախք՝ 9,000,000 տոլար:

Որբերու եւ հայ գաղթականներու զանգուածային փոխադրութիւնն ու տեղաւորումը եղան հետեւեալ թուականներուն:

Ա. 1921—22 Թուրքիայէն մեծ թիւով հայ գաղթականներ գաղթեցին Սիւրիա—Կիլիկիոյ պարպուածին առթիւ:

Բ. 1922ին Խարբերդի որբանոցները փակուեցան և որբերը փոխադրուեցան Սիւրիոյ չրջանը:

Դ. 1924ին ձեռնարկուեցաւ որբերը որբանոցներէն դուրս տեղաւորելու գործին:

Դ. 1926ին Պէյրութի վրայնաքաղաքին մէջ հիմնուեցաւ մայրանոց—հիւանդանոց մը զոր կը ղեկավարէր Միս Ա. Իվոն:

Ե. 1921 Յունիսին Մր. Հ. Պ. Մէք Էֆի Նշանակուեցաւ իբրեւ ընդհանուր վարիչ Նպաստամատուցի Սիւրիոյ և Պաղեստինի չրջանին:

Զ. 1923—1927 ընդհանուր վարիչը եղաւ Մր. Չ. Ֆաուլ:

Ասոնց յաջորդեցին Մր. Մր. Ճ. Ուիլքսոն (միեւնոյն ատեն ընդհանուր կրթական տնօրէն եղած որբանոցներու), Պրաուն (միեւնոյն ատեն տնօրէն Անթիլիասի որբանոցին), Պէյֆօրտ (միեւնոյն ատեն տնօրէն Նազարէթի որբանոցին), Ֆլէկ (նաև տնօրէն Անթիլիասի որբանոցին) և Ֆրէնք Մարի:

Որբանոցները գտնուած են հետեւեալ կեդրոններուն մէջ,—

Ա. Հալէպի մէջ պատասպարուած են երկու հազարէ աւելի որբ—որբուհիներ:

Տ. Պօղոս Աբիս Վարդապետ իր եւ Նիյր Իսք Րիլիմի զանազան որբանոցներէն խումբ մը սքանչելեալ առեւանգ մը կը կազմակերպէր դէպի Երուսաղէմ. այս առեւանգի բնագիծն անոնց 700 քիլօմէթր համբալ ֆալեցիմ: (1926)

Բ. Ժիպէյլի (Լիբանան) որբանոցը բացուած է 1921ի Հոկտեմբերին եւ փակուած 1925ի Յունիսին: Այս որբանոցը պահած է ինը հազարի չափ որբեր:

Գ. Նահր Իպրահիմի (Լիբանան) որբանոցը բացուեցաւ 1923ին և նոյն տարին փակուեցաւ Մալարիայի համաճարակին պատճառաւ: Հոն կը գտնուէին հազար երկու հարիւր որբեր որոնք փոխադրուեցան Ժիպէյլ եւ Անթիլիաս:

Դ. (ա) Մամըլթէյնի որբանոց (ծովեզերք) բացուած 1922ին, փակուած 1924ին: Շէնքերը յատկացուեցան հայ թոքախտաւորներու:

(բ) Մամրթէյնի աշխատանոցը 1922ին բացուեցաւ Թիւրքիայէն եկող տարէց տղոց արհեստ սորվեցնելու համար եւ տարի մը վերջը փակուեցաւ երբ արդէն ան իր նպատակին հասած էր:

Ե. Ղազիրի որբանոցը 1919—1922 ծառայեց սիւրիացի տղոց և աղջկանց: Երբ անոնք փոխադրուեցան Սայտա, Ղազիրը եղաւ հայ աղջկանց որբանոց որոնց թիւն էր ինը հարիւր: Սոյն որբանոցի (հայկական) վարիչն էր Մր. Ճ. Քիւնզլոր որ հաստատեց նաև գորգի հսկայ գործարան մը որբուհիներուն գործ հայթայթելու նպատակաւ:

Զ. Ղազիրի Կոյրերու Դպրոց: Հիմնուած 1925ին. սոյն հաստատութեան նպատակն էր Զուիցերիացիք, Ֆրանսացիք և Ամերիկացիք: 1928ին դպրոցը յանձնուեցաւ Զուիցերիացիներու խումբին: Ներկայիս տնօրէնն է Մր. Ուիլզըր (Զուիցերիացի):

Է. Ղազիրի Արփիական Հիւանդանոց: 1926—1928: Միջին հաշուով խնամուողներու մշտական թիւը եղած է 25:

Ը. Ծիւնիէյի Աղջկանց Որբանոց. 1923—25:

Թ. (Լիբանան) 1922—23: Այս որբանոցը 1923ի Ապրիլին փոխադրուեցաւ Սայտա եւ անկէ յառաջ եկաւ ծանօթ Թոշնոց Բոյնը: Ասոնք Դանիական Ընկերակցութեան հոգածութեան ներքեւ կը գտնուէին եւ Միս Մ. Զէքըպօրնիի խնամքին յանձնուած էին. որ կատարեալ խղճմտութեամբ կը հսկէր միջին հաշուով հինգ հարիւրի հասնող փոքրիկներուն վրայ: Այս որբանոցը 1928ին Զիպէյի փոխադրուեցաւ եւ ցարդ կը շարունակէ իր գործը Միս Զէքըպօրնի հրակողութեան ներքեւ:

Ժ. Զիաթէյտէն, (Լիբանան) 1920ին հաստատուած եւ շարունակուած երկու տարի:

ԺԱ. Անթիլիաս: Ներկայ որբանոցը հիմնուած է 1922ին եւ շարունակուած մինչեւ 1929: Այս որբանոցը մասնաւոր նպաստ ստացած է Աւստրալիացիներէն եւ անոր առաջին տնօրէնը եղած է Մր. Ճ. Նրտարն (Աւստրալիացի): Սոյն որբանոցին տնօրէնութեան պաշտօնը յաջորդաբար վարած են Մր. Մր. Մ. Տ. Պրաուն, Ֆլէկ, Մարչ եւ Լ. Տէյվիս:

ԺԲ. Պէյրութ, ծովեզերեայ որբանոց: Բացուած 1922ին որբուհիներու ձեռագործ սորվեցնելու նպատակաւ:

ԺԳ. Սէյնթ շէյմս: 1923: Այս որբանոցը բացուած է ծովեզերեայ որբանոցին պակասը լրացնելու նպատակաւ: Որբանոցին աշխատանքը վերջ գտնելէ յետոյ նոյն անունով շարունակուեցաւ դարմանատուն մը Պէյրութի մէջ որ շարունակեց մինչև 1929:

ԺԴ. Պէյրութի Աշխատող Տղոց Տուն: Այս տունը ծառայած է իբրեւ ժամանակաւոր պատսպարան որբանոցներէն արձակուող չափահաս տղոց համար: Տունը բացուած է 1923ին և շարունակուած է մէկ տարիի չափ: Բայց յետոյ չատ մը տուններ բացուած են անոր տեղը լրացնելու համար, որոնցմէ ոմանք ցարդ կը շարունակուին Արհեստաւոր Տղոց Տուններ անուան տակ: (Տես տեղաւորման ճիւղը):

ԺԵ. Սայտա, Հիլթափի որբանոցը: Այս հաստատութիւնը գործի սկսած է 1918ին իբրեւ սիւրիացի որբերու յատուկ որբանոց մը, բայց երբ հոն պատրուարուող հազար չորս հարիւրի մօտ որբերու թիւը նուազեցաւ, հոն տեղաւորուեցան նոյնքան և աւելի թիւով հայ որբեր: Սոյն հաստատութեան մէջ յաջորդաբար պաշտօնավարած են իբրեւ տնօրէն, տէր և տիկին Ա. Զէսըփ, տիկ. Է. Քըր, Միս Ուէպրթըր, և Մր. Հօրն, Տիկ. Սիւնի (Ամերիկացի մը որ

Տ. Պողոս Արիս Վ. Պապլաբի մէջ իր սխաբներով 1925ին:

ժամանակին հայ բժշկի մը հետ ամուսնացած է) եւս պաշտօնաւարած է իբրեւ օգնական տնօրէնուհի: Այս որբանոցին շէնքերը կը պատկանէին Միսիօնարական Պօրտ Ընկերութեան:

ԺՁ. Ծովեղբերեայ Որբանոց. հիմնուած 1922ին և փակուած 1925ին:

ԺԷ. Ա. Գրիգոր (Պէյրութ)ի Որբանոց. Այս հաստատութիւնը բացուեցաւ 1923ին հայ կաթողիկ որբերու համար որուն ղեկավարութիւնը յանձնուած էր Տէր Պօղոս Վարդապետ Արիսի և որուն կ'աջակցէր նպաստամատոյցը լայն սատարումով, Հայր Պօղոսը խնամքով աշխատանք տարած է այս որբանոցին մէջ. որբերէն ոմանք ցարդ իր ազարակին մէջ կը գործեն:

ԺԸ. Նազարէթի (Պաղեստին)ի որբանոցը հիմնուած է 1923ին և շարունակուած մինչեւ 1927: Որբանոցին տնօրէնութիւնը ձեռնհասօրէն վարած է Մր. Է. Պրիէֆօրա; Նազարէթը իբրեւ սուրբ վայր. բացառաբար ընդունած է այցելութիւնը զանազան երկիրներէ եկող ուխտաւորներու և այդ կերպով որբանոցը օգտուած է անոնցմէ բարոյապէս և նիւթապէս:

Ամերիկեան նպաստամատոյցը վերոյիշեալ հաստատութիւններէն զատ ըրած է նաև զանազան ձեռնարկներ. բանալի կարգ մը տեղեր ձեռագործի, գորգի, կամ այլ արհեստներու յատուկ գործեր, որոնց իւրաքանչիւրը թուել պիտի նշանակէր շատ մանրամասնութեան երթալ ինչ որ մեր նպատակէն դուրս կը մնայ: Ան ունեցած է նման օգնութեան գործեր մասնաւորաբար Հայէպի մէջ, որոնց մասին պէտք եղած արձանագրութիւնները չունինք զժբազդաբար:

ՆԻՅՐ ԻՍԹ ԼԻԿ

Որբերու Ընդհ. Միութիւն. Մ. Ա. Ընկերակցութիւն

Հ. Ե. Ընկերակցութիւն

Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան նպաստամատոյցը երբ 1915 - 1924 թուականներուն որբերու հաւաքումի կամ աւելի շիտակը որբերու ազատագրումի գործը կը կազմակերպէր, եւ հսկայ որբանոցներ կը բանար ամէն կողմ, խորհեցաւ նաեւ որբերուն որբանոցներէն դուրս ելլելէն վերջը անցնելիք կեանքին մասին. եւ իր այդ խորհուրդին գործնական ձեւ մը տալու համար յղացաւ որբերու յատուկ կազմակերպութեան մը գաղափարը, որուն անունը պիտի ըլլար Նիյր Իսթ Լիկ:

Նպաստամատոյցի որբապաշտպան գործը միջազ-

գային հիման մը վրայ հաստատուած ըլլալով, Լիկն ալ հիմնուած էր այդ սկզբունքին վրայ. այսինքն Հայ եւ օտարազգի որբեր իրարու հետ գործակցելով եւ իրարու հետ բարեկամութիւն հաստատելով, նախ որբանոցին, յետոյ գործի ասպարէզին մէջ իրարու նեցուկ ու պաշտպան պիտի ըլլային: Այս նպատամատոյցի որբերուն համար տեսակ մը ընկերական կազմակերպութիւն պիտի ըլլար, որուն մէջ պիտի ջուլանար նպատամատոյցի ներշնչած մարդասիրական ոգին, եւ որուն մէջ որբերը իրարու հետ բարեկամական, սիրով եւ համերաշխ պիտի ըլլային եւ մէջտեղ պիտի բերէին առողջ սերունդ մը գիտակից իր քաղաքացիական պարտականութեանց: Ահա այս էր Նիյր Իսթ Լիկի կազմակերպութեան նպատակը եւ այս էր անոր բարձրագոյն խտէլը: Այսպէս, Սիւրիոյ, Լիբանանի եւ Պաղեստինի որբանոցներուն մէջ կազմուեցան մասնաճիւղեր, եւ իւրաքանչիւր մասնաճիւղ զրուեցաւ մէյմէկ տեղական քարտուղար—պաշտօնեայի հսկողութեան ներքեւ: Նաեւ նոյն կերպով մասնաճիւղեր հաստատուեցան զանազան քաղաքներու մէջ զուրս ելած որբերու համար, ինչպէս, Պէյրութ, Հալէպ, Ալէքսանդրէթ (Իսկէնտէրուլ), Դամասկոս, Զահլէ, եւ այլն:

Ինչպէս նպատամատոյցի ընդհանուր գործը, նոյն պէս այս հիմնուած էր մարդասիրական նպատակով. բայց առաջին անգամ ձեռնարկը ընդդիմութեան հանդիպեցաւ ոմանց կողմէ այն առարկութիւնով թէ՛ ան կրօնական որոյ միտումներ կը հետապնդէր եւ կը սքնուցանէր տղոց մէջ: Այս առարկութեան յաջորդեցին ուրիշներ, ըսելով թէ հոն ազգային ոգին կը պակսի: Ոչ առաջինը ոչ ալ երկրորդը ճիշտ էր առարկութիւն, ներուն. բայց զանազան մտայնութեան տէր մարդիկ

Նիյր Իսթ Լիկի Պէյրութի Մանճանիկի Արհմեքու օստնեակ մը յետին նպատակներ կը հետապնդէին եւ պատրուակներ կը փնտռէին ջուրը պղտորելու համար: Սակայն, հակառակ յարուցուած խոչընդոտներուն, Լիկի անդամներուն մէջ գիտակցութիւնը կ'աւելնար եւ անոնք աւելորդ կը կառչէին իրենց կազմակերպութեան, որ տարուէ տարի կ'աճէր, կ'ուճանար եւ կ'ըլլար հետըզհետէ օրինակելի երիտասարդական կազմակերպութիւն մը:

Օրին մէկը, Լիկին գործունէութիւնը որոյ Մրազիր Կանոնագիրի մը համաձայն վարելու նպատակաւ, Կեդրոնական Գրասենեակը իրեն յատուկ Մրազիր—Կանոնագիր մը կը մշակէ եւ կը գործ սգրէ զայն իր բոլոր մասնաճիւղերուն մէջ. սոյն Մրազիր—Կանոնագիրը վերաքննելի էր ամէն տարի գումարուող Պատգամաւորական Ժողովին կողմէ, որով ան տարուէ տարի բարեփոխուելով որոյ ձեւ մը առաւ. Մրազիր մասնաւոր յօգուածներ կը պարունակէր անդամներու

և քարտուղարներու յատուկ, ընդհանուր քարտուղարին թողելով մերժման (վէթո) իրաւունքը:

Ինչպէս նախապէս յիշեցինք, կազմակերպութեան առաջին անունը ընդունուած էր Նիյր Իսթ Լիկ. Ամերիկացիներու որոշումով. բայց ժամանակի ընթացքին կազմակերպութիւնը զարգացաւ եւ աւելի Հայկական հանգամանքով. քանզի Միւրիացի որբեր ինքնաբերաբար բաժնուեցան իրենց պարագաներուն քով երթալով, ըսել է աւելի լայն շրջանակ մը գտնելով: Արդէն մինչեւ այս շրջանը «Նիյր Իսթ Լիկ»ը թարգմանուած էր «Որբերու Ընդհ. Միութիւն»ի: Իսկական մէջ ան որբերու միութիւն մըն էր. բայց «Նիյր Իսթ Լիկ»ի տառացի թարգմանութիւնը «Որբերու Ընդհ. Միութիւն» չէր: Այսուհանդերձ, Լիկ կամ «Որբերու Ընդհ. Միութիւն» անունով շարունակուեցաւ կազմակերպութիւնը եօթը տարի. թէեւ մի քանի տարի յաջորդաբար անուան փոփոխութեան հարցը նիւթ դարձած էր Պատգամաւորական Ժողովին մէջ և անլուծելի վիճակի մը մէջ ձգուած: Ամերիկացիք անուան հարցով գրեթէ չէին հետաքրքրուած եղածը գիտնալով կամ չգիտնալով. գոնէ միայն ընդհանուր քարտուղարը գիտէր եղած փոփոխութիւնը. եթէ ոչ կեդրոնը: Անդամները կազմակերպութեան անուան հարցով տարուէ տարի կը հետաքրքրուէին եւ գրեթէ ամբողջութեամբ «Որբերու Ընդհ. Միութ.» անունը փոխելու կողմնակից էին, խորհելով թէ մեծցած որբ մը որբ ըլլալէ կը դադրի: Ուստի անոնք պատգ. ժողովներու ընթացքին զանազան անուններ կ'առաջարկէին սակայն առանց որոշման մը յանգելու: Նաեւ մեծցած եւ գիտակցութեան տէր դարձած անդամներ կը խորհէին թէ «Որբերու Ընդհ. Միութիւն» անունը փոխելէ վերջ կրնային որբ չեղողներն

Նիյր Իսթ Լիկի նուագախումբի տղաները դասի միջոցին

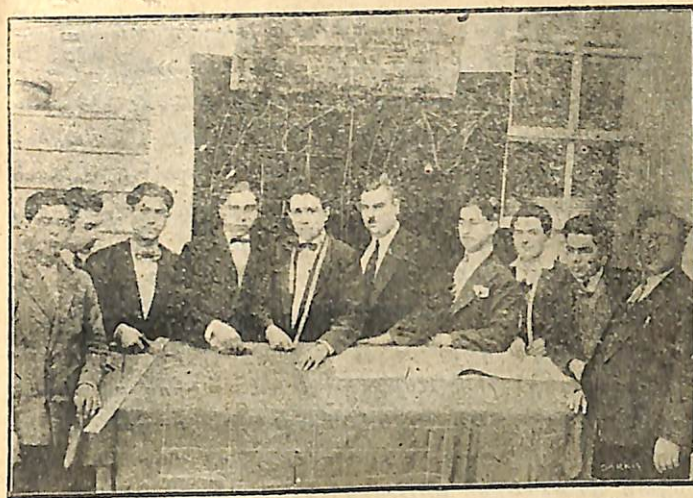
ալ անդամագրել կազմակերպութեան, եւ լայնցնել անոր գործունէութեան շրջանակը: Անոնք ոչ որբերու անդամակցութենէն մեծ օգուտներ կ'ապաստէին: Շատ մը տեսակէտներով խորհուրդնին ճիշտ էր, բայց միայն մէկ դժուարին կէտ կար. Ան, ոչ—որբ անդամներ ընդունելու ատեն անոնց ընչպիսի նկարագրի տէր ըլլալը կամ ինքնութիւնը հասկնալն էր, քանի որ Իլիֆի որբերը զիրար կը ճանչնային բայց ոչ—որբերը և կամ ալ նպաստամտոյցի որբանոցներէն չեղողները այդքան մօտէն չէին ճանչնար: Ուստի առ ի զգուշութիւն, որոշուած էր նախապէս փոքր համեմատութեամբ ոչ որբեր ընդունիլ կազմակերպութեան

իբրեւ անդամ, եւ տարուէ տարի աւելցնել անոնց թիւը:

Քայց երբ նոյն խնդիրը 1930—ի Անպտեմբերին Պատգամաւորական Ժողովի սեղանին վրայ բերուեցաւ, և երբ նախկին Ընդհանուր Քարտուղարին տեղ նշանակուած էր Մր. Ճէսքֆը, ան գորդեան հանգոյցը լուծեց ըսելով թէ «Ընկերակցութեան Անգլերէն անունը (Նիյր Իսթ Լիկ), անփոփոխելի է. տրուած ըլլալով որ ան կառավարութեան կողմէ այդպէս վաւերացուած է, ինչպէս նաև Նիւ Եօքթի Կեդրոնին մէջ այդպէս ճանչցուած է, նմանապէս հաշիւները սոյն անուան վրայ պահուած են եւ այլն»: Ըսուածները անժխտելի ճշմարտութիւններ էին եւ որեւէ առարկութիւն չէին վերցնել: Ընդհանուր Քարտուղարը իր բացատրութեան վրայ աւելցուց նաև թէ, «Անգլերէն անունին համապատասխանող հայերէն անուն մը պէտք է յարմարցնէք»: Որով «Նիյր Իսթ Լիկը», որ նախապէս թարգմանուած էր «Որբերու Միութիւն»ի, երկրորդ անգամ թարգմանուեցաւ «Մերձաւոր Արեւելքի Ընկերակցութիւն»ի: Թէեւ այս անունը Հայերէն նշանակութեամբ քիչ մը նորութիւն է, բայց անկէ ալ մօտ թարգմանութիւն մը չի խորհուեցաւ:

Մերձաւոր Արեւելքի Ընկերակցութիւնը իր անունով ապրեցաւ ճիշտ ինչն ամիս, երբ հրահանգ տրուեցաւ Կեդրոնէն թէ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը որ այդ շրջանին փոխանցուած էր Ամերիկեան Հիմնարկութեան (Նիյր Իսթ Ֆաունտէյշըն) չի կրնար շարունակել այս գործը եւ թէ ստիպուած է դադարեցնել զայն 30 Յունիս 1931—ին:

Մօտաւորապէս ութը տարի ապրող եւ ապագայի վրայ մեծ յոյսերով առջուն կազմակերպութեան մը այսքան կտրուկ կերպով վերջանալուն լուրը մեծ ա-

Նիյր Իսթ Լիկի Գամակոսի տեղամենք
ձեւագիծուրեան դաս կ'առնեն (դերձակ):

նակընկալ մըն էր իրմով հետաքրքրուողներուն, եւ այս լուրը Ընկերակցութեան բոլոր մասնաճիւղերուն մէջ մեծ դժգոհութիւն յառաջ բերաւ. ամէն կողմէ զիմումներ կատարուեցան Պէյրութի Մասնաճիւղին (Կեդրոն) որ այս կացութեան դարման մը խորհուի: Այսպէս, երբ Ընկերակցութիւնը ճգնաժամային բուպէներ կ'անցնէր, զուգահեռաբար մը, նախապէս Նըպաստամատոյցի Նիւ Եօքթի Կեդրոնին կարեւոր քարտուղարներէն եւ ներկայիս Ամերիկեան Հիմնարկութեան արտասահմանի ընդհանուր քննիչ Մր. Արչրը Պէյրութ ժամանեց: Այս լաւագոյն առիթ մըն էր որ Պէյրութ ժամանեց: Այս առիթը պիտի օգտագործէր Մերձաւոր Արեւելքի Ընկերակցութեան Խորհրդատու Մարմինը որ ընտրուած էր Պէյրութի կարգ մը Հայ երեւելիներ:

րէն: Եւ երեք Հայ յարանուանութեանց ներկայացուցիչներէն: Այդպէս ալ եղաւ. խորհրդատու Մարմինի անդամներէն ոմանք գործակցութեամբ կեդրոնի քարտուղարներուն առիթ մը ստեղծեցին կացութիւնը պարզելու Մր. Արչըրին միեւնոյն ժամանակ խնդրելու որ աշխատի հնարաւորութիւն ստեղծել գործը շարունակելու համար: Այս առթիւ, Մ. Ա. Ընկերակցութեան Պէյրութի Ընդհանուր Քարտուղար Մր. Ճէսըփն ալ խնդրեց Մր. Արչըրէն և անոր յանձնարարեց որ իր կարելին չի զլանայ: Մր. Սրչըր 'Եսելով հանդերձ թէ՛ Ամերիկայի մէջ տիրող տնտեսական տագնապը մեծ համեմատութիւն ստացած է, եւ թէ չատ մը դրամական խոստում ընող մարդիկ նիւթական վնասներու ենթարկուելով չեն կրցած յարգել իրենց խոստումները, խոստացաւ ժամանակ մը եւս շարունակել սոյն գործը յատկացնելով որոշ պիւտճէ մը, եթէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը յանձն առնէր գործին ընդհանուր հսկողութիւնը, եւ պատասխանատուութիւնը: Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը այն ժամանակ դեռ նոր հաստատած էր իր Ս. Աթոռը Անթիլիասի մէջ, և խիստ ծանրաբեռնուած էր իր Ընծայարանի եւ Կաթողիկոսարանի յատուկ գործերու կազմակերպութեամբ, որով բաւական դժուար էր իրեն համար նոր եւ միեւնոյն ժամանակ ծանր գործի մը եւս պատասխանատուութիւնը ստանձնել: Բայց տեսնելով որ նման պատասխանատուութիւն մը չբաւարանանելով Հայ Երիտասարդական լաւ կազմակերպութիւն մը կորսնցնելու վտանգը կայ, յօժարեցաւ, այն պայմանով որ երեք Հայ յարանուանութեանց ներկայացուցիչներով կազմուի Կեդր. Գործ. Մարմին մը, որը ստանձնէ գործը նոր հիման վրայ վարելու պաշտօնը, իսկ Կաթողիկոսարանը պիտի հովանաւորէ ընդ-

Նիյր Իսթ Լիկի Ալեքսանտրէի Մասնաճիւղի անդամ եւ անդամուհիներ եւ պատճենէրները:

հանուր կազմակերպութիւնը եւ ճանչցնէ զայն կառավարութեան:

Ահաւասիկ, այս կերպով Մերձաւոր Արեւելքի Ընկերակցութիւնը կը վերջանար եւ անոր տեղ կուգար բոլորովին նոր կազմակերպութիւն մը որուն անունն էր «Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութիւն», ինչ որ այս եւ ասոր նման անուններ իբրեւ հեռանկար կը կենային նախկին կազմակերպութեան անդամներու մտքին մէջ տարիներէ ի վեր:

Մինչեւ հոս կը տեսնենք համառօտ մէկ պատմութիւնը այս երիտասարդական կազմակերպութեան որ միակն է գրեթէ իր տեսակին մէջ բաղդատուելով երիտասարդական կամ պատանեկան ուրիշ Հայ կազմակերպութեանց հետ:

Այս կազմակերպութեան գործունէութեան եւ այլ

տեսակէտներով մեր միւս կաղմակերպութիւններէն ունեցած տարբերութիւնները կարելի է դասաւորել հետեւեալ կերպով.

Կաղմակերպութիւնը ունենալով իւրաքանչիւր տարուան համար յատկացուած որոշ պիւտձէ մը կրրոնար զարկ տալ գործունէութեան զանազան ճիւղերու, օրինակ.

1. Ընկերական հաւաքոյթներու :
2. Մարմնակրթութեան :
3. Կրօնաբարոյական զարգացման :
4. Թատերական զարգացման :
5. Սքառութեան կրթութեան :
6. Երաժշտութեան, (նուագախումբի)
7. Գիշերային վարժարանի միջոցաւ զանազան նիւթերու շուրջ եղած դասաւանդութեանց :
8. Գրասենեակային զանազան աշխատանքներու (Անգործներու գործ հայթայթել զանազան միջոցներ գործադրելով):
9. Ուսումնատենչ Հայ աշակերտներու օգնել զանազան վարժարաններու մէջ :
10. Հիւանդներու եւ որբերու օգնելու միջոցներ ստեղծել :
11. Ճամբորդութեան դիւրութիւններ ընծայել յատ մը անդամներու եւ ոչ — անդամներու եւայլն :
12. Իր Գրադարան — քննեցասրահի միջոցաւ հայթայթած թերթ եւ գրքերով Ընկերակցութիւնը մեծ ծառայութիւններ մատուցած է Հայ քննեցասրահի հասարակութեան, և կ'արժէ յիշել հոս թէ Սիւրիոյ եւ Լիբանանի մէջ գտնուող Հայկական լուսագոյն Գրադարանն ու քննեցասրահը կարելի է գտնել Ընկերակցութեան կարգ մը մասնաճիւղերուն մէջ, ինչպէս Պէյրութ, Հալէպ եւայլն :

Նիյր Իսր Լիկի Զահլէի Մասնաճիւղի անդամներ 1928ին

13. Ընկերակցութիւնը իր բոլորած ութ տարիներուն ընթացքին իր ակումբներովը ժամադրաւայրը եղած է հազարաւոր որբ եւ ոչ — որբ անդամ եւ ոչ — անդամներու : Սն ունենալով զանազան գործերու հրսկող պաշտօնեաները իւրաքանչիւր մասնաճիւղի մէջ, կրցած է գոհացում տալ իրենց գիմող հազարաւորներու խնդրանքին որոնց մեծագոյն մասը անշուշտ որբերը եղած են :

14. ՈՐԲ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՍՏՂԸ. Ընկերակցութիւնը իր հիմնուելէն ի վեր ունեցած է նաեւ իր օրկանը «Որբ Աշխարհի Աստղը», որուն միջոցաւ կրցած է իրենց կապել աշխարհի զանազան մասերուն վրայ գրտնուող որբերը : Նաեւ Աստղը գրական ձիրքեր ունեցող անդամներու համար լաւագոյն առիթը ընծայած է «Աստղը լաւ չըջաններ բոլորած է եւ լաւ ընդու-

նելութեան մը արժանացած որբերու կողմէ : Աստղաին Անգլերէն Թարգմանութիւնն եւս հրատարակուելով ցրուած է շատ մը հետաքրքիր Ամերիկացի բարեկամներու որոնք յաճախ իրենց նուիրատուութեամբ քաջալերած եւ ապահոված են Թերթին հրատարակման համար ըլլալիք ծախքին մէկ կարեւոր մասը :

Ընկերակցութեան նպատակը ըլլալով զուտ մարդասիրական եւ ալ աւելի ընկերական լաւ չրջանակ մը ստեղծելով երիտասարդ-երիտասարդուհիներու նըկարագիրը կազմելու մեծապէս սատարած է : Ան, բացարձակապէս չեղոք եւ անկողմնակալ հողի մը վրայ դրուած ըլլալով կրցած է յաճախ իբրեւ օրինակ ծառայել շատ մը հայ երիտասարդական միութիւններու իր տիպար գործունէութեամբը : Ան կարգ մը մասնաճիւղերու մէջ միակ Հայ կազմակերպութիւնը ըլլալով շնորհիւ իր կեդրոնին աջակցութեանը մեծ ծառայութիւններ մատուցած է տեղւոյն Հայութեան : Սկիզբէն ի վեր ան արտադրող մեքենայ մը եղած է : Թէեւ ընկերական գործերը տեսանելի արդիւնքներ չեն ցուցներ առ երեւոյթս, բայց հետաքրքիր եւ ուսումնասիրող միտքը կրնայ այդ կարգի կազմակերպութեանց գործունէութիւնը նկատել շատ դիւրաւ :

Ինչպէս վերեւը յիշեցինք, Նիյր Իսթ Լիկը չէր նմաներ մեզի ծանօթ Հայ կազմակերպութեանց եւ ոչ մէկուն : Կարելի է զայն նմանցնել մարդու մը որ իր տրամադրութեան տակ ունի այլ եւ այլ տեսակի նիւթեր որոնք ամէնը միանալով կրնան ամբողջացընել չէնքի մը կառուցումը : Ան ճոխ գործունէութիւն մը ունեցած է անցած ութը տարիներու ընթացքին եւ յաճախ գնահատուած է հովանաւորող Ամերիկաց-

Նիյր Իսթ Լիկի Ա. Պատգամաւորական Ժողովը որ գումարուեցաւ 1927ին Պէյրութի մէջ :

ւոց, նախանձախնդիր Հայ անհատ եւ կազմակերպութեանց նաեւ Հայ մամուլին կողմէ : Բայց ատոր հակառակն ալ պատահած է, եւ երբեմն իրենց անհատական եւ կամ կազմակերպական ճղճիմ շահը հետատակն առնելով չար նախանձին ենթարկուելով վնասպնդողներուն չար նախանձին ենթարկուելով վնասաւորողներուն չար նախանձին ենթարկուելով զայն դէպի ճշմարիտը, բարին եւ գեղեցիկը :

Իր ակումբներուն պատշաճութեան եւ հոն ստեղծուած դաստիարակչական զանազան միջոցներուն շնորհիւ ան հաղարաւոր երիտասարդներ կրցած է հրապուրել իր շուրջը եւ հեռու պահել զանոնք աղտոտ եւ անբարոյացուցիչ վայրերէ : Նաեւ Ընկերակցու-

թիւնը իրեն անդամակցող երիտասարդութեան կրօնացած է սորվեցնել ժամանակին յարգը, իր Մրագիր—կանոնագրին տրամադրութեան համաձայն ան իւրաքանչիւր անդամը պարտադրած է ստանձնելու մէկ կամ աւելի պարտականութիւններ որով անդամը իր պարագայ ժամերը, ստանձնած պարտականութեանը համար գործածելով կրցած է օգտուիլ և զարգանալ:

Այս երիտասարդական կազմակերպութեան բնօրինակը գործունէութիւնը մի առ մի թուել կը կարող երկար ուսումնասիրութեան, բայց սաքանը բնօրինակէ ան չէ խնայած միջոց մը որով կրնար օգտակար ըլլալ Հայ որբերու: Անոր վարիչները մեծաւ մասամբ լաւ թափանցած են երիտասարդական հոգեբանութեան եւ չեն խնայած տղոց հրամցնելու լաւագոյն վայելչութիւններ:

Նիյր Իսթ Լիկը իր թերի կողմերն ալ ունեցած է անշուշտ բայց տարուէ տարի ան կազմակերպուելու ընդունակութիւնը ցոյց տուած է եւ աւելի արգիւնաւոր գործունէութիւն մը ունեցած է:

Ընկերակցութիւնը սկզբէն ի վեր երկսեռ անդամներ արձանագրած է: Բայց կարգ մը մասնաճիւղեր միայն մանչերու յատուկ եղած են տեղական կարգ մը պատճառներով: Որբուհիները որեւէ կազմակերպութեանէ աւելի բարեկամ եւ մօտ եղած են այս կազմակերպութեան: Անոնք մանչերու հաւասար իրաւունքներ վայելած են կազմակերպչական բոլոր գործերուն մէջ եւ իրենց ծայրը ունեցած են որեւէ կարգադրութեան մէջ: Ընկերակցութեան գլխաւոր մասնաճիւղերէն Պէյրութի եւ Հալէպի մասնաճիւղերը գործունէութեան լաւ շրջաններ բոլորած են. ինչպէս գործունեայ տղաք, նոյնպէս աղջիկներէն շատեր իրենց գործունէութեան տեսակէտով Պատգամաւորական Ժողովուրդի:

Նիյր Իսթ Լիկի Պէյրութի Մասնաճիւղի վերջին
ճուագայտումը 1930ին:

րուն գնահատանքին արժանացած են ամէն տարի:

Ամերիկացիք որբանոցներուն փակուելէն վերջը միշտ գուրգուրալից վերաբերում մը ունեցած են իրենց ծոցէն ծագում առնող այս կազմակերպութեան հանդէպ և զայն խնամած են ութը տարի շարունակ: Եւ երբ ժամանակը եկաւ որ իրենք չպիտի կրնային ուղղակի վարել գործը վերջ տուին անոր:

Հայ երիտ. Ընկերակցութիւնը որ կը յաջորդէ Մ. Ա. Ընկերակցութեան, նպատակն է օժանդակել իր երկսեռ անդամներուն կրօնական, բարոյական, մշտնոր և ազգային զարգացման, մշակել անոնց մէջ հաւատարմութիւն հանդէպ իրենց պատկանած եկեղեցիներուն, եւ համագործակցութեան ոգին, եւ զառեցիկներուն, եւ համագործակցութեան ոգին, եւ զառեցիկներուն, եւ համագործակցութեան ոգին, եւ զառեցիկներուն, եւ համագործակցութեան ոգին:

Հ. Ե. Ընկերակցութիւնը թէեւ սկզբունքով նոյն-

նութեամբ ընդունած է նախորդ կազմակերպութեան
Ծրագիրը—կանոնադրէն շատ մը յօդուածներ, բայց
ան վարչական եւ այլ տեսակէտներով հիմնուած է
բոլորովին տարբեր հիման վրայ: Ան կազմուած ըլլա-
լով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հովանաւորութեամբ
իր ուղղութիւնը կ'ստանայ անկից: Ընկերակցութիւ-
նը դեռ իր սկզբնական շրջանին մէջ ըլլալով չէ կա-
րելի հիմակուէնէ բան մը ըսել անոր ապագային կա-
տարելիք դերին մասին հայ երիտասարդութեան նը-
կատմամբ, բայց կարելի է սաքան մը գուշակել թէ՛
ընկերակցութիւնը իր սկզբունքներուն հաւատարիմ
մնալով կրնայ հրաշքներ գործել հայ երիտասարդու-
թեան նկատմամբ: Ընկերակցութիւնը իր Ծրագիր-
կանոնադրին մէջ որդեգրած ըլլալով ամենալաւ եւ
առողջ սկզբունքներ, ունի երիտասարդի մը համար
անհրաժեշտութիւն ունեցող բոլոր նիւթերը: Ինչպէս,
ընկերական, թատերական, մարզական, կրթական
(գիշերային վարժարանի միջոցաւ), երաժշտական,
կրօնա—բարոյական եւ այլ բաժիններ, և ըլլալով ըն-
կերական կազմակերպութիւն մը, հաստատուած է
միջ—յարանուանական հիման վրայ:

Կազմակերպութիւնը հիմնուած է բոլորովին չե-
զոք հողի վրայ եւ իր Ծրագիր—կանոնադրը Լիբա-
նանի եւ Սուրիոյ տեղական կառավարութեանց ներ-
կայացնելով նոյնութեամբ վաւերացուցած է: Հայ ե-
րիտասարդութեան ցուցուցած հետաքրքրութենէն եւ
անկեղծ վերաբերումէն մեծապէս կախում ունի այս
կազմակերպութեան շարունակութիւնը: Նման կազ-
մակերպութեան մը գոյութիւնը մեր հայ երիտասարդ-
ներուն համար օրհնութիւն մը կարելի է նկատել եւ
անկէ հեռու եղողները մեծ զրկանք մըն է որ կունեն-
նան առ հասարակ: Գիտակից հայ երիտասարդութեան

Նիյր Իսք Լիկի Հալէպի Ճութայօյի խումբը որ 1930ին Պէյրութի
Ամերիկեան Համալսարանի Ուօրսիքի խումբին յաղթելով
ախոյեան հանդիմացաւ:

համար ուրեան բացուած է գործունէութեան լայն ա-
պարէզ մը. հոն կայ զարգանալու եւ զարգացնելու
բոլոր միջոցները. հոն անդամակցող պատանի եւ ե-
րիտասարդները զերծ պէտք է ըլլան քաղաքական նը-
կատումներէ. Հայ երիտ. Ընկերակցութիւնը անդամ-
ներու մէջ կը սնուցանէ համերաշխութեան ոգին ա-
մենալայն ըմբռնումով. ան մշակած ըլլալով իր ան-
դամներուն յատուկ դասախօսութեանց ընդարձակ
ծրագիր մը, մեծապէս օգտակար կ'ըլլայ այդ ուղղու-
թեամբ:

ՃԻՊԷՅԼԻ ՈՐԲԱՆՈՅԷՆ ՖՐԱՆՍԱ ՄԵԿԵՆՈՂ ՏՂՈՑ, ՈՒՍՈՒՅԶԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԿՈՂՄԷ ԳՐՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Ճիպէյլ, Դեկտ. 1924

Ճիպէյլի Սանե՛ր,

Նորահաս Ամանորի նուիրական եւ մեր փրկչին Յննդեան սրբազան երկու մեծ տօներուն առթիւ, Ձեր ուսուցիչները անհուն սիրով ու կարօտով, Ձեզ կը մաղթեն երջանիկ եւ խաղաղ կեանք եւ փայլուն ապագայ: Կը մաղթենք որ նոր տարին Ձեզի շնորհէ նոր ոյժ, նոր կեանք եւ թարմ միտք:

Մենք միշտ հաճոյքով կարդացած ենք Ձեզմէ ումանց կողմէ գրուած նամակները. կը ցանկանք որ դուք շարունակական կապ մը հաստատէք այս որբանոցի եւ այստեղի Ձեր եղբայրներուն հետ: Վստահ եղէք որ թէպէտ դուք մեզմէ բաժնուած էք, բայց մեր եւ ձեր հոս գտնուող 900ի մօտ ազգակից եղբայրները շարունակ կը մտածեն Ձեր մասին եւ կ'ըսպասեն Ձեր ուրախ լուրերուն: Անշուշտ դուք ալ պիտի փափաքիք Ձեր այս նախկին տան մասին տեղեկութիւններ ստանալ: Ուրախութեամբ Ձեզ կ'աւետենք որ հոս ամէն գործ առաջուն պէս կանոնաւոր եւ յաջող կ'ընթանայ: Դպրոցական գործը ինչպէս որ առաջ նոյնպէս եւ այս տարի ցանկալի դրութեան մէջ կը գտնուի: Մեր անցեալ տարուան շրջանաւրտ տղաքներէն 9 հատը այս տարի յաջողեցան Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանը երթալ: Արհեստանոցները նմանապէս առաջուն պէս կը շարունակուին:

Կը կարծենք որ շատ պիտի հետաքրքրուիք մարմնամարզական կեանքով, որով քանի մը տեղեկութիւններ տալ կուզենք Ձեզ այդ մասին: Մօտաւորա-

պէս երկու ամիսէ ի վեր մարզանքի համար մասնաւոր ուսուցիչ մը ունեցանք, որ գիշեր ցերեկ կ'աշխատի տղաքը մարզելու: Մեր մարզիչին հոս գալէն 15 օր վերջ ունեցանք որբանոցիս տարեմուտի դաշտահանդէսը. Պէյրութէն եւ շրջականերէն ներկայ եղող զանազան հայ, արաբ եւ ամերիկացիներէն գատայն օրը հոս գտնուեցաւ նաեւ Կիլիկիոյ Վեհ Կաթողիկոսը որ կէսօրուան ճաշն ալ հոս րրաւ: Բոլոր ներկաները հիացան մեր դաշտահանդէսի կանոնաւորութեան եւ յաջողութեանց, ահ երանի թէ կարելի ըլլար ալ այն օրը հոս ըլլալիք որբա՛ն ուրախ եւ հպարտ պիտի զգալիք դուք զձեզ՝ տեսնելով Ձեր եղբայրներուն ցոյց տուած ընդունակութիւնները: Հիմա տղաքը աւելի թափով ու եռանդով նուիրուած են պատրաստուելու համար մեծ դաշտահանդէսին:

Մեր տնօրէնը Մր. Թրէվիս 8 - 10 օր առաջ ասկէ Մերսին մեկնեցաւ՝ Կեսարիոյ Սուրբ Կարապետ Վանքին մէջ մնացող 200է աւելի հայ երկսեռ որբերը հոս փոխադրելու համար: Կարելի է անոնցմէ 150ի մօտ որբերը հոս, մեր որբանոցը զան. ասկէ շաբաթ մը վերջը հոս կ'ըլլան:

Մենք այժմ կը պատրաստուինք Մնունդի առթիւ մեր ներկայացնելիք հանդէսին համար. դժբաղդարար դուք չի պիտի կրնաք այս տարի ներկայ ըլլալ սոյն հանդէսին: Նոյնպէս Մնունդէն առաջ ուսուցչական կազմը թէ հոս եւ թէ Պէյրութի մէջ զրամով պիտի ներկայացնէ ուրիշ տղամ մը, ի նպաստ Պէյրութ կարգացող երեք տղոց. որովհետեւ Պէյրութ կարգացող տղաքներէն երեքը՝ Համբարձում Տ. Յակոբեան, Սարգիս Կանիսեան, եւ Կարապետ Սարգիսեան զէլեան զրկուած էին Դրական Ակումբին ծախքով:

Սրտագին կարօտով Ձեր ուսուցիչներուն կողմէ
Բ. ԿԱՅՄԱԿԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ԼԻԿԻ ԶՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻԻ (ՊԷՏՐՈՒԹ)

Այսօր (15 Մարտ 1931) Մերձ. Ա. Ընկերակցութիւնը (Որբ. Ընդհ. Միութիւն) կը տօնէ իր Ցերորդ տարեգարձը, ուստի անոր մէկ տարուայ ընդհանուր գործունէութեան անդրադառնալէ առաջ, հարեւանցի ակնարկ մը նետենք անոր ծագումին եւ զարգացմանը վրայ: Ան պարզապէս ծնունդ կառնէ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Ընդհ. Քարտուղար Մր. Վիքթորիի գաղափարներէն 1924ին եւ այդ թուականէն իվեր ճիւղաւորուած Սուրիոյ եւ Լիբանանի ամէն կողմերը կը զարգանայ բազմակողմանի ուղղութեամբ մը:

Միութիւնը նախ սահմանափակուած էր գործելով մի միայն որբերու մէջ, բայց տակաւ առ տակաւ պահանջներու համաձայն ան ընդլայնելով իր ծրագիրները իր դռները բացած է նաեւ ոչ որբ հայ երիտասարդներու: Անոր հիմնական ծրագիրը եղած է քակիզէն իվեր, Հայ պատանի եւ երիտասարդութեան մտային կրօնաբարոյական եւ ֆիզիքական տեսակէտներով լաւագոյն դաստիարակութիւն մը տալ: Ընկ խօսքով հայ պատանին պատրաստել կեանքի իրական պայքարին, անոր միակ նպատակն է եղած իր անդամներուն նկարագիրը լաւագոյն կերպով կազմել եւ զանոնք առաջ Հայ համայնքին իրրեւ տիպար անձնաւորութիւններ, անձնուէր եւ ծառայելու պատրաստ ուժեր, որուն ներկայիս չափ ալ տք ունի Հայ մողովուրդը: Իր ընծայած չափ մը պատեհութիւններով Մերձ. Ա. Ընկերակցութիւնը երիտասարդական լաւագոյն կազմակերպութիւններէն մէկը կրնայ նկատուիլ, այն Հայ երիտասարդին կը տրամադրէ զարգանալու բոլոր միջոցները փոխան չափ քիչ զոհողութեան:

Անոր մատուցած ծառայութիւնները գլխաւորաբար կեանքալիներն են:—

Մտային զարգացում

Միութիւնը տարուան ընթացքին սարքած է շատ մը հաւաքոյթներ ուր տեղի ունեցած են գիտական, առողջապահական, կրօնաբարոյական եւ զանազան հասարակական նիւթերու շուրջ բանախօսութիւններ որոնք մեծապէս սատարած են ունկընդիր պատանեկութեան զարգացման: Նաեւ կարեւոր նիւթերու շուրջ տեղի ունեցած են շատ հետաքրքրական վիճարանութիւններ որուն ընթացքին բաւականաչափ հասունութիւն ցոյց տուած են մասնակցողներ ըլլայ իրենց պատրաստութեամբ կամ կարգապահութեամբ:

Թատերադրական Յանձնախումբը տարուայս ընթացքին կրցած է տայ չափով ներկայացումներ եւ արժանացած ամէնուն գնահատանքին, ունեցած ենք այնպիսի տղաք որոնք զեղարուեստական այս բաժնի մէջ ցուցուցած են արտակարգ կարողութիւն եւ յաջողութիւն: Թատերական փիէսներու ընտրութեան մէջ միշտ նկատի առնուած են անոնց իմաստը եւ նախապատեւութիւն տրուած է բարոյացուցիչ եւ ոեւէ օգտակարութեան հանգամանք ունեցող փիէսներու: Տեղի ունեցող հաւաքոյթներու ընթացքին մասնաւոր փափաք ունեցող անդամներուն արտասանելու եւ մենքերգելու համար տրուած պատեհութիւնները չափ նպաստած է այդպիսիներու աւելի ազատ արտայայտուելուն:

Վիշերային Դպրոցներ

Մասնաճիւղս այս տարուան ընթացքին եւս ունեցած է գիշերային դպրոց մը ուր յաճախողներուն թիւը հասած է մինչեւ 75, ուր կը դասուսուցուին:

չարթուան չորս օրերուն ընթացքին Հայերէն, Ֆրանսերէն, Արաբերէն, եւ թուարանութիւն: Պիչերային դպրոցներէն օգտուած են անդամներէն գատնակ ոչ անդամներ, որոնց մէջ կան 15էն 40 տարիքի մէջ գտնուող աշակերտներ: Ասոնք մեծ մասամբ անգրագէտներ ըլլալով մասնաւոր ջանք կը թափեն գրել կարդալ եւ հաշիւներ սորվելու: Երբ անոնք մի քանի ամսուան յարատեւութեան ընթացքին իրենց յաջողութիւնը տեսնեն մեծ հաճոյք եւ գոհունակութիւն կ'ըզգան:

Գրադարան

Մտային զարգացման ամենամեծ ազդակներէն մէկըն ալ Միութեան գրադարան — ընթերցարանը եղած է: Միութեան գրադարանը ըլլալով ամէնաճոխ գրադարանը մեր չրջանին մէջ (Պէյրութ) մեծագոյն ծառայութիւնը մատուցած է իր ժամանակին յարգը գիտցող Հայ պատանիներուն: Գրադարանի գիրքերը կը տրուին անդամ եւ ոչ անդամներու որոշ կանոնագրի մը տրամադրութեան համաձայն: Նմանապէս ընթերցարանը իր տասնեակ մը օրաթերթ եւ ամսաթերթերով օգտակար հանդիսացած է ընթերցասէր Հայ հասարակութեան անխտրաբար, անդամ եւ ոչ — անդամներու: Միութեան գրադարան, ընթերցարան, եւ այլ գործունէութիւններէն օգտուելու համար յաճախողներուն իւրաքանչիւր թիւր միջին հաշիւով օրակէս 100 հոգիէն աւելի եղած է:

Նուագախումբ

Միութեան նուագախումբը չնորիւ իր ղեկավարին եւ ժրջան ու պարտաճանաչ անդամներուն լաւագոյն կերպով կազմակերպուած եւ յառաջդիմած է: Այն շարունակ իր մասնակցութիւնը բերած է Միութեան

Որշեռու Ընդհ. Միութեան Պէյրութի Մասնաճիւղի (Կեդրոն) անդամներէն խումբ մը 1929ից.

թեանս յատուկ եւ համազգային հանգամանք ունեցող չափ մը հանդէս եւ տօնակառարութեան, աւելցրնելով անոնց փայլը եւ արժանանալով գնահատանքի, կարելի է ըսել թէ ան միակ ներկայանալի նուագախումբն է տեղւոյս Հայկական չրջանակին մէջ:

Մարզական

Իր անդամներուն ֆիզիքականը գորացնելու եւ միեւնոյն ատեն անոնց լաւ մարզիկի ոգին ներշնչելու համար Միութիւնը ինքն իր մէջ կազմակերպած է մարզական յանձնախումբ (Յառագ) մը որուն գործունէութիւնը կարելի է դասաւորել հետեւեալ կերպով. —

ա. — Կազմակերպել ֆութ — օլի եւ պասթէթ — օլի խաղեր;

բ.— Ողիմպիական այլեւայլ խաղեր (դաշտային, եւ ծովային լողանքի մրցումներ) :

դ.— Զուարճալի խաղեր, բուրգեր եւ այլն :

դ.— Ներքին զանազան խաղեր եւ պտոյտներ սարքել յարմար եղանակներուն :

Վերոյիշեալ խաղերը սորվեցնելու եւայլ հաճելի ժամեր ստեղծելու համար այս Յանձնախումբը պարտականութիւններ տուած է իր անդամներուն որոնք չարունակական կարգադրութիւններով իւրաքանչիւր շաբթուան մէջ ժամեր յատկացուցած եւ մարզած են Միութեան անդամները : Ծուծ—պօլի եւ պասքէթ—պօլի խումբերը գրեթէ շատ քիչ բացառութեամբ շաբաթը անգամ մը ունեցած են կանոնաւոր մրցումներ կամ փորձեր : Միութիւնը մարմնակրթական տեսակէտով ալ շատ մեծ աշխատանք տարած է տարւոյս ընթացքին :

Սքառութիւնը

Ներկայիս ունինք Սքառութեան խումբ մը որոնց թիւը 20ի չափ է, որոնք շաբաթը անգամ մը դումարած են կանոնաւորապէս իրենց ժողովը եւ ունեցած դասախօսութիւններ : Օրըստօրէ անոնց յառաջ, դիմութիւնը նկատելի եղած է : Սքառութիւնը Միութեան սարքած հաւաքոյթներուն մէջ կարգապահութեան հսկելու պարտականութիւնը ստանձնած է օգտակար դարձած են այս ուղղութեամբ : Անոնք յաճախ մասնակցած են նաեւ իրենց ազակցութեամբ ազգային շատ մը հաւաքոյթներու եւ ծառայութիւններ մատուցած :

ՈՐԱՅԻՆԱՐՁԻ ԱՍՏՂԸ

Միութիւնը չնորհիւ իր ամսաթերթին տեղեակ պահած է բոլոր մասնաճիւղերը իր ընդհանուր գոր-

ծունէութեան մասին : Անոր իւրաքանչիւր թիւին մէջ կարելի է տեսնել քիչ թէ շատ տեղեկութիւններ իւրաքանչիւր Մասնաճիւղէն : Նաեւ ան տարածուած է շատ մը արտասահմանեան երկիրներ ուր կան որբերդ անոնց լաւագոյն յրատուելու եղած է :

Մերձ : Ա. Ընկերակցութեան ընդհանուր գործունէութեանը մաս կազմած են նաեւ, ազգային եւ կրօնական տոներու պատշաճ կերպով տօնախմբութիւնը : Որոնց իւրաքանչիւրը իրենց կարգին տեղւոյս Վարչութեան կողմէ եղած մասնաւոր կարգադրութեամբ արժանավայել կերպով յարգուած է տօնուած են : Միութիւնը մեծապէս հետաքրքրուած է ի, եւ անդամներուն եւ մասնաւորապէս նախկին որբերուն տնտեսական հարցերով, եւ տարուան ընթացքին հարիւրաւոր անգործներուն գործ ապահոված այլ և այլ հրապարակներու մէջ, գործարաններու, ընկերութեանց, ատէտրականներու եւ արհեստաւորներու քով : Նաեւ մասնաւոր կարգադրութիւններով ապահոված է կարգ մը ուսանողներու տարեթոշակները եւ կամ այլ ծախքերը : Միութեան գրասենեակը հսկայ աշխատանք մը տարած է, տարուան ընթացքին, ճամբորդութեան դիւրութիւն տալով շատ մը որբերուն, զոհացում տալով այլ եւ այլ քաղաքներէ հասնող դիմումներուն, եւ հիւանդութեամբ տառապող բազմաթիւ կարօտ անդամներու (մեծամասնութեամբ որբեր) եւ օգնութեան հասած է : Գրեթէ տարուայ ընթացքին ամէն օր Միութեան գրասենեակին միջոցաւ իրենց տնտեսական գործերը կարգադրող որբերու եւ ոչ որբերու ընդհանուր գումարը հարիւրներու կը հասնի :

Վերջին անգամ որբանոցներէն ելած որբերուն ապուստոր դիւրացնելու նպատակաւ Միութեան հովա-

Նիլր Իսք Լիկի Պէյրուքի Մասնաճիւղի Արհմեղն
վեջից խումբը.

Նաւորութեամբ միմիայն Պէյրուքի մէջ բացուած են 4—5 տուններ (արհեստաւոր տղոց տուններ) ուր 10—35 հոգինոց որբերու խումբեր համախմբուելով աւելի խնայողական, մաքուր եւ գոհացուցիչ կեանք մը կրցած են ապրիլ, Դեռ այսպիսի տուններու մէջ կը գտնուին 100ի մօտ տղաք. գրեթէ ամբողջութեամբ ինքնաբաւ դարձած են նիւթական տեսակէտով եւ բարոյական աջակցութիւնը եւ հսկողութիւնը կը վայելեն Մերձ. Ա. Ընկերակցութեան, Այս կարգադրութիւնը օրհնութիւն մը եղած է այսպիսի տղոց, Միութեան մատուցած ծառայութիւնները մանրամասնօրէն եւ թուանշաններով թուել երկար ժամանակի կը կարօտի, ուստի այսքանով վերջ կուտանք մեր ամփոփ տեղեկատուութեան:

ՇԱՀԷ Ծ. ՎԱՐԴ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ ԲԱՆԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր առօրեայ կեանքին մէջ միշտ փոփոխութիւն կայ. բայց իրականութեան մէջ քիչ են առնաք որ կը փոխուին: Փոփոխումը կեանքի օրէնքն է, իսկ արագութիւնը փոփոխման ոգին է:

Հայերս ալ մեծ պատերազմէն վերջ փոփոխման օրէնքին ենթարկուեցանք, ձգեցինք մեր երկիրը, թողուցինք մեր տուններն ու գոյքերը եւ ճամբորդեցինք անձանթ երկիրներ, ուր ստիպուած ենք ապրիլ բոլորովին տարբեր միջավայրի մը մէջ: Ուրեմն, հայերս ի՞նչպէս ապրելու ենք որպէսզի կարենանք մեր ինքնութիւնը պահել այս փոփոխման չրջանին մէջ:

Այս առթիւ իմ խրատս պիտի ըլլայ ձեզի կեանքի ուղղութիւնը չկորսնցնել: Պէտք է միշտ ուրիշներու հետ հաղորդակցինք, պէտք է համագործակցութիւն սորվինք, եւ ամէն բանէ առաջ պէտք է բարի ըլլանք, սիրենք մեր Աստուածն ու դրացիները, որպէսզի ապահով կարենանք նաւահանգիստ հասնիլ:

Կեանքը կրթութիւնն իսկ է, մենք չառ մը բաներ անկէ կը սորվինք, դպրոցը մեզ կուտայ մտային զօրութիւն, բայց նկարագիրն է ամենակենսականը:

Եւ որպէսզի յաջողիք այս բոլորին մէջ պէտք է միշտ զգոյշ ըլլաք, անթերի կատարեցէք ձեր պարտականութիւնները, միշտ սորվող եղէք, ձեր իմաստութիւնը աւելցուցէք:

Ձեր առողջութեան հոգ տարէք, թող ձեր կեանքն ու գործը ազգը պանծացնեն:

Ձեր տեղեկատուութիւնը, ուղերձներն ու գործերը կը փաստեն որ դուք արդէն այս նպատակները կը հետապնդէք, իմ միակ փափաքս է որ դուք չարունահետապնդէք, իմ միակ փափաքս է որ դուք չարունահետապնդէք:

կէք քալել նոյն ուղիներէն անշեղ և օրինակ ըլլաք մեր երիտասարդութեան:

S. Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆԻ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ութ տարիներէ ի վեր այս Միութիւնը գործեց եւ մենք կրնանք տեսնել թէ բաւական մեծ յառաջդիմութիւն մը ըրած էք: Այս իրիկուն եթէ դուք մեզի ձեր գործունէութիւններէն միայն այս նուագախումբը մեզի ցոյց տայիք, բաւական պիտի ըլլար ձեր սքանչելի գործի մասին մեզի նպաստաւոր համոզում մը գոյացնելու: Ձեր միութիւնը միայն Պէյրութի մէջ չէ որ կը գործէ այլ ան իր մ. ճիւղերը ունի Սուրիոյ հայաշատ բոլոր կեդրոններու մէջ, պիտի մաղթէի որ անիկա աւելի տարածուէր եւ ունենար նոր մասնաճիւղեր: Մանաւանդ որ հիմայ ընկերակցութիւնը միայն հայերուն համար ալ չէ, այլ կը ծագի միեւնոյն պատեհութիւններ ընծայել նաեւ տեղացի երիտասարդութեան եւ ասանկով անոնց հետ միասին ապրելու առիթ մը կը ստեղծէ:

Այս պահուս մեր մտածումները կ'երթան նաեւ այս Միութիւնը հիմնող եւ կերտող Ամերիկացիներուն, որոնք միշտ մեզի օգնած են մեր դժբաղդութիւններուն մէջ և սատարած մեր յառաջդիմութեան: Երախտագիտական եւ շնորհակալական զգացումներ միայն կը տածենք Ամերիկեան ազնիւ ազգին, որուն զաւակները առանց ոեւէ քաղաքական կամ աղանդաւորական նկատումներու, դրդուած միայն ծառայութեան եւ մարդկայնութեան ոգիէն, զօրավիգ կանգնած են մեզի միշտ:

Դուք էք որ պիտի կերտէք ապագայի ազգն ու սերունդը, եւ որպէսզի մեր ժողովուրդը կարենայ ապրիլ եւ իր ուրոյն տեղն ունենայ ազգերու շարքին

մէջ, մենք պէտք է որ սրբագրենք մեր կարգ մը անցեալ սխալներն ու թերութիւնները:

Դուք հայեր էք եւ մենք կուզենք որ մնաք, նախանձախնդիր՝ ձեր ազգային աւանդութիւններուն, կրօնքին եւ սրբութիւններուն:

Պահեցէք ձեր առաքինութիւնները, զօրացուցէք ձեր նկարագիրները:

Ջանացէք աւելցնել ձեր կրթութիւնը եւ հոգ տարէք ձեր առողջութեան:

Պատրաստուեցէք կեանքի պայքարին և արիաքաղ դիմագրաւեցէք բոլոր խոչընդոտները:

Սորվեցէք զոհել ձեր անհատական չափերը հաւաքական եւ համագային չափերու: Հեռի կեցէք կծու, դաժան եւ անհաշտ կուսակցամտութենէ: Այխառեցէք այս Միութեան մէջ և փնտռեցէք ձեր երջանկութիւնը անոր մէջ: Պայքարի, կոխի տեղ ընտրեցէք ներդաշնակութիւն, ատելութեան տեղ սէր: Յիշեցէք մեր մեծ բանաստեղծի տողերը «ԵՂԱՅՐ ԵՆՔ ՄԵՆՔ»: Դուք որ միեւնոյն իտէալները ունիք եւ միեւնոյն սերունդին կը պատկանիք, դուք չպէտք է որ կռուիք իրարու հետ: Սէրը ամենամեծ ուժն է աշխարհի վրայ: Սորվեցէք համագործակցիլ ամենուն հետ:

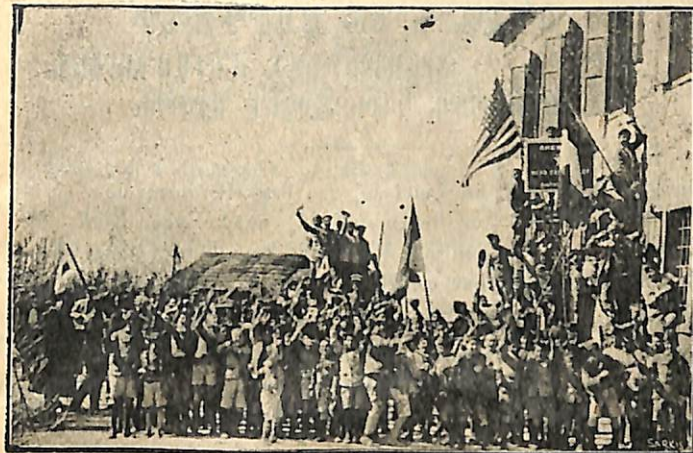
Եթէ կուզէք որ Լիկը հաստատուն մնայ եւ իր օգտակարութիւնը չարունակէ, անիկա պէտք է բացարձակապէս հեռի մնայ կուսակցական ազդեցութիւններէ: Ձեր Ամերիկացի և այլ բարեկամները, որոնք ձեզի համար կը զոհեն ժամանակ և դրամ, իրենց նպատակը ձեզմէ կուսակցականներ, կռուողներ պատրաստել չէ, այլ բարի և օգտակար քաղաքացիներ Այն օրը որ կուսակցականութիւն կը մտնէ այս հաստատութենէն ներս, դուք բաժան բաժան, իսկ հաստատութիւնն ալ կտոր կտոր կըլլայ: Եւ ի՞նչ կը խոր-

կիք, ո՞ր մէկ կուսակցութիւնը պիտի կրնայ մէջտեղ բերել այսպիսի կազմակերպութիւն մը: Եւ ոչ մէկը: Եւ չի կարծէք որ անոնք պիտի ափսոսան եթէ այս կազմակերպութիւնը քայքայուի, աւելի անոնք պիտի ուրախանան այս քայքայումէն իրենց որսացած քանի մը հետեւորդներուն համար: Ուրեմն, զգոյշ կեցէք: ՄԻ. ՃԵՍԸՓԻ ԲԱՆԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխարհի վրայ երկու տեսակ մարդիկ կան որոնք կրնանք կոչել բացասական և հաստատական: Բացասական դասակարգի մարդիկը կեանքի որոշ ուղղութիւն չունին, ձգտում և իտէալ ալ չունին, այլ կը քաշկրտեն իրենց կեանքը աննպատակ և անղեկ: Այս դասակարգի մարդիկ նաև շարունակ դուրսէն օգնութիւն կ'ակնկալեն, միշտ դժգոհ են պատրաստ գանձատելու: Զիդն է որ կը պակսի իրենց. միշտ ուրիշ մը պէտք է մտածէ և գործէ իրենց տեղը և իրենց համար: Բառին բուն իմաստով պատեհապաշտ են եւ կ'սպասեն բաղդի, առանց զայն փնտռելու ճիգ մը ընելու: Անշուշտ այսպիսիներու կեանքը սկիզբէն միշտ և վերջ ձախողութեանց շարք մըն է: Աշխարհ պէտք չունի այդպիսի մարդոց:

Միւս դասակարգի մարդիկը այդպէս չեն. անոնք ունին կեանքի մէջ իտէալ և նպատակ, ու առաջուց կը գծեն իրենց հետեւելիք ուղին: Ամէն առիթ կ'օգտագործեն ու պարագաները իրենց կը յարմարցնեն փոխանակ իրենք յարմարելու անոնց: Անոնք գիտեն թէ ուր կերթան և ինչ կընեն: Չեն սպասեր որ բազմազան կամ պատահականութիւնները տնօրինեն իրենց ճակատագիրները և չեն ակնկալեր արտաքին օգնութիւն:

Իրական յաջողութիւնը զայն շահող մարդուն մէջ է, և ոչ թէ արտաքին պատահումներու մէջ: Մար-

Անքիլիստի արբանցիկ մէջ Եւրօպայական համար տող կառարած ցայր:

դիկ պատահամար չէ որ մեծ կրլլան: Մարդ այն կ'ըստանայ որուն կը ձգտի և որուն համար ոեւէ ջանք չի խնայեր: Մարդիկ ընդհանրապէս կը ծախողին քրովհետեւ պէտք եղած եռանդն ու զոհողութիւնը չեն զներ իրենց գործերուն մէջ: Յաջողութեան միակ գաղտնիքը գործող լաւ ընելուն մէջ կը կայանայ: Եւ ջողութիւն եւ ձախողութիւն մեզի համար նախասահմանուած չեն, մենք ենք որ կընտրենք կամ կը կերտենք զանոնք:

Այսու ամենայնիւ իրական չափանիշը նկարագիրն է: Մենք այն ենք ինչ որ ենք իրականին մէջ եւ ոչ թէ ինչ կը խորհին ուրիշները մեր վրայ:

Այս երկու դասակարգի մարդոցմէ դուք ո՞ր մէկուն կը պատկանիք: Պատրաստ էք նկարագիր չիւնելու եւ յաջողութիւն կերտելու դժուարին ճամբան ընտրել: Թող այս ըլլայ ձեր ճամբան լիկին մէջ:

ՈՂՋՈՅՆ ԵՒ ՑԱՐԳԱՆԻՔ **ՄԵՐՁ. Ա. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ** **ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏՆՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻ**

Ողջոյն, Ողկոյզներ հուր աւիշով յի. Որքերէն գառուած
 Ողջոյն, Հրնձանէն Հայ Տառապանքին՝ հիւներ ազատուած.
 Ողջոյն, որ փայլի՜ ծիրան հիւքերով. հուր, հուր, հասունցած.
 Ողկոյզներ գիւնուոյ՝ զոր աւիւնքս է, քսած է Աստուած:

Ողջոյն սուրբ կայծեր, աստղերու փրօւր, շանքերով ցրուած.
 Ողջոյն որ շողալ շողաղ շողալով, բացով բոբոխած.
 Ողջոյն Նոր աստղեր համաստեղական շարքերով շարուած,
 Ողջոյն ո՛վ խօսուն հեռոյներ տոմիմ, յաւէս յուսապանծ:

Ողջոյն Հրեհակներ, Հայ Գերեզմանին շուրջը պար առեալ,
 Հագած հալագոծ Սիրոյ պատուով: Եւ, սէգ ու անայլեալ.
 Կազմ ու պատրաստ բառնայ կափարիչ, վի օր թղթեհեալ.
 Եւ հրոշակել Բօն Հայու Յարութեան՝ փողով փառափայլ:

Ողջոյն՝ համաստեղ դիւցազանց արդի՜ Հայ ցաւին հաղորդ,
 Որ այսօր տօնէ՜ Ընկերակցութեան ձեր տօնն ուրբերդ.
 Եւ կր հրոշակէ՜ հրաճիր Սիրոյ, կամիմ հրաճուրդ,
 Ողջոյն ձեր տօնին, Սիրոյ կրօնին, կապին համազօր:

Յարգա՛նք ձեր կեանքին, պատի՛ւ ձեր ցանկին հրգօր ու անկեղծ,
 Ընկերակցութեանդ շողաղ շարափին, մանեակին անեղծ,
 Սիրոյ տանաւին, անմեղ կանառէն, տեղէն բանաստեղծ,
 Յարգանք երգերուն՝ որ շարականէն ուխտեր երկնամերձ:

Ողջոյն Հայ երկանց ծնունդի հարազատ, սերունդ հրաւառ,
 Համբո՛յր՝ ձեր ձայնին, հունչին ու շունչին, կեղեցիկ Քրմա՛ր.
 Գեմքերնիդ դրօ՛ւ՝ Սուրբ Աղաբաւթեան, գոյնով վառ՝ ի վառ,
 Սրբեր՝ թնգանօր, յեղունքեր՝ սուսեր, իսկ կամ՝ զօրավար:

Ողջոյն ու համբոյր ձեր հակասեմունքն շուտան, շողալով.
 Որ Բայի՜ սիրով, քնկերակցաբար, ոգով խաղաղալ.
 Եւ հուսկ հանելու Հայութեան արէն մեծ ցաւի արմատ
 Որ ձեզմով պանծայ՝ Ազգն ու Հայրենիք, Ազատն Արարատ:

Պէյրուք 15 Մարտ 1931

ԳԻՄՍԵԴԱ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՈՐԲԱՆՈՅԸ **Ե Ի** **ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԸ**

Ինչպէս նախապէս յիշած էինք. Մերձաւոր Արեւելքի նպաստամատոյցը գրեթէ իր Լիբանան գտնուող որբանոցներուն ամէնն ալ հաստատած էր Լիբանանու ծովեզերեայ մասերուն վրայ. օրինակի համար. Ծիպէյլ (Պիպլոս), Սայտա (Սիտոն), Զուհիէ, Մամրիթէյն, Նահր—էլ—Իպրահիմ, Անթիլիաս, Պէյրուք, Դազիր, եւն:

Որբանոցներուն շէնքերուն մեծ մասը նախապէս վարձու կ'առնուէին եւ հասնող որբերու կարաւանները անմիջապէս կը տեղաւորուէին անոնց մէջ: Բայց Ամերիկեան նպաստամատոյցը հնարաւորութեանց ներած չափով նաեւ գնեց, կարգ մը շէնքեր իրենց յարակից հողերով, եւ իր սեփական հողերուն վրայ չինեց ահագին շէնքեր: Ինչպէս Ծիպէյլ որ ներկայիս գնուած է Դանիական Միսիօնարութեան կողմէ եւ ուր այժմ կը խնամուին 300—ի մօտ երկսեռ Հայ որբեր ծանօթ հայասէր Միս Ճէյքպարնի խնամքին տակ, որուն Յոթելեանը հանդիսաւորապէս և համազգային բնոյթով կատարուեցաւ Պէյրուքի մէջ 10 Դեկտ. 1932ին:

Նպաստամատոյցի սեփականութիւնը եղող որբանոցներէն մէկն ալ Անթիլիասն էր. որ կը գտնուի Պէյրուքէն դէպի Զուհիէ երկարող շողեկառք—հանրակառքի գծին վրայ, հազիւ թէ հինգ քիլօմէթր հեռաւորութեամբ: Անթիլիաս ամենամեծ որբանոց—հաստատութիւններէն մէկը եղած է անցնող 10—12 տարիներուն ընթացքին, հազարաւոր որբերու կարա-

ւաններ կանգ առած են սոյն հաստատութեան մէջ՝ Որբանոցը հաստատուած է ճիշտ ծովեզերքին մօտ եւ իր հողային սահմանները կ'երկարին մէկ կողմէն մինչեւ ծովը։ Ան չրջապատուած է նարինջենիներու եւ ադամաթղենիներու պարտէզներով։ Տեղւոյն բնակչութիւնը մեծ մասամբ մարօնիներ են. կան նաեւ ուրիշ Գրիստոնեայ աղանդներու պատկանող Արարներ։ Որբանոցներու գոյութեան ընթացքին տեղւոյն Լիբանանցի ժողովուրդը շատ լաւ վերաբերում ցոյց տուած է որբանոցին եւ անոր պաշտօնէութեան հանդէպ։ Մասնաւորապէս Ճիպէյլի եւ Անթիլիասի ժողովուրդին ցուցուցած սէրն ու գուրգուրանքը արժանի է ամէն գնահատանքի։ Գրեթէ բոլոր որբանոցներուն մէջ ալ ամէն տարի երբ ՈՍԿԵՂԷՆ ԿԱՆՈՆԻ օրը կը տօնուէր Դեկտեմբերի առաջին կիրակին, Արարները եւս կը մասնակցէին ՈՍԿԵՂԷՆ ԿԱՆՈՆԻ ճաշասեղանին եւ սիրայօժար կուտային իրենց նուէրները։

Որբանոցներուն ըլլայ տնօրէնները ըլլայ ուսուցիչներն ու վարպետները բարեկամական լաւ յարաբերութիւններ մշակած են տեղացի ժողովուրդին հետ։ Անոնք միշտ հրաւիրուած են հաստատութեան մէջ տեղի ունեցող հանդէս—հաւաքոյթներուն եւ հիւրասիրուած են պատշաճ կերպով։ Հակառակ անոր որ տեղացի ժողովուրդը չէր հասկնար Հայ բեմէն արտասանուող լեզուն կամ ներկայացուող տոսմները, անոնցմէ ոմանք ալ ներկայացում—հանդէսներու ընթացքին երեւոյթներէն ազդուելով ելած եւ գովասանական ճառեր արտասանած են Հայոց կարողութեանց եւ արժանիքներուն մասին։ Սյւպէս սրտանդ եւ անկեղծօրէն արտայայտուողներէն մէկը եղած է Ճիպէյլի դատարանին քրիստոնեայ դատաւորը։ Նաեւ Անթիլիասի երեւելիներէն ոմանք հանդիսակատարու-

Անթիլիասի Դպրեվանիմն ուսուցչական կազմը
եւ սաները 1931—1932ից.

թեանց ընթացքին երբեմն բեմ բարձրանալով հիացումով արտայայտուած են Ամերիկացուող օգնութեամբ Հայոց ցուցադրած աշխատասիրութեան եւ մէջտեղ բերած արդիւնքներուն մասին։

Իբրեւ որբանոց կառուցուող շէնքերուն մէջ որբերը հերթով շարթու մէջ քանի մը օր կը գործէին իբրր գործաւորներ եւ այդ կերպով կ'ունենային իրենց մեծ բաժինը յինութեան վերաբերող գործերուն մէջ։ Արդէն տղոց մէկ մասը առողջագործ, միւսը երկաթագործ եւ որմնադիր ըլլալով իրենց արհեստին յատուկ գործերը յինելով թէ կը ծառայէին յինութեան վերաբերեալ գործին եւ թէ ալ միեւնոյն առան իրենց արհեստը կը զարգացնէին։ Իսկ գալով տղոց ոչ—արհեստաւոր դասակարգին, որոնք դպրոց կը յաճախէին, անոնք ալ չարթուան մէջ որոշ ժամեր

կամ օրեր գործաւորական աշխատանքի կը լծուէին։ Իւրաքանչիւր կարգ իր ուսուցիչին հսկողութեան տակ կ'ունենար աշխատանքի բաժանում մը։ Բոլոր տղաքը տեսակ մը զինուորական դրութեամբ տասնեակներու կը բաժնուէին եւ իւրաքանչիւր տասնեակ կ'ունենար իր հսկիչ—տասնապետը։ Տասնապետներն ալ յաճախ կ'ենթարկուէին իրենց յիսնապետներուն հրահանգին որ ան ալ իր կարգին հրահանգ կ'ստանար ուսուցիչէ մը կամ վարպետէ մը։ Ահաւասիկ կազմակերպուած աշխատանքի դրութեամբ մը գործը կը քալէր երբեմն յոգնեցուցիչ եւ երբեմն ալ ուրախ եւ զուարթ տրամադրութեան տակ։

Տղաքը ընդհանրապէս չէին ախորժեր մինչեւ իրիկուն աշխատելէն, ալ անոնք կը նախընտրէին որ իրենց որոշ չափով գործ մը ցուցուի որ զայն լրացնելէն վերջը ազատ ըլլան։ Անոնք կը սիրէին Կապալ գործը։ Մանաւանդ երբ գործը ծովեզերքէն աւազ ընել ըլլար անոնք կը նախընտրէին որ իրենցմէ որոշ քանակութեամբ աւազ պահանջուի։ Երբ այդ հասկացողութիւնը ըլլար, գործը չուտ մը կը լրացնէին, վազելով վազվզելով երթեմն ալ չփոթելու աստիճան անկողանքով գործը կը կատարէին եւ յետոյ խաղի կ'երթային։ Ատոր համար տղաք փոխանակ որմնագիր վարպետի մը քով մինչեւ իրիկուն պարապ կենալու կամ թեթեւ գործ մը ընելու, կը նախընտրէին որ իրենց ծանր բայց սահմանուած գործ մը տըրուէր, զոր կրնային կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ լմնցել։

Անչուշտ ինչ որ ալ ըլլար աշխատանքին ձեւը անոնք կ'զգային թէ իրենք աշխատելու են, եւ այդ կերպով նպաստամատոյցի ծախքերը մասամբ թեթեւցնելու միեւնոյն ատեն աշխատանքի վարժուելու են։

Նիյր Իսր Լիկի վերջին պատգամաւորական ժողովը
որ գումարուեցաւ Պէյրութի մէջ 1930ից.

Ատոր հետ մէկտեղ քանի անոնք տեսնային իրենց գործին արդիւնքը, երբեմն կ'որոճային ըսելով. «Այս շէնքերը Ամերիկացիք ի՞նչ պիտի ընեն որքանոցները վերջանալէն ետքը»։ Ահաւասիկ այս գաղափարը տրդոց մէջ կ'ընդհանրանար երբ անոնք տարուէ տարի կը մեծնային եւ կը խորհէին իրենց եւ ազգին մասին։ Նոյն գաղափարը մի գուցէ իրենց կը փոխանցուէր երբեմն ուսուցիչներուն կողմէ։ Որովհետեւ ուսուցիչներս երբեմն աշխատող տղաքը քաջայերելու նպատակաւ ի մէջ այլոց կ'ըսէինք նաեւ, «Տղաք, չինեղէք նայինք, Հայուն գործը չինել է ուր որ երթայ, կրնայ ըլլալ որ եթէ դուք ալ երթաք, այս շէնքերէն ոմանք նորէն ծառայեն մեր ազգին, կրնան անոնք փոխանցուիլ Հ. Բ. Ը. Միութեան կամ գի-

չերթիկ Հայ վարժարան մը հաստատել ուզող Հայ կրթական հաստատութեան մը»։ Եւ այն.

Ինչ որ իրականացաւ կարծես թէ տղայոց եւ թէ պաշտօնէութեան տասնեակ մը տարինէր առաջ երեւակայած գաղափարը, 1929—ի վերջերը Անթիլիասի որբանոցին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան յանձնուելովը։

Ամերիկեան Նպաստամատոյցը Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան յանձնելով Անթիլիասը ըրաւ նոյնքան եւ աւելի մեծ գործ մը որքան որ ան ըրած էր Հայ որբերու օգնելով։ Արդէն ներկայիս Անթիլիասը եղած է Հիւանանի Հայերուն միակ ուխտատեղին ուր կը սեւեռին նաեւ արտասահմանի Հայոց աչքերը՝ սպասելով անկից իր ապագայ կրօնական եւ կրթական մը շահները։ Բայց ան մասնաւորապէս որբերու համար եղած ուխտատեղի մըն է, որուն քարն ու հողը իր քրտինքովը չաղած էր ան երէկ, եւ այսօր վարձատրուած կ'զգայ ինքզինքը, տեսնելով այդ չէնքերու մէջ Ազգ. ամենաթանկագին հաստատութեան մը տեղաւորուած ըլլալը։ Շատ միւլթարական ընտանիքներն է նաեւ տեսնել ներկայ Ընծա յարանի սաներուն մէջ կարգ մը նախկին որբերը, անոնցմէ ոմանք Նիւ Յորթ Բիլիֆի զանազան որբանոցներէն ելած, Նիւ Յորթի Անթիլիասի որբանոցի որբերէն, Ընծա յարանի դասընթացքներուն հետեւողներ կան հոն, եւ զեզ շատեր առիթ պիտի ունենան տարուէ տարի ընծայարան մտնելու մասնակցելով տարեկան քննութեանց։

ԴԵՌ ԻՆՉ ԿԱՐԵԼԻ Է ԸՆԵՆ ՆԵՐԿԱՅ

ՈՐԲ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցը տասնըհինգ տարուան հսկայ աշխատանք մը կատարելէն ետքը, վերջ կուտայ իր որբապաշտպան գործին եւ անոր տեղը կը գրաւէ Ամերիկեան Հիւանարկութիւնը (Նիւ Յորթ Գաւառային Նիւ Յորթ Բիլիֆի գործը)։ Բայց իրականութեան մէջ բաւական տարբեր ծրագրով մը։ Ներկայիս անոր գործը առաւելապէս գիւղական առողջապահութեան, կրթական եւ երկրագործութեան յատուկ գործեր են, և իր գործին այս չորջանի գործունէութեան ղեկավարութեան մէկ մասը յանձնուած է Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանին։ Մէկ խօսքով որբապաշտպան գործը վերջացած է անոնց համար, որբերը չափահասութեան հասած ըլլալուն, եւ գործունէութեան նոր շրջան մըն է որ կ'սկսի Մերձ. Արեւելքի մէջ։

Բայց անդին կայ եւ կը մնայ որբերու յատուկ ըլլալիք գործ մը որ այնքան նուիրական է որքան նրախական էր անցեալին մէջ եղած գործը։ Նկատելով թէ Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցին եւ զանազան որբախնամ հաստատութիւններէ արձակուած մեծ ու պզտիկ որբերու ստուար թիւ մը գոյութիւն ունի այս չորջանին մէջ, կ'արժէ ուրեմն պահ մը խորհիլ անոնց ներկայ կենցաղին մասին. ոչ թէ ուսումնասիրել տեղեկագիրներ լեցնելու համար, այլ գործնականապէս օգտակար ըլլալու նպատակաւ։

Որբանոցներէն վերջին անգամ արձակուող որբերէն ներկայիս կան 16—20 տարեք մէջ բաւական թիւով տղաք որոնք պէտք ունին կանոնաւոր հայ-

րական հսկողութեան եւ պաշտպանութեան: Այսպիսիներէն թէեւ շատեր կերպով մը իրենց ապրուստը կը ճարեն, բայց օրին մէկը երբոր ձախողին իրենց գործին մէջ, դիմելու որեւէ կեցրոն մը չունին: Չի կայ որեւէ կազմակերպութիւն մը որ կարենայ վերջնական եւ մեթոտիկ կարգադրութիւն մը ընել, ասանկներուն համար: Եւ եթէ նման անչափահաս տեղաք ձգուին անորոշ բախտին կը տեսնուի որ անոնք կարճ ժամանակի մը ընթացքին կամ հիւանդացած են, եւ կամ տեսակ մը ֆիզիքական ճիւղ մտային տկարութիւն մը ունեցած կամ ալ աոնուազն անբարոյացած են: Ահա այսպիսիներու օժանդակող մը կատարած կ'ըլլայ մեծ ու փրկարար դեր մը: Բայց այս պարտականութիւնը այլեւս ոեւէ օտար կազմակերպութեան մը ըլլալէ աւելի զուտ ազգային է: Եւ այս նպատամատոյց կամ բարեգործական ընկերութեանց գործը ըլլալէ աւելի, կազմակերպչական գործ մըն է եւ որուն գործիչները կամաւոր պէտք է ըլլան:

Որք—որքուհիներու մեծամասնութիւնը չափահաս են եւ ինչպէս յիշած էինք, անոնցմէ մաս մը իրենց ընտանիքներուն միացած են, կամ սզգականի մը քովն են եւ կամ ալ ամուսնացած են: Այսպիսիներու հետ ազգը կամ որեւէ խնամատարական կազմակերպութիւն մը ընելիք մասնաւոր գործ մը եթէ չունի: Անդին կը մնան մեծ թիւով որք—որքուհիներ որոնց մեծ մասը պէտք ունին բարոյական աջակցութեան: Ընտանեկան յարկէն զուրկ եղող տղոց մէկ մասը թէեւ կրցած են իրենց յատուկ ընկերական լաւ շրջանակներ ստեղծել, շնորհիւ կարգ մը ընտանիքներու մէջ գտնուող իրենց ընկերներուն եւ կամ առեւտրական ասպարէզին մէջ իրենց ծանօթ բարե-

կամներուն: Բայց այս ամենուն համար չէ, չէ նաեւ շատ մը աղքիկներուն համար: Ես կը ճանչնամ հարիւրաւոր որբեր որոնց աշխարհը իրենց բնական չորս պատին մէջն է, եւ իրենց յարաբերութիւնը միայն իրենց շուրջը գտնուող մի քանի տղոց հետ է: Յիրաւի այսպիսի պզտիկ խմբակներ երբեմն յատ լաւ վիճակ մը կը ներկայացնեն ամէն կերպով, երբեմն ալ հակառակը: Ընելիք մեծ գործ մը կայ այսպիսիներուն նկատմամբ: Բայց ո՞վ է կամ ո՞րն է այն անհատը կամ կազմակերպութիւնը որ պիտի մատուցանէ հարկան այդ մեծ զոհողութիւնը անոնց հանդէպ: Ո՞վ պիտի հետեւի անոնց իւրաքանչիւր քայլին եւ ի պահանջել հարկին պիտի առաջնորդէ զանոնք: Թերեւս այս մասին ամենամեծ պարտականութիւնը Հայ եկեղեցիինը ըլլայ: Այս առթիւ ուրախ ենք յայտնելու թէ երեք հայ յարանուանութեանց գործակցութեամբ կը հովանաւորուի ներկայիս կազմուած Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութիւնը որ ունի շատ մը կարելիութիւններ, օգնելու այս կարգի տղոց եթէ անոնք լոյեալ ընթացք մը ցուցնեն այս կազմակերպութեան հանդէպ: Մեծ յոյս ունինք որ Հ. Ե. Ը.—ը պիտի կատարէ իրմէ ակնկալուած գործը: Եթէ նման օգտակար գործունէութիւններ չի խաչաձեւուին կարգ մը անպատասխանատու անձերու կողմէ:

Չափահաս որբերու նկարագրի եւ բարոյականի կազմուելուն հետ սերտօրէն կապ ունի նաեւ անոնց ընտանիք կազմելու կամ ամուսնանալու հարցը: Ո՞վ պիտի օգնէ անոնց այս խիստ փափուկ գործին մէջ: Ընտանիք եւ ազգականներու մէջ գտնուող երիտասարդներն իսկ այս խնդրոյն դժուար լուծում կուտան ներկայ դժնդակ պայմաններու մէջ: Ինչպէս կարելի է երեւակայել թէ բոլորովին անտէր եւ առանձին որք

մը կամ որքուհի մը յաջող ամուսնութիւն մը կարե-
նայ ունենալ: Այս առանձինն շատ կարեւոր խնդիր
մըն է որմով պէտք է հետաքրքրուին նախանձախըն-
դիր ազգայիններ: Այս գործին մէջ կարելի է որ ա-
մենամեծ պարտականութիւնը ստանձնեն հայրենակ-
ցական միութիւնները, բայց երբեմն կարգ մը հայ-
րենակցական միութեանց անկազմակերպ վիճակը
պատճառ կ'ըլլայ որ նման միութեանց պատկանող
տղաք գծախտ մնան:

Ըլլայ չափահաս տղաքը, ըլլայ աղջիկները բնա-
կանոն վիճակի մը առաջնորդելու համար մտային ու-
րող զարգացում մը տալէ վերջը, լաւագոյն բանն է
անոնց ընտանիք կազմելուն նպաստել: Ոմանց համար
թերեւս տարօրինակ երեւի այսպիսի առաջարկ մը,
բայց որքեբու ներքին կեանքին մօտէն տեղեակ ըլ-
լալուս, մասնաւոր կերպով կ'ուզեմ չեչտել թէ անոնց
այս ուղղութեամբ ծառայել կը նշանակէ նուիրական
գործ մը կատարած ըլլալ ազգային եւ միեւնոյն ա-
տեն մարդասիրական տեսակէտով: Կարելի է մաս-
նաւորաբար այս գործով զբաղող ձեռնհաս անհատնե-
րէ կազմել երկսեռ յանձնախումբեր զանազան քա-
ղաքներու մէջ:

Ինչպէս Պէյրութի նոյնպէս Սուրիոյ միւս քա-
ղաքներուն մէջ կան կարգ մը որբեր որոնք կրցած
են իրենց տնտեսականը չտկել առեւտրական զանա-
զան ձեռնարկներու մէջ յաջողելով: Այսպիսիները
անշուշտ գիտեն նաեւ խնայողութեան բուն նշանա-
կութիւնը: Անոնք լաւ կ'ապրին: Մաքուր եւ սովո-
րական կեանք մը ունին. միեւնոյն ատեն իրենց ծեռ-
քին տակ բաւարար դրամազուխ մը ունին: Ոմանք
զանազան ապահով տեղերու մէջ պահեստի դրամներ
ունին (դրամատուն, եւն.): Բայց անդին կայ դաս-

Աղջկանց Գիտելիքի Կարգը
Լիկի Հալէպի Մասնաճիւղին աղջկանց պատկեր—պոլի խումբը:

կարգ մը որ չէ կրցած հասկնալ խնայողութեան նշա-
նակութիւնը: Անոնց մէկ մասը շոայլ է և այս պատ-
ճառաւ ալ իր աօրեայ եկամուտը եւ ծախքը հաւա-
սարւ կշռելու անկարող: Այսպիսիներ պէտք չեղած տե-
ղեր դրամ կը վատնեն: Ասոնց երկրորդ զասակարգը
աւելի անփորձ է: Այդ իսկ պատճառով ալ մեծապէս
կը տուժեն. թէեւ անոնց շատ անգամ խօսուած է այս

նիւթին շուրջ: Բայց տղոց թիւին չափ եւ ցրուած ըլլալը հնարաւորութիւն չէ ընծայած իւրաքանչիւրին հասնելու: Անոնցմէ չափեր կրկնակ աշխատութեան կը կարօտին, իրենց դրամները գործածելու լաւագոյն եղանակը սորվելու համար: Կարգ մը տղաք երբեմն հաւատարիմ կարծուած անձի մը իրենց դրամը պահելու փափուկ պաշտօնը կը յանձնեն, եւ օր մը զարմանքով կը տեսնեն որ այդ անձը իրենց լուծայ մը իսկ չի վերադարձներ: Նոյնպէս այսպիսիներ իրենց տուած գումարներուն համապատասխան մուրհակ մը կամ օրինաւոր ստացագիր մը առնելու բարի սովորութիւնը չունին, որուն պատճառաւ կ'ենթարկուին անհազին կորուստներու: Այսպիսի տղաք կամ աղջիկներ երբեմն ալ գողցնել տուած են իրենց երկար ատենէ ի վեր անհազին դժուարութեամբ խնայած դրամները: Ամերիկեան Նպաստամատոյցը խնայողութիւն սորվեցնելու համար երբեմն իր սնտուկին մէջ որբերու կողմէ պահ դրուած գումարներուն չորս առ հարիւր տոկոս տուած է: Բայց զարմանալի է որ շատ քիչ թիւով տղաք օգտուած են այդ առիթէն, ուշադրութիւն դարձուցած չըլլալով իրենց տրուած ազդարարութեանց, կամ աւելի հաճելի թուած է իրենց, աժան ժողովրդականութիւն շահելու համար մօտեցողներուն խօսքերը:

Ճիշտ է որ ասոնք ալ աւելի գործնական կեանքի մէջ սորվելիք բաներ են քան թէ դպրոցի կամ որբանոցի մէջ, բայց այդ կեանքի մէջ ալ անոնք առաջնորդող տարրերու պէտք ունին: Այս ուղղութեամբ կրնան օգտակար ըլլալ, ձեռնհաս և խղճամիտ Ազգ. հաստատութիւններ:

Գաղթականներու տեղաւորման գործին մէջ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել պէտք է, նաեւ որ-

բերուն:

Ներկայիս Սուրիոյ մէջ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործը տեղի կ'ունենայ հետեւեալ չորս ձեւերու տակ.

Ա. Անհատական կամ սեփական միջոցներով. Բ. Հայրենակցական միութեանց ձեռնարկներով. Գ. Ազգերու Ընկերակցութեան միջոցաւ և Հ. Բ. Ը. միութեան օժանդակութեամբը: Այս բոլոր ձեռնարկներէն օգտուող որբերու թիւը շատ քիչ է. որովհետեւ դեռ որբերու մեծագոյն մասը ամուրի են եւ ի վիճակի ալ չեն տուն մը շինելու, պահ մը ըսենք թէ առ այժմ պէտք ալ չունին. բայց երբ անոնց ամուսնացածները մասնաւոր ուշադրութեամբ քաջայերուն բնակարանային հարցին մէջ, միւսներն ալ անկէ խրախուսուելով պիտի դիմեն նոյն միջոցներուն: Այս ուղղութեամբ Նիյոյ Իսթ Ռիլիֆի վերջին չրջանի պաշտօնեաներէն ոմանք շատ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած էին, բայց իրենց պատկանած ընկերութեան ոչ մնայուն ըլլալու հանգամանքը թոյլ չի տուաւ նրման ձեռնարկ մը կատարելու:

Այս ուղղութեամբ շատ մեծ ծառայութիւն կրնան մատուցանել ազգ. վերին իշխանութիւնները եթէ գաղթականներու տեղաւորման գործով զբաղող մարմիններուն ուշադրութիւնը կարենան դարձնել նաեւ որբերուն: Հակառակ պարագային ընդհանուր հայ գաղթականներու տեղաւորման հարցը 2—3 տարիէն կը վերջանայ, մինչդեռ ասոր իբր արդիւնք 6—7 տարի վերջը պիտի տեսնենք որ, որբերէ կազմուած մեծ թիւով անտուն ընտանիքներ ունինք այժի առջեւ: Այո՛, որբապաշտպան գործին բարեգործական մասը վերջացած է, բայց կը մնայ անոր կազմակերպա-

կան կամ չինարարական մասը: Այս մարդին մէջ մեր
օտար բարեկամներու ըրած անսահման ծառայու-
թեանց համար մենք յաւէտ երախտապարտ ենք, եւ
լենք կրնար ակնկալել անոնցմէ նոր նոր զոհողու-
թիւններ: Դործին շարունակութիւնը մեր ազգային
սեփականութիւնն է այլեւս, ուրեմն հետաքրքրուիլ
պէտք է այս հարցով մեր նիւթական եւ բարոյական
ուժերու սահմանին մէջ: Դեռ նոր նոր որբեր կուգան
անապատներէն, վրանաբնակ արաբներու քովէն, ո-
րոնք ոչ որբանոց տեսած են, ոչ արհեստ գիտեն, ոչ
գրել կարդալ: Մեծցած են, 20—25 տարեկան երիտա-
սարդներ են, բայց ոչ մէկ գործ կուգայ անոնց ձեռ-
քէն: Անոնց հետ եթէ բաղդատենք մեր որբանոցնե-
րէն ելած որբերը, վերջինները շատ բաղդաւոր են եւ
քիչ մը եւս օժանդակութեամբ կրնան բնականոն եւ
գոհացուցիչ վիճակ մը ունենալ անտեսապէս եւ բա-
րոյապէս:

Վ Ե Ր Զ

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Միւսի	Էջ	Տող	Ծիտակ
պայմաններով	18	5	պայմանները
միջ-որբանոցային	36	16	միջ-որբանոցային
չաղախողն	38	12	չաղախովն
բարուով	53	12	բարուօք
Տիկ. Հ. Բըրա	62	3	Տիկ. Հ. Բըրր
Թ. (Լիբանան)	68	21	Թ. Զուք (Լիբան.)
Անայլեալ	104	13	անայլայլ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0212688

43.324